शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) योजना

Water, Sanitation and Hygiene Plan of

Shitaganga Municipality

प्रकाशक

शितगंगा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

ठाडा, अर्घाखाँची

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) योजना २०७८

Water sanitation and hygiene (WASH) plan of Shitganga Municipality

2021

प्राबिधिक सहयोग

प्रकाश सचेतन समुह (प्राग) अर्घाखाँची

संरक्षक

नगर प्रमुख : श्री सूर्य प्रसाद अधिकारी
नगर उपप्रमुख : श्री टिकाराम रेश्मी मगर

सम्पादक मण्डल

श्री प्रेम बहादुर के.सी. : प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
श्री अर्जुन प्रसाद नेपाल : लेखा अधिकृत
श्री नुमलाल खनाल : ना.सु शि.न.पा.
श्री ओम प्रकाश पाण्डे : ना.सु शि.न.पा.
श्री मधु पौडेल :सु.प्र.अधिकृत शि.न.पा.

परामर्शकर्ता

श्री प्रेमनारायण गैरे : कार्यकारी निर्देशक, प्राग अर्घाखाँची
श्री भरत प्रसाद के.सी : वास परामर्शकर्ता, प्राग अर्घाखाँची
श्री श्याम सुन्दर ढुंगाना : वास परामर्शकर्ता, प्राग अर्घाखाँची

वास योजना स्वीकृत मिति : २०७८/०३/२९

छापिएको प्रति : १०० प्रति

प्रकाशक :
शितगंगा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
ठाडा,अर्घाखाँची लुम्बिनी प्रदेश ,नेपाल

बिषयसूची

नगर प्रमुखको कलमबाट..

प्राक्कथन...

योजना सम्बन्धमा ....

१. शितगंगा नगरपालिका, सङ्क्षिप्त परिचय **१**

जनसंख्याको गतिशिलता र बसाई सराई... ६

२. नगरपालिका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको पृष्ठभुमि..**८**

३. नगरपालिका वास योजनाका चरणहरू **९**

४. शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था.......................................**११**

४.१ पानीको प्राथमिक श्रोतहरू ११

४.२ पानीको उपलब्धता १२

४.३ पानीको पर्याप्तता १२

४.४ पानी भर्न लाग्ने समयको आधारमा पहुँच १३

४.५ सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन गरीएका खानेपानी प्रणालीहरू..१५

४.६ निर्माणाधिन र मर्मत सम्भार, गर्नुपर्ने योजनाहरू...१६

५. शितगंगा नगरपालिकाको सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था...**२३**

५.१ घरधुरी सरसफाइ... २३

५.२ सुरक्षितरूपले व्यवस्थित सरसफाई.. २४

५.३ पालिकामा पूर्ण सरसफाईको समग्र अवस्था २५

६. शितगंगा नगरपालिकाको संस्थागत खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था.......................... **२७**

६.१. संस्थागत खानेपानी सुविधा २८

६.२ संस्थागत सरसफाइ सुविधा २९

६.३ संस्थागत स्वच्छता सुविधा.. २९

६.४ वातावरणीय सरसफाइको अवस्था..३०

६.५ महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन अवस्था ३१

७. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना **३१**

७.१ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको सोच तथा परिलक्ष्य ३१

७.१.१ दूरदृष्टि (सोच) ३२
७.१.२ परिलक्ष्य (ध्येय)........ ३२
७.२ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको उद्देश्यहरू ३२
७.३ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको समयाअवधि ३३
तालिका १.१ः खानेपानी सेवा स्तरको वर्गिकरण ३४
तालिका १.२ : सरसफाइ सुविधास्तरको वर्गिकरण........ ३५
७.४. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यान्वयन रणनीति ३५

७.५ खानेपानी गुणस्तर अवस्था ३७

८.खानेपानी योजना (पहिचान र प्राथमिकीकरण, निर्माण तथा स्तरोन्नति)........ ३७

८.१. रणनीतिक कार्यहरू ३८
८.२. कार्ययोजनाः........ ३९
८.३. खानेपानी योजना प्राथमिकिकरण ४०
८.३.१. नयां खानेपानी योजनाहरू ४०
तालिका २ः प्रस्तावित नयाँ खानेपानी योजनाहरूको विवरण ४०

९.सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना........ ४६

९.१. परिकल्पना........ ४६
९.२. औचित्य........ ४६
९.३ नारा ४७
९.३.१. नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अन्य नाराहरू........ ४७
९.४. लक्ष्य र अवधि ४८
९.५. उद्देश्यः ४९
९.६. रणनीतीक कार्यहरू : ४९
९.७. कार्यनीतिहरू........ ५१
९.८. पूर्ण सरसफाइ उन्मुख समुदाय कार्ययोजना ५२
९.८.१. अपेक्षित उपलब्धिहरू ५५
९.९.पूर्ण सरसफाइ उन्मुख विद्यालय ५६
९.९.१. रणनीतिक कार्यहरू........ ५६
९.९.२. कार्ययोजना ५६
९.९.३. अपेक्षित उपलब्धिहरू ५८
९.१०. कार्यालय र स्वास्थ्य संस्थाहरूमा खानेपानी र सरसफाई........ ५८

९.१०.१. रणनीतिक कार्यहरू : ५८
९.१०.२. सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरूमा पूर्ण सरसफाइ प्रबर्द्धन कार्ययोजना ५८
९.१०.३. अपेक्षित उपलब्धिहरू ६०
९.११. स्वास्थ्य संस्था सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्ययोजना ६०
९.१२. शहरी क्षेत्रमा सरसफाइ सामग्रीको बजारीकरण र सरसफाइ प्रर्वद्धन कार्ययोजना ६२
९.१२.१. अपेक्षित उपलब्धिहरू ६३
९.१३. सुरक्षित खानाको प्रयोग सम्बन्धी व्यवहार प्रवर्द्धन र खाद्य सुरक्षा कार्ययोजना ६४
९.१५. सरसफाइ योजना (पहिचान, निर्माण तथा स्तरोन्नति) ६४
९.१५.१. घरयासी शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नति ६४
तालिका ३ : स्तरोन्नति गर्नुपर्ने घरायसी शौचालयहरूको विवरण ६४
९.१५.२ संस्थागत शौचालय (विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सार्वजनिक) निर्माण तथा स्तरोन्नति ७०
९.१६. महिनावारी स्वच्छता प्रवर्द्धन योजना ७०
९.१७. साबुनपानीले हात धुने कार्य योजना ७१
९.१८. पूर्ण सरसफाईका सूचक, घोषणा र प्रमाणिकरण प्रक्रिया ७१
९.१८.१. सफा र स्वच्छ अवस्था क्षेत्र घोषणा चरणका सूचकहरू ७१
९.१८.१.१. योजना तर्जुमा तथा व्यवस्थापन ७१
९.१८.१.२. चर्पीको समुचित प्रयोग ७१
९.१८.१.३. व्यक्तिगत सरसफाइ ७१
९.१८.१.४. सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग ७२
९.१८.१.५. सुरक्षित खानाको प्रयोग ७२
९.१८.१.६. घरायसी एवं संस्थागत सरसफाई ७२
९.१८.१.७. वातावरणीय सरसफाई ७३
९.१८.२. पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा चरणका सूचकहरू ७३
९.१८.३. घोषणा प्रक्रिया ७३
९.१८.४. प्रमाणीकरण प्रक्रिया ७४
९.१८.५. सफा र स्वच्छ क्षेत्र घोषणा र पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा पश्चात स्टिकरको नमुना ७४
९.१८.६. निरीक्षण, अनुगमन, मल्याङ्कन र प्रतिवेदन ७४
९.१८.६.१. स्वअनुगमन ७५
१०. विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना ७५
१०.१. विपद जोखिम व्यवस्थापन ७५
१०.२. जलवायू परिवर्तन अनुकुलन ७६
११. क्षमता विकास योजना ७७

११.१ पालिका स्तर क्षमता अभिबृद्धि योजना ७७

११.२ समुदाय स्तर क्षमता अभिबृद्धि योजना ७९

१२. पूरक विषय सवाल (Cross-cutting Issues) र सम्वोधन योजना ८०

१२.१ लैंगिक तथा समावेशीकरण मूल प्रवाहिकरण ८०

१२.२ प्रयोगकर्ता मैत्री संरचना निर्माण योजना ८१

१२.३ खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका अन्तरनिहित विषयहरू र सम्वोधनका उपायहरू ८२

१३. अनुगमन मुल्याङ्कन र वास योजना पुनरावलोकन ८४

१३.१. योजना कार्यन्वयन अवधारणा ८४

१३.२. अनुगमन योजना ८५

१३.२.१. अनुगमन ढाँचा तथा पद्धति ८५

१३.२.२. सूचक ८५

१३.२.३. अनुगमनको तह ८६

१३.२.४. अनुगमन विधी ८६

१४. योजना परिमार्जन ८६

१५. वास योजना स्वीकृति र अवधि ८६

१६ अनुसूचीहरू ८७

अनुसूची १ . वडा तहमा सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनातर्फ ८७

अनुसूची २ घरधुरी सर्बेक्षणमा प्राप्त सम्बन्धीत गुगल नक्साहरु ९५

अनुसूचीच ३ : संघ संस्थामा वासको सुविधा स्तर ९८

अनुसूची ४ : नगरपालिका भरि खानेपानी सेवा विस्तार योजना १०३

अनुसूची ५: नगरपालिका को योजना तर्जुमा गोष्ठीको माइन्युट १०४

अनुसूची ६ : सरोकारवालाहरूको भूमिका र जिम्मेवारी १०५

अनुसूची ७ :. नीति निर्माण तथा समन्वय तह : १०८

अनुसूची ८ :. खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका अन्तरनिहित विषयहरू १०९

अनुसूची ९: अनुगमनका सूचकहरू र प्रमाणिकरणका आधारहरू १११

सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग ११२

अनुसूचि : १० अनुगमन फारामहरू ११४

१०.२ विद्यालय WASH वास तीन तारा पद्धति मापदण्ड ११७

१०.३ स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम ११९

१०.४ कार्यालय तहमा प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम.. १२१

१०.५ होटल,रेष्टुरा,चिया पसलहरू प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम १२२

अनुसूची १२ : वडाबाट नगरपालिकामा पेश गर्ने मासिक प्रगति प्रतिबेदन फारामको नमुना.. १२४

अनुसूची १३ . शितगंगा नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ आचारसंहिता.. १२७

अनुसूची १४ : शितगंगा नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ प्रतिबद्धता,२०७७ .... १२९

नगर प्रमुखको कलमबाट

शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा हालको अवस्था पत्ता लगाइ नगरपालिकामा सरल र उच्चतम सूचना प्रविधि एम वाटर मोबाइल एप्लिकेसनको सहायताले सबै घरधुरीहरू, सार्वजनिक स्थल, संस्थाहरू र विद्यालयहरूको भौगोलिक अवस्थिति (GPS) सहितको तथ्याङ्क संकलनको प्रतिफल स्वरूप विश्वसनीय अनि निर्णयकर्ताहरूको लागि अत्यन्त उपयोगी यो शितगंगा नगरपालिका खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (वास प्लान) तयार गर्न नगरपालिका सफल भएको छ । वास प्लान तयार गर्दाका विभिन्न ५ चरणहरूबाट प्राप्त तथ्याङक तथा नतिजाहरूलाई विश्लेषण गरी तयार गरीएको यो वास प्लान नगरपालिकाको अमूल्य सम्पतिका रूपमा रहनेछ र यसमा घरधुरीगत, सार्वजनिक स्थलहरू, विद्यालयहरू र संस्थाहरूकको वास क्षेत्र सम्बन्धित तथ्याङकहरू आवश्यकता अनुसार विश्लेषण गरी तथा कार्यान्वयनकालागि निकै उपयोगी हुनेछन् । वडागत रूपमा घरधुरी तथा टोलहरूमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको हिसाबले कस्तो छ भन्ने कुरा कार्यकक्ष मै बसेर Google Earth बाट हेर्न सकिने,छपाई गरिएका नक्साहरूमा स्पष्टरूपमा देखिने र तद्नुसारको निर्णय र कार्यान्वयन गर्न सकिने कुरा यस नगरपालिका वास योजनाको प्रमुख विशेषता रहेको छ साथै यसले हामी निर्णयकर्ताहरूलाई पारदर्शी र वस्तुपरक ढंगले निर्णय लिन निकै सजिलो बनाएको छ ।

संकलन गरिएको तथ्याङ्क र त्यसबाट तयार गरिएका नक्साहरू अन्य विकास निर्माणका गतिविधिहरूको निर्णय लिन तथा निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्न उपयोगी हुने देखिएका छन् । यस्तो प्रविधिमैत्री नगरपालिका वास योजना बन्नाले शितगंगा नगरपालिकाका लागि थप जिम्मेवारी बोध समेत भएको छ ।

सन् २०२५ सम्म शितगंगा नगरपालिकामा सबैका लागि सुरक्षित खानेपानी, सुरक्षित सरसफाइ र स्वच्छताको लक्ष्य हासिल गर्न यो वास योजनाको सफल कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाको तर्फबाट पूर्ण प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु र नगरपालिका वास योजना अनुसारको लक्ष्य समयमै हासिल गर्न नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विकास साझेदार दातृ निकायहरू, सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरू र अन्य सबै सरोकारवाला पक्षहरूबाट अमूल्य सहयोग प्राप्त हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु । शितगंगा नगरपालिका एक्लैको पहल र प्रयासबाट मात्र निर्धारित लक्ष्य हासिल नहुने कुरा पक्का नै छ, तसर्थ शितगंगा नगरपालिकाबासी आदरणीय जनसमुदायहरू, राजनैतिक दलहरू, समाजसेवी-बुद्धिजीवी सबैको सल्लाह सुझाव अनि साथ र सहयोग मिल्नेछ भन्ने पूर्ण अपेक्षा गर्दछु ।

शितगंगा नगरपालिकाको नगरपालिका वास योजना तयार गर्नका लागि प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय, लुम्बिनी प्रदेश प्रति हामी धेरै अभारी छौ र धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छौ । यो वास योजना तयार गर्न ठूलो योगदान दिने परामर्श दाता संस्था प्रकाश सचेतन समूह (प्राग) सन्धिखर्क अर्घाखाँची, तथ्याङ्क संकलकहरू, सहकर्मी जनप्रतिनिधि मित्रहरू, वडातह तथा नगरपालिका तहका वास योजना कार्यदलका सदस्यहरू, वास एकाई लगायत कार्यपालिकाको कर्मचारी मित्रहरू लगायत प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सहयोग पुर्याउनु हुने सबैलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु ।

अन्तमाः शितगंगा नगरपालिकाको सबैका लागि सुरक्षित खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको लक्ष्य हासिल गर्ने अभियानमा सबै सरोकारवाला पक्षहरूको साथ, सल्लाह-सुझाव र सहयोग प्राप्त हुनेछ र वास योजनाको सफल कार्यान्वयन गर्न शितगंगा नगरपालिका सफल हुनेछ भन्ने विश्वास प्रकट गर्न चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

सूर्य प्रसाद अधिकारी
नगर प्रमुख

प्राक्कथन

शितगंगा नगरपालिका र लुम्बिनी प्रदेशको एकघर एक धारा बनाउने नीति बमोजिम वास योजना तर्जुमाको लागि नगरपालिकाबाट गणक छनौट, गणकहरुलाई तालिम, गणकहरु मार्फत तथ्यांक संकलन, संकलित तथ्यांकको रुजु गर्ने कार्य लगायतका कार्यहरु गरी तथ्यांकमा आधारित योजना तर्जुमा गर्ने उदेश्यका साथ शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना (वास योजना) तयार गरिएको हो । शितगंगा नगरपालिकाको एक घर एक धाराको अवधारणा सहित पूर्ण सरसफाई उन्मुख नगर बनाउने लक्ष्यलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, सहज तरिकाबाट समयमै प्राप्त गर्न नगरले तयार गरेको यो खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना कोशेढुंगा सावित हुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु । विशेषत यो योजना घरघरमा गई M water Applicationको प्रयोग मार्फत संकलित तथ्यांकमा आधारित रहेर तयार भएकोले वास्तविक समयस्यामा परेको घर तथा समूदाय स्पष्टसंग देखिन्छ जसले गर्दा कार्यान्वयनमा सहजता हुने महशुस गरेको छु । तयार भएको योजनाले घरायसी तहको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था, विद्यालय र विभिन्न संघसंस्थाको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छताको अवस्था र नगरपालिका भित्र रहेका संचालित, मर्मत सुधार गर्नुपर्ने तथा नयां निर्माण गर्नुपर्ने खानेपानी आयोजनाको विद्यमान अवस्थाको बारेमा उल्लेख गर्नुको साथै विपद् जोखिम,जलवायु अनुकुलन लगायतका विषयहरु समेत समेटेको कारण भविष्यमा समेत यो नगरपालिकाको महत्वपूर्ण सम्पत्तिको रुपमा रहने विश्वास लिएको छु ।

महत्वपूर्ण यो वास योजना तयारीमा प्राविधिक सहयोग पुर्‍याउने संस्था प्रकाश सचेतन समूह (प्राग)लाई विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु साथै योजना तयारीको लागि घरघर र विभिन्न संघसंस्थामै पुगेर तथ्यांक संकलन गर्ने गणकहरु यस योजनाको मुख्य जग भएकोले उहांहरु प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहान्छु । योजना तयारीमा शितगंगा नगरपालिका कार्यालय प्रमुख, वास फोकल पर्सन तथा योजना शाखाबाट भएको उपयुक्त व्यवस्थापनको लागि र अन्य सम्पूर्ण कर्मचारीहरुको सक्रिय सहभागितालाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

अन्तमा, शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी सरसफाई तथा स्वच्छता योजना तयारीमा नीतिगत निर्णय गर्ने र कामगर्ने सहज वातावरण तयार गरिदिनुहुने नगरका सम्पूर्ण जनप्रतिनिधीज्यूहरु प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै शितगंगा नगरपालिकाका सबै घरबाट तथ्यांक उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनुहुने सम्पूर्ण नगरवासीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

सबैको सहयोगबाट तयार भएको हाम्रो वास योजनाको कार्यान्वयनमा समेत सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, राजनीतिक दल, कर्मचारी तथा नगरवासीहरुबाट महत्वपूर्ण सहयोग हुनेमा हामी विश्वस्त भएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु ।

धन्यवाद ।

टिकाराम रेश्मी मगर
नगर उपप्रमुख

योजना सम्बन्धमा

शितगंगा नगरपलिकाले खानेपानी, सरफाई तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा नगरवासीहरुलाई सेवा प्रदान गरी स्वस्थ नागरिक बनाइ ब्यक्ति र प्रकृति बिच सहसम्बन्ध कायम गरी स्वस्थ जीवनशैली यापन गर्न प्रत्येक घरपरिवार, सार्वजनिक स्थल, विद्यालय लगायत सरकारी तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरुको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको सन्दर्भमा "एमवाटर मोबाइल एप्लिकेशन" को सहायताले भौगोलिक अवस्थिति सहितको तथ्याङ्क संकलनको व्यवस्था मिलाइएको थियो । योजनामा निर्माणको लागि संकलन गरिएका तथ्याङ्कहरुबाट नगरपालिकाका सबै घरधुरी, वस्ति, संघसंस्थाहरुमा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा कस्तो अवस्था छ भन्ने बिषयको जानकारी जुनसुकै ठाँउबाट पनि Google Earth बाट हेर्न सकिन्छ ।

योजना तयारीको क्रममा तथ्याङ्क संकलन, नतिजा विश्लेषण, सरोकारवालासँग छलफल, सुझाव संकलन, प्रतिवेदन तयारी जस्ता कार्यहरु गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो । योजना निर्माण गर्दा लुम्बिनी प्रदेशबाट प्राप्त निर्देशिका, यससँग सम्बन्धित संघसस्था, वाससँग सम्बन्धित जानाकारहरुका सुझाव समेतबाट तयार गरिएको हो । योजना समेटिएका तथ्याङ्क, नक्सा लगायतका अन्य बिषयवस्तुले नगरपालिकाको विकास निर्माणमा थप सहयोग पुग्ने देखिन्छ ।

सन् २०२५ सम्म सबै नगरवासिहरुलाई सुरक्षित खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको अनुभूति दिलाई लक्ष्य हासिल गर्नका लागि यस योजनाले सहयोग पुग्नेछ भने योजनामा समेटिएका कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकार, लुम्बिनी प्रदेश सरकार, विकास साझेदार तथा दातृ निकायहरु, अन्य सरकारी तथा गैर सरकारी संघसस्था एवम् आम सरोकारवाला र नगरवासीहरुको सहयोग पुग्ने नगरपालिकाले अपेक्षा राखेको छ ।

खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयार गर्नको लागि प्राविधिक सहयोग,परामर्श सेवाका साथै अन्य सहयोग पुऱ्याउने प्रकाश सचेतन समूह (प्राग) अर्घाखाँची, तथ्याङ्क संकलनमा सहयोग पुर्‍याउने गणकहरु, योजना छनौट र प्राथमिकीकरणमा सहयोग पुर्‍याउनुहुने नगर प्रमुख ज्यू, उप प्रमुख ज्यू, वडाअध्यक्ष लगायत सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि ज्यूहरु, वास योजनाका सम्पूर्ण सदस्य ज्यूहरु, कार्यालयका कर्मचारी मित्रहरु लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरु धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । आगामी दिनमा योजना कार्यान्वयन, परिमार्जन र परिस्कृत गर्न यहाँहरु सबैको महत्वपूर्ण योगदान रहने नै छ भन्ने अपेक्षा गर्दछु ।

धन्यवाद ।

प्रेमबहादुर के.सी.
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१. शितगंगा नगरपालिका, सङ्क्षिप्त परिचय

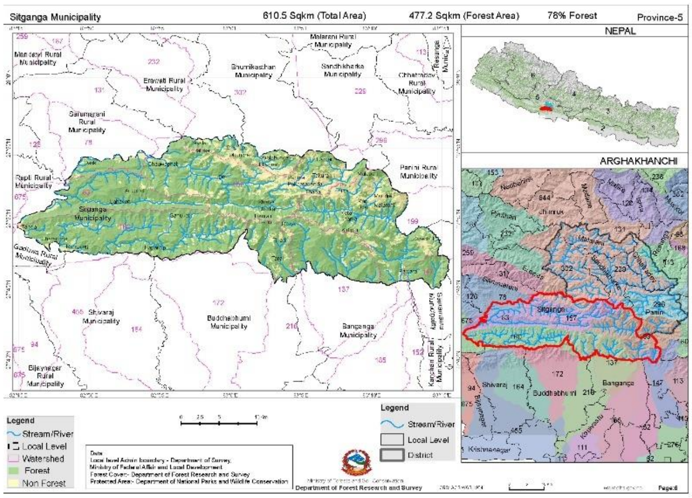

शितगंगा नगरपालिका नेपालको लुम्विनीं प्रदेश अन्तर्गत अर्घाखाँची जिल्लामा पर्दछ । भौगोलिक हिसाबले ८२ डिग्री ४४ मिनेट १५ सेकेण्ड देखि ८३ डिग्री १५ मिनेट ४४ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तर र २७ डिग्री ४४ मिनेट १३ सेकेण्ड देखि २७ डिग्री ५५ मिनेट ४७ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांशमा अवस्थित छ ।

शितगंगा नगरपालिकाको नामाकरण यस क्षेत्रको पवित्र नदी शितखोला र वाणगंगा नदीको संयोजन गरी राखिएको हो । अर्घाखाँची जिल्लाको दक्षिण चुरे क्षेत्रमा अवस्थित साविकका ७ गाँउ विकास समितिहरु सीतापुर, सुवर्णखाल, ठाडा, सिमलपानी, सिद्धारा, जुकेना, र जलुकेलाई मिलाएर यस शीतगंगा नगरपालिका गठन भएको हो । शितगंगा नदी यस नगरपालिकाका वडा नं.४, ५, १०, र १२ वडा हुँदै बग्दछ । विश्वका ठूलाठूला सभ्यताहरु नदी किनारमै विकसित भएको पाईन्छ । नदी सभ्यतासँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने भएकोले शितगंगा नगरपालिका नदीको नामकरण भएको हो । वर्तमानमा पनि शितगंगा नदीको उच्च महत्त्व छ । अतः यस नगरपालिका नामाकरण नदीको नामबाट हुनु युक्तिसंगत देखिन्छ ।

पहाड तथा हिमाली क्षेत्रलाई तराई मधेससँग जोड्ने यो नगरपालिमा शदियौं देखि व्यापारिक तथा सामरिक महत्व राख्ने नगरपालिका हो । पहिले यसैस्थान भएर पदमार्गबाट तराई हुदैं भारत तथा अन्य देशमा आवतजावत तथा व्यापार हुने गर्दथ्यो । विकासको क्रमसँगै सडक मार्गमा भएको स्थरोन्नती तथा सडक विस्तार हुँदै जाँदा यहाँको विकासमा तिब्रता आउन थालेको छ । यहाँको रमणीय ताल, वनजंगल, खोला नाला, पर्वतीय श्रृंखलाहरु, तथा पौराणिक मठ मन्दिरहरुको कारणले पर्यटकहरुका लागि समेत यो नगरपालिका आकर्षक स्थलको रुपमा विकसित हुँदै छ ।

शितगंगा नगरपालिमा लुम्विनी प्रदेशको अर्घाखाँची जिल्लाको दक्षिणी भूभागमा फैलिएको यस नगरपालिकाको क्षेत्रफल ६१० वर्ग किलो मीटरमा अबस्थित छ । अधिकांश भूभागमा दक्षिण तर्फ फर्किएको पानीढालको रुपमा र केही खेतियोग्य जमिन समथर रहेको छ । यहाँको उत्तरी भाग महाभारत पर्वत श्रृङ्खला र दक्षिणी भाग चुरे भावर क्षेत्र तथा सानातिना नदि बेसीहरुले ढाकेको छ । चुरे क्षेत्र दक्षिणको मैदानबाट क्रमशः अग्लो अग्लो भई लगभग १५०० मिटरको उचाइ सम्म फैलिएको छ । यसको अग्लो भू-भाग, तिव्र ढालयुक्त डाँडा र पहाडबाट बनेको छ भने होचो नदीवेसीहरुको खेतीयोग्य भूमि स-साना टुक्राहरु ९ एवतअजभक को रुपमा फैलिएको छ । चुरे क्षेत्रको भौगोलिक वनावट विशेष गरि बालुवा, कंकड कम विकसित पाँगो माटोबाट बनेको छ । कमजोर भू-धरातल कम विकसित माटाको अवस्थाका कारण मानविय क्रियाकलाप गह्रा खेति, वन फँडानी, खोलानदीको बालुवा, ढुङ्गा, निस्कासन आदिबाट बाढी, पहिरो तथा अन्य प्राकृतिक प्रकोपहरुबाट यो क्षेत्र बढी जोखिमयुक्त बन्दै गएको छ ।

शितगंगा नगरपालिका लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत साविकका गाउँ विकास समितिहरु जलुके, जुकेना, सिद्धारा, ठाडा, सितापुर, सुवर्णखाल, सिमलपानीको संयोजनबाट बनेको एउटा प्रमुख पर्यटकिय क्षेत्र हो। यो पालिका शितगंगा नदीको काखमा रहेकोले यस नगरपालिकाको नाम शितगंगा नगरपालिका रहेको हो। शितगङ्गा नगरपालिकाको पूर्बमा पाल्पा, पश्चिममा प्यूठान र दाङ, उत्तरमा सन्धिखर्क, भूमिकास्थान नगरपालिका र पाणिनी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा रुपन्देही, कपिलबस्तु र दाङ जिल्ला पर्दछन। यस नगरपालिका मा १३ वटा माध्यामिक तह, ९३ वटा आधारभूत तह गरी जम्मा १०६ वटा शिक्षण संस्थाहरु संचालित छन्। अर्घाखाँची जिल्लामा नयाँ गठन भएका नगरपालिकाहरुमा धेरै विकासको सम्भावना बोकेको नगरपालिकाको रुपमा शितगङ्गा नगरपालिका रहेको छ। यसका अतिरीक्त सचेत राजनीतिक दल र उत्प्रेरित नगरवासी समेत यो नगरपालिकाका दरिलो अनि दीगो विकासको श्रोतका रुपमा रहेका छन्। यस नगरपालिकामा विभिन्न जातजाती तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरुको बसोबास रहेको छ। औषत पारिवारिक आम्दानीमा कृषि व्यवसायको सबैभन्दा ठूलो हिस्सा रहेको छ भने स्थानीय बासिन्दाको आम्दानीको मुख्य श्रोतको रुपमा वैदेशिक रोजगारी पनि एक हो। परम्परागत प्रणालीको कृषि व्यवसायको विकल्प खोजिरहेका यहाँका बासिन्दा आधुनिक जीवनशैलीमा रमाउन थालेका छन्। स्थानीय जनशक्ति रोजगारी तथा अध्ययनका लागि विदेशिने क्रम अत्याधिक बढिरहेको छ। यस नगरमा आधारभूत देखि उच्च शिक्षासम्म प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था केहि मात्रामा रहेका छन्। अधिकांश घरमा विद्युतीकरण भएको छ। लामो समय सम्म स्थानीय निकायमा जनप्रतिनिधिको अभाव, योजनाबद्ध विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा कठिनाई तथा आवश्यक आर्थिक व्यवस्थापनमा कठिनाई हुनुले यस नगरपालिका क्षेत्रको अपेक्षित विकास हुन सकिरहेको देखिँदैन। विभिन्न समुदाय, जातजातीका मानिसको बसोबास रहेको यस क्षेत्रमा विभिन्न चाडपर्व मनाउने गरिन्छ। दशैं, तिहार, माघि, होलि, कृष्णजन्माष्टमी, बकरइद, बुद्धजयन्ती, क्रिष्मस आदि यहाँका प्रमुख चाडपर्वको रुपमा रहेको पाईन्छ। यो नगरपालिका सदरमुकाम सन्धिखर्कबाट दक्षिणतर्फ करिब ३० कि.मि र महेन्द्रराजमार्गको गोरुसिंगे बाट उत्तरतर्फ ३८ कि.मि दुरीमा अवस्थित छ।

नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, सिमाना र क्षेत्रफल

१. अवस्थिति कोअर्डिनेट ८२ डिग्री ४४ मिनेट १५ सेकेण्ड देखि ८३ डिग्री १५ मिनेट ४४ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तर र २७ डिग्री ४४ मिनेट १३ सेकेण्ड देखि २७ डिग्री ५५ मिनेट ४७ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांशमा अवस्थित छ।

२. क्षेत्रफल : ६१० वर्ग किलो मिटर

३. यस नगरपालिकामा पुर्वमा पाल्पा पश्चिममा प्युठान र दाङ, उत्तरमा सन्धिखर्क भूमिकास्थान नगरपालिका तथा पाणिनि गाउपालिका, तथा दक्षिणमा रुपन्देही, कपिलवस्तु र दाङ जिल्ला पर्दछन।

जनसंख्या तथा क्षेत्रफल

वडा नं.	घरपरिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष संख्या	महिला संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)
१	५७३	३०३७	१६१६	१४२१	६१०
२	९६२	५२४८	२७१३	२५३५	
३	५८९	३१२७	१६४९	१४७८	
४	८३४	४५५२	२३७६	२१७६	

५	६४४	३५२१	१८६३	१६५८	
६	६९६	३९१५	२१५०	१७६५	
७	९२३	५२११	२८२४	२३८७	
८	६९६	३६३८	१८७१	१७६७	
९	६४९	३४९१	१८२८	१६६३	
१०	३७५	२२०४	११८३	१०२१	
११	५७१	३३२४	१७६९	१५५५	
१२	६३९	३३९६	१७९५	१६०१	
१३	५०७	३१२०	१६३९	१४८१	
१४	८१६	४३६०	२३०९	२०५१	
	९४७४	५२१४४	**२७५८५**	**२४५५९**	

शितगंगा नगरपालिकाको वडागत संरचना

हालको वडा नं.	साविक नपा तथा गाविसको वडा नं.	साविकको वडा	हालको क्षेत्रफल (व.कि.मि)	प्रतिशत
१	सुवर्णखाल	१-९	२९.४३	४.०३
२	सितापुर	१-९	३१.८५	४.३८
३	ठाडा	१,२,७-९	१९.९७	२.७३
४	ठाडा	३,४,६	२२.४१	३.०७
५	जुकेना	१-५	२७.५१	३.७७
६	जुकेना	६-९	२५.७	३.५३
७	जलुके	१-४,७-९	४२.५२	५.८२
८	जलुके	५,६	३९.७७	५.४४
९	सिद्धारा	१,७,८	११८.७७	१६.२७
१०	सिद्धारा	२-४,९	६४.४७	८.८३
११	सिद्धारा	५,६	१४३.०२	१९.५९
१२	ठाडा	५	६४.७८	८.८७
१३	सिमलपानी	३,४,६-९	५०.१	६.८५
१४	सिमलपानी	१,२,५	४९.८१	६.८२
जम्मा			७३०.११	१००

भू-उपयोग तथा वातावरण

मानव जातिको सृष्टि र जनजीवन भू-धरातलमा उपलब्ध प्राकृतिक श्रोतहरुको उपयोगका आधारमा अडेको छ । मानवीय अस्तित्व भित्रका समग्र मानवीय गतिविधिहरु उसले गर्ने जमिन तथा जमिनमा उपलब्ध श्रोतहरुमा पुर्णत निर्भर गर्दछ । तसर्थ भू-आवरण अन्तर्गत मानिसले उपयोगमा ल्याउने वन क्षेत्रको तथ्याङ्क, खेतियोग्य जमिन, जल, बालुवा, हिमाल, पहाड, आदिको तथ्याङ्कलाई भू-उपयोग अन्तर्गत उल्लेख गरिएको छ ।

यस नगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा ८३.१४ प्रतिशत अर्थात सबैभन्दा धेरै वन क्षेत्रले ओगटेको छ भने दोश्रोमा १३.३८ प्रतिशतमा खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । कुनैपनि स्थानको समग्र भु-आवरण मध्ये ४० प्रतिशत भन्दा बढी वन क्षेत्र हुनु वातावरणीय सन्तुलनका हिसाबले सुखद विषय हो । यद्यपी सो बनको पुर्णत सदुपयोग र वैज्ञानिक व्यवस्थापन हुनुभने अनिवार्य छ । उपलब्ध जमिन मध्ये खेतीयोग्य जमिनको अँश समेत राम्रो रहेको छ । सम्पुर्ण खेतीयोग्य जमिनमा वैज्ञानिक कृषि प्रणाली अवलम्बन गर्न सके उत्पादनको समेत राम्रो सम्भावना देखिन्छ । यस नगरपालिकाको भू-उपयोगको अर्को उल्लेखनीय पक्ष भनेको यहाँको झाडी, बुट्यान तथा खेर गैरहेको जमिनले ओगटेको भू-भागको अंश हो ।

भू-उपयोग विवरण

विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
बाँझो जमिन	०.९५	०.१३
झाडी	११.५९	१.५९
चट्टान	१.५२	०.२१
खेतीयोग्य जमिन	९७.६९	१३.३८
वन	६०७	८३.१४
पोखरी	०.०२	०.००३
बालुवा	९.५५	१.३१
नदी/खोला	१.७८	०.२४
कुल क्षेत्रफल	७३०.११	१००.००

जमिनको मोहोडा

सामान्यतया भिरालोपनमा विषमता हुँदा जमिनको मोहडामा समेत विषमता हुन्छ । दक्षिण मोहडा १५.९५ प्रतिशत, दक्षिण पश्चिम मोहडा १४.५२ प्रतिशत, पूर्वी मोहडा १०.०९ प्रतिशत, दक्षिणपूर्वी मोहाडा १३.०५ प्रतिशत हुनुले शितगंगा नगरपालिकाको जमिन खेतीपाती तथा बसोबासका लागी उपयुक्त देखिन्छ । विशेषगरी पूर्वीदक्षिण र दक्षिणपश्चिम मोहडा जलवायुका हिसाबले पहारिलो क्षेत्र पर्ने भएकोले स्वस्थकर हुन्छ । यसप्रकारको जमिनमा बालीनालीहरु समेत सप्रने र उत्पादन बृद्धि गर्न सहज हुन्छ । यसको अलवा उत्तरी मोहडा १२.८७

प्रतिशत मात्र हुनुले यहाँको बाँकी जमिन कृषि, उद्योग, बसोबास तथा अन्य विकासका क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न निकै उपउक्त देखिन्छ। यो अत्यन्त सबल पक्ष हो। थप तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

जमिनको मोहडाको विवरण

क्र.सं.	जमिनको मोहडा	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	समथर मोहडा	०.०९	०.०१
२	उत्तरी मोहडा	९३.९६	१२.८७
३	उत्तर पूर्वी मोहडा	६९.९७	९.५८
४	पूर्वी मोहडा	७३.७०	१०.०९
५	दक्षिण पूर्वी मोहडा	९५.२९	१३.०५
६	दक्षिण मोहडा	११६.४३	१५.९५
७	दक्षिण पश्चिमी मोहडा	१०६.००	१२.३२
८	पश्चिमी मोहडा	८९.९५	१२.३२
९	उत्तर पश्चिम मोहडा	८४.७२	११.६०
	जम्मा	७३०.११	१००.००

साँस्कृतिक विशेषताहरु

मानवीय चालचलन, भाषा, व्यवहार तथा जनजीवन निश्चित परम्पराबाट अमुर्त हिसाबले निर्देशित हुन्छ। दैनिक व्यबहारहरु सञ्चालन गर्न मानिस, परिवार र समाजको स्वरुपमा बाँधिएको हुन्छ। विवाह, परम्पराले नाता सम्बन्ध स्थापित गर्दछ र यसले परिवारको श्रृजना हन्छ। जन्म, मृत्यु, विवाहा, खानपान, भेषभुषा, चाडपर्ब, भाषा, रहनसहन आदि सबै साँस्कृतिक विशेषताहरु भित्र पर्दछन्। यि सभ्यता र सँस्कृतिका आयामहरु मानिसको पहिचानका प्रमुख पक्षहरु हुन्। साँस्कृतिक गतिविधिहरुले मानिसलाई परिस्कृत जीवन नि जिउन मद्दत पुऱ्याउँछ। यसले समाजलाई संगठित र गतिशील तुल्याउँछ।

हिन्दु धर्मावलम्बीहरुको बाहुल्यता रहेको यस नगरपालिकामा अपनाइने प्रमुख संस्कार कुल पुजा, गोठव पुजा, ब्रतबन्ध, विवाह, काजकृया, वार्षिक काम, न्वारन, तिथि श्राद्ध, सोह्रश्राद्ध, औशि, पुर्णिमा, सक्रान्ति, मसान्त, सत्यनारायणको पुजा, एकाह, होमहोमदी, यज्ञ, सप्ताह, रुद्रीपाठ, मलमास, सर्य ग्रहण, आदि रहेका छन्।

परम्परागत संस्कृतिमा आधारित असारे गीत, तीज गीत, भ्याउरे भाका र दोहोरी गीत आदि यस नगरपालिकामा सर्वाधिक लोकप्रिय छन्। बैशाखी पुर्णिमा, ल्होसार, बुद्ध पूर्णिमा, असार १५ मा दही चिउरा, साउने संक्रान्ति, नागपञ्चमी, ऋषितर्पणी पूर्णिमा, बडा दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ति, फागु पूर्णिमा (होली), रामनवमी, ठुलो एकादशी, नेवार समुदायको सठी, म्ह पुजा आदी विशेष महत्वकासाथ यहाँका जनमानसले मनाउने मुख्य पर्वहरु हुन्।

यस शितगंगा नगरपालिकामा विभिन्न जाति, धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरु बसोबास गर्दछन् । सबै जातजाती र सम्प्रदायका आ-आफ्नै धर्म संस्कृति र चालचलनहरु छन । यहाँ परम्परा र भेषभूषालाई हेर्दा महिलाले फरिया चोलो तथा पुरुषले धोति कछाड कमिज सुरुवाल लगाउछन । क्षेत्री बाहुन कामी दमाइ आदि पुरुषले कमिज सुरुवाल, दौरा सुरुवाल लगाउछन । तर आधुनिक समयमा सबै जातजातिका यवा युवतिहरु क्रमश पैन्ट शर्ट साडी ब्लाउज कुर्ता-सरवाल नै लगाउन रुचाउँछन । नगरपालिकामा रहेका मगर, कुमाल, गुरु आदीको रहनसहन र संस्कृति गहनाको रुपमा रहेको छ ।

जनसंख्याको गतिशिलता र बसाई सराई

स शितगङ्गानगरपालिका मा २०७६ सालको बैशाखदेखि चैत्र मसान्तसम्म दर्ता भएको व्यक्तिगत घटनाको अवस्था हेर्दा एक वर्षको विवरण निम्न बमोजिम रहयो ।

वडा नं.	जन्म		मृत्यु	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१	१०८	१२५	१०	१२
२	१७५	१८२	१४	१५
३	८८	९८	२	६
४	१९९	१६१	१३	१०
५	१०६	१२९	२	६
६	१२८	१३१	६	६
७	१८८	२२४	६	११
८	१६७	१७८	८	१२
९	१७३	२०६	६	७
१०	९६	१०३	०	६
११	१५३	१६२	०	९
१२	१२८	१४५	६	११
१३	१०८	१११	९	१२
१४	१६२	१९३	७	८
जम्मा	**१९७९**	**२१४८**	**८९**	**१३१**

खानेपानी र सरसफाइ

यस शितगंगा नगरपालिकामा खानेपानीको अवस्था हेर्दा ३७५१ घरधुरीले सार्बजनिक धाराको पानी, ११७४ घरधुरीले निजि धाराको पानी , ४२२ घरधुरीले खोला तथा पोखरीको पानी, २३८५ घरधुरीले सुरक्षित मुल १२४२ घरधुरीले असुरक्षित मुल र ४६२ घरधुरीले स्यालो ह्याण्ड पप्पको खानेपानीको स्रोत प्रयोग गर्दछन् ।

जातीगत जनसंख्या बिबरण

यस शितगंगा नगरपालिकाको वास प्लान बनाउने क्रममा सबै घरधुरीमा पुगी गरेको सर्वेक्षण अनुसार यस नगरपालिकामा जम्मा ९४७४ घरधुरीहरूले बसोबास गर्दछन । यस नगरपालिकामा गरीएको सर्वेक्षण अनुसार ५२११४ जनसंख्या बसोबास गर्दछ । जसमध्ये २४५५९ महिला र पुरुष २७५८५ जनसंख्या रहेको छ । प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा यस पालिकाामा पनि जनजाती (४००० घर) को बाहुल्यता पाईयो ।

जातिगत बिबरण

जम्मा घरधुरी:९७७४

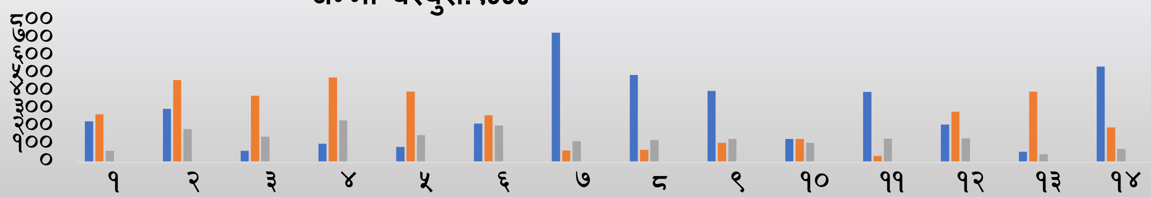

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
आदिबासी / जनजाती	२३३	३०३	६५	१०६	८८	२२०	७३४	४९५	४०५	१३३	४००	२१५	६१	५४२
ब्राम्हण/छेत्री	२७२	४६६	३७८	४८१	४०१	२६६	६८	७१	१११	१३२	३७	२८७	४०१	१९७
दलित	६५	१८९	१४५	२३८	१५५	२०८	१२०	१२८	१३३	११०	१३४	१३७	४५	७६
मदेशी	३	२	१	५	०	२	०	१	०	०	०	०	०	१
मुस्लिम	०	०	०	३	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०
अन्य	०	२	०	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०

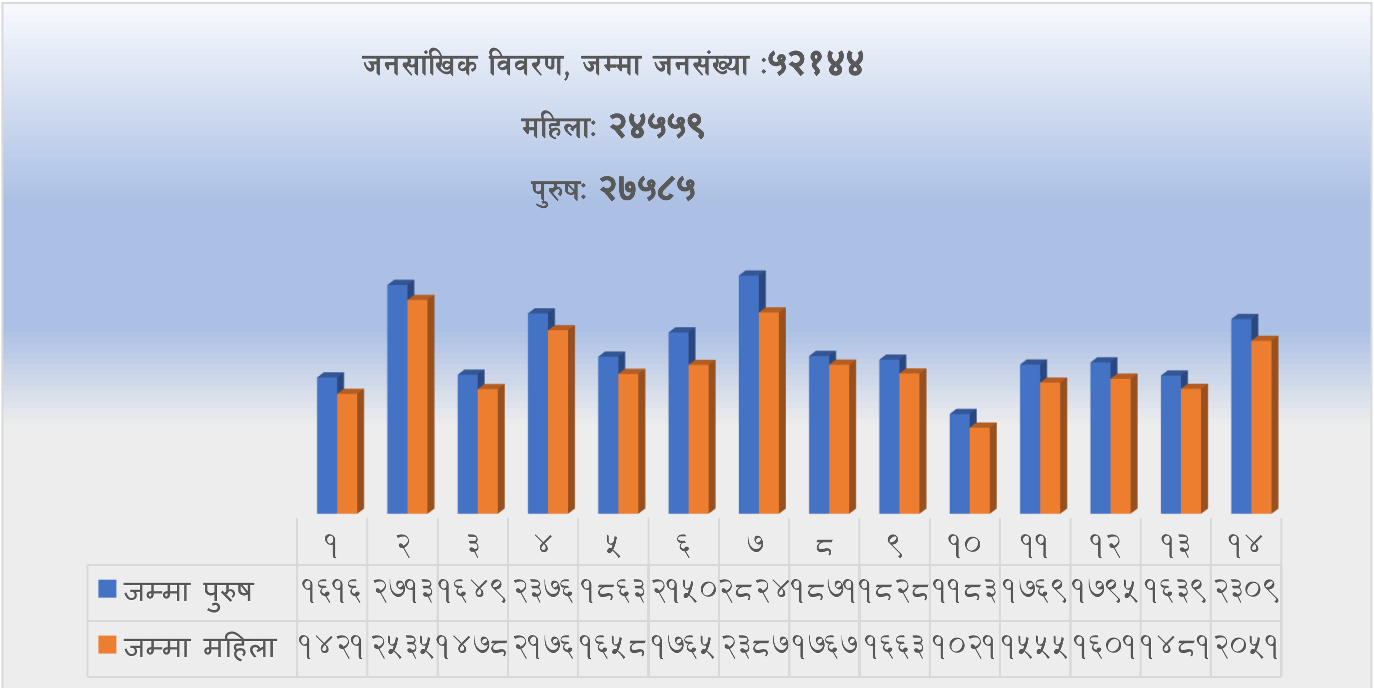

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
जम्मा पुरुष	१६१६	२७१३	१६४९	२३७६	१८६३	२१५०	२८२४	१८७१	१८२८	११८३	१७६९	१७९५	१६३९	२३०९
जम्मा महिला	१४२१	२५३५	१४७८	२१७६	१६५८	१७६५	२३८७	१७६७	१६६३	१०२१	१५५५	१६०१	१४८१	२०५१

२. नगरपालिका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको पृष्ठभुमि

नगरपालिकाभित्रको खानेपानी सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था पत्ता लगाई सन २०२५ सम्म सुरक्षित खानेपानी र सुरक्षित सरसफाइ तथा स्वच्छताको लक्ष्य हासिल गर्ने उद्देश्यले नगरपालिकाले खानेपानी सरसफाइ र स्वच्छता योजना निर्माण गर्ने निर्णय गरेको हो । नगरपालिका वास योजना बनाउनुको मुख्य उद्देश्य हालको खानेपानी सरसफाइ र स्वच्छताको अवस्था पत्ता लगाउने, सर्वेक्षण बाट प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता को नीति तथा प्राथमिकताहरू तय गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यक श्रोत साधन को यकिन गर्ने र कार्यन्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकनको विधिहरूसहित तथ्याङ्कहरू संकलन तथा दस्तावेज तयार गरी नगरपालिकाको निर्णय प्रक्रियालाई सहज गराउनु हो ।

३. नगरपालिका वास योजनाका चरणहरू

योजना निर्माण का मुख्य सिद्धान्तहरू स्थानीय सरकारको नेतृत्व, समुदायबाट व्यवस्थापन, तलबाट माथि हुने योजना तर्जुमा (Bottom to Top Planing) विधि, पूर्णरूपमा सहभागिता र समावेशी प्रक्रिया, स्थानीय तहमा क्षमता विकास, जनचेतना, सुविधास्तर पहिचान तथा विश्लेषण, प्राथमिक तथ्याङ्कको आधारमा मात्र प्राथमीकिकरण र निर्णयकर्ताहरूलाई सरल र आवश्यक सुचना संकलन हुन ।

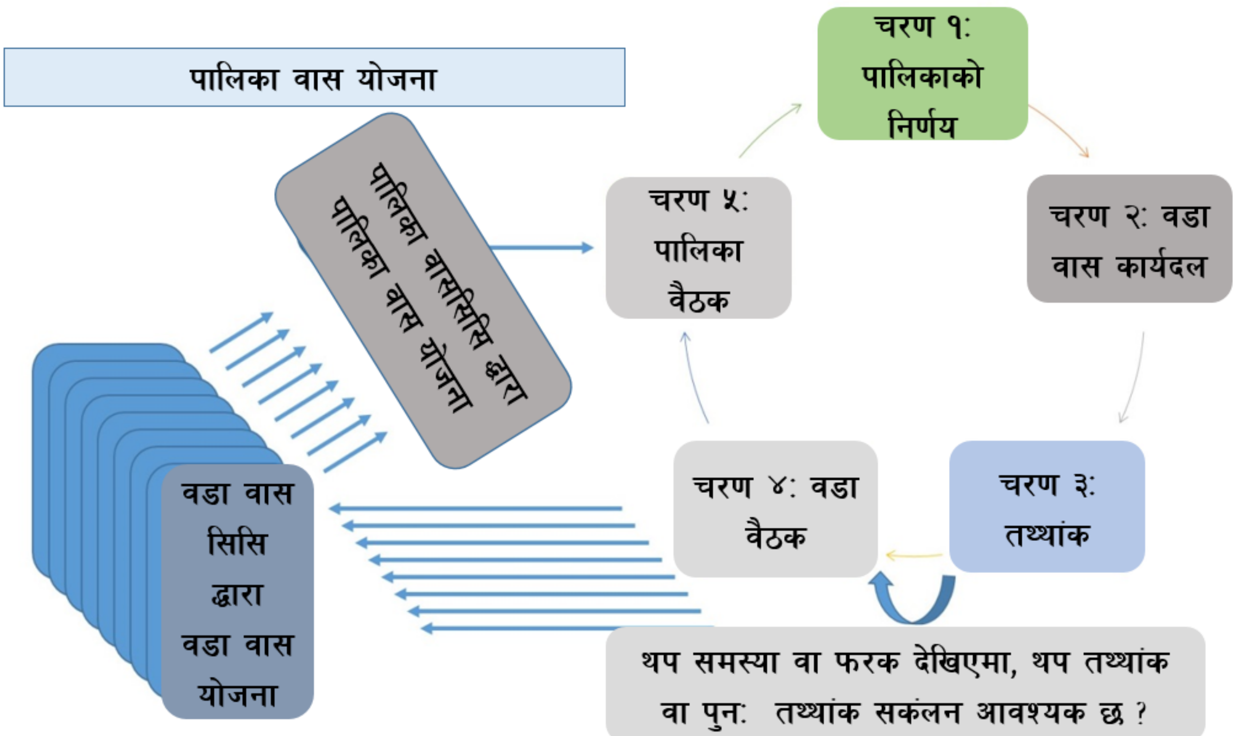

नगरपालिका वास योजना पाँचवटा चरणका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गरी तयार गरीएको हो । सबै चरणका क्रियाकलापहरू नगरपालिका, नगरपालिका वास एकाई र वडाहरूमा सम्पन्न भएका हुन । यसै आधारमा नगरपालिकाले यो प्रतिवेदन तयार गरेको छ । त्यसपछि अन्य कच्चा तथ्याङ्कहरू नगरपापालिकाको सम्पतिको रूपमा सुरक्षित रूपमा राखिएको छ । मोबाइल फोन सेट मा mWater Surveyor Application को प्रयोगमा नगरपालिका भित्रका सबै घरधुरी, सार्वजनिक स्थल, संस्थाहरू तथा विद्यालयहरूमा तथ्याङ्क संकलकहरू परिचालन गरी भौगोलिक अवस्था (GPS Reading) सहितको तथ्याङ्क संकलन गरीएको हो । माथीको चित्रले नगरपालिका वास योजना तयारीका चरणहरू देखाउछ ।

यो वास योजना तयारी नगरपालिका तहको बैठक, अभिमुखीकरण, वडा तहका बैठक तथा अभिमुखीकरणहरू र तथ्याङ्क संकलकहरू परिचालन गरी M Water Surveyor Application द्वारा सबै घरधुरी, संस्था तथा विद्यालयहरूको तथ्याङ्क संकलन, वडा तहमा सार्वजनिक सुचना/नक्साहरू प्रकाशन, वडाहरूका योजना तर्जुमा बैठक र नगरपालिका तहको योजना तर्जुमा बैठक बसेर सम्पन्न गरीएको हो । वडा तहमा वडा वास योजना कार्यदलहरू, नगरपालिका तहमा नगरपालिका वास योजना कार्यदल र तथ्याङ्क संकलकहरूको ठूलो मेहनतले यो योजना तयार भएको हो । यो वास प्लान तयारी गर्ने कार्यमा भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय, लुम्बिनी

प्रदेश ले आवश्यक प्राविधिक सहयोग प्रदान गरेको छ र २६ जना क्षमतावान तथ्याङ्क संकलकहरू परिचालन गरी सम्पूर्ण पालिकाभरिको तथ्याङ्क संकलन गरिएको हो ।

क्र. सं.	तथ्यांक संकलकको नाम	तथ्यांक संकलन गरेको जम्मा घरधुरी संख्या
१	आसिस परियार	६५
२	भानुभक्त	३३२
३	बिकाश पन्थी	५९४
४	बिमला गाहा	३१९
५	बिष्णु सारु	४१०
६	गणेश आले	२८१
७	हेमराज पौडेल	३५४
८	जनुना पाण्डे	६३९
९	केशव घर्ति	२९०
१०	महेश्वोर	३१२
११	मिना बेलबासे	२७६
१२	नवराज आचार्य	३२९
१३	निर्मला बि क	५८२
१४	पार्वती बिसी	५०७
१५	प्रबिना छेत्री	३८०
१६	पुस्पा बि क	८३४
१७	रिता खनाल	३२३
१८	सन्तोष पोखरेल	३१०
१९	सरला श्रेष्ठ	६९६
२०	शान्ता सिंजापति	२५०
२१	सिता गैरे	३१३
२२	सुशिला खनाल	३४२
२३	थमन रासकोटी	४०६
२४	यमुना खनाल	३३०
		९४७४

४. शितगंगा नगरपालिकाको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था

४.१ पानीको प्राथमिक श्रोतहरू

यस भागमा प्रस्तुत गरीएका सबै तथ्याङ्कहरू शितगंगा नगरपालिकामा सबै घरधुरीहरूमा गरीएको सर्वेक्षणबाट संकलन गरीएका प्राथमिक तथ्याङ्कहरू हुन । समग्रमा खानेपानीको अवस्था हेर्दा ३७५१ घरधुरीले सार्बजनिक धाराको पानी, ११७४ घरधुरीले निजि धाराको पानी, ४२२ घरधुरीले खोला तथा पोखरीको पानी, २३८५ घरधुरीले सुरक्षित मुल १२४२ घरधुरीले असुरक्षित मुल र ४६२ घरधुरीले स्यालो ह्याण्ड पम्पको खानेपानीको स्रोत प्रयोग गर्दछन् । । पालिका तथा वार्ड तहको तथ्याङ्कलाई यसरी २ ओटा ग्राफमा देखाईएको छ ।

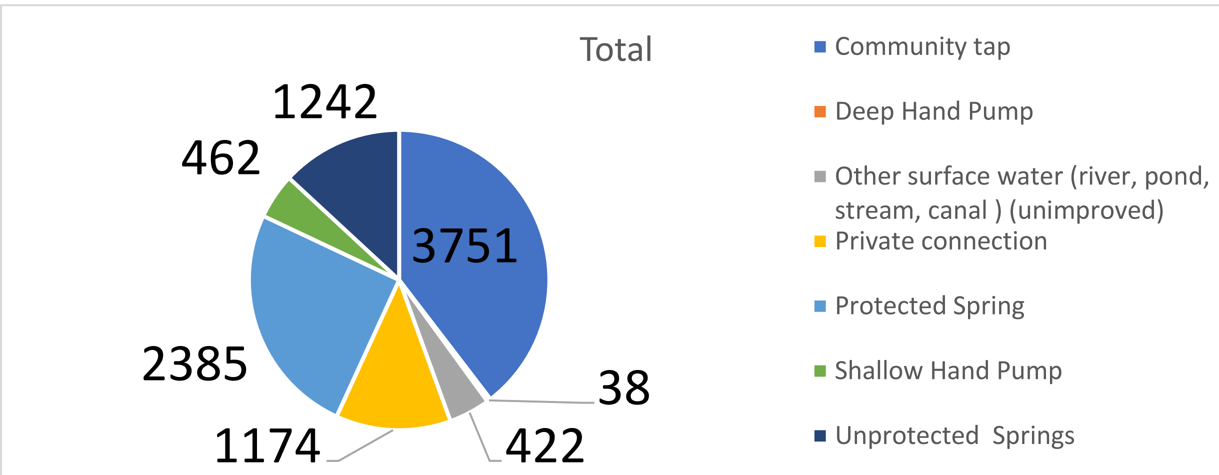

वार्ड तहमा पानीका प्रमुख स्रोतहरु

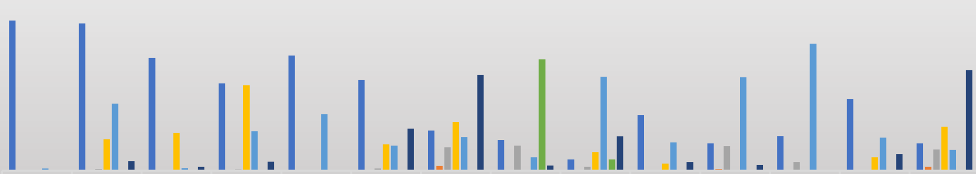

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
सार्बजनिक धारा	५६२	५५१	४२२	३२७	४३१	३३९	१५०	११५	४२	२०९	१०२	१३०	२६९	१०२
हाते पम्प							१८				६			१४
खोला तथा कुवा		६	१	५	१	८	८८	९४	१४		९२	३३	१	७९
निजि धारा		११८	१४२	३२०		९८	१८३		७०	२७			५१	१६५
सुरक्षित मूल	८	२५१	१०	१४८	२१२	९४	१२६	५१	३५२	१०६	३४९	४७६	१२४	७८
ह्याण्ड पुम्प								४१७	४२	१				२
असुरक्षित मूल	३	३६	१४	३४		१५७	३५८	१९	१२९	३२	२२		६२	३७६

४.२ पानीको उपलब्धता

सबै ठाउँमा पानी सधैं उपलब्ध हुन सक्छ भन्ने छैन। वर्षातको पानी संकलन प्रणालीको टंकी वा घैटोमा पानी छ भने यो धेरै सुविधाजनक हुनसक्छ तर यो वर्षभरी उपलब्ध नहुन सक्छ। कुनै पानीका मूलहरूको हकमा पनि यही कुरा लागु हुन सक्छ, जुन सुख्खा समयमा सुक्छन । शितगंगा नगरपालिकामा जम्मा ४९७५ घरधुरीले, वर्षभरी पर्याप्त मात्रामा पानी उपलब्ध हुने प्राथमिक खानेपानीका श्रोतहरूवाट पानीको सुविधा पाइरहेको देखिन्छ साथै ८७९ घरधुरीमा भने १० महिनाभन्दा पनी कम पानी उपलब्ध भएको देखिन्छ। पालिका तथा वडा तहको तथ्यांकलाई तलको चार्टमा देखाइएको छ।

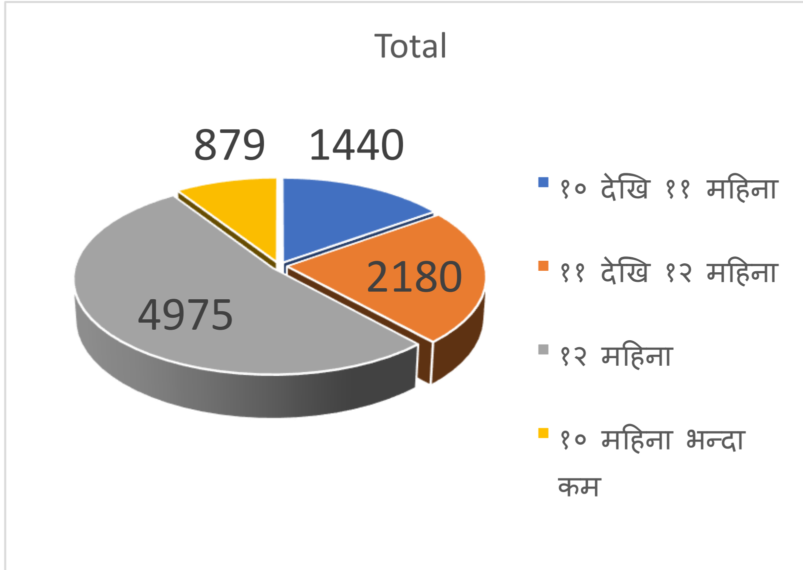

वार्ड तहमा खानेपानीको उपलब्धता

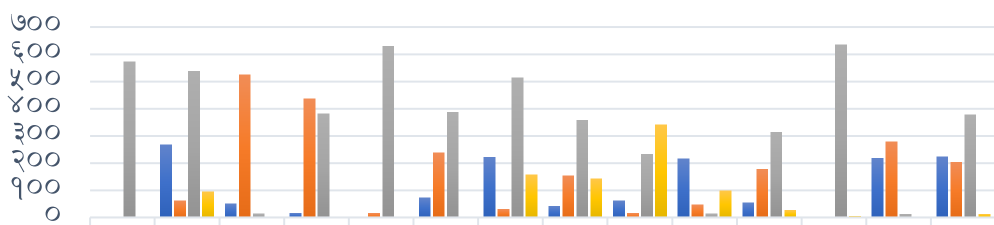

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
११ महिना भन्दा कम		२६८	५०	१६		७२	२२२	४१	६१	२१६	५४		२१७	२२३
११ देखि १२ महिना सम्म		६२	५२४	४३६	१५	२३७	३१	१५४	१५	४७	१७७		२७९	२०३
१२ महुना पर्याप्त	५७३	५३७	१३	३८२	६२९	३८७	५१३	३५८	२३२	१३	३१४	६३५	११	३७८
दस महिना भन्दा कम		९५	२				१५७	१४३	३४१	९९	२६	४		१२

४.३ पानीको पर्याप्तता

खानेपानी योजनाहरूमा पानी को मात्रा वा पर्याप्तता मापन गर्ने विभिन्न आयाम तथा तरिकाहरू छन्। सवै घरायसी प्रयोजनको लागि पूर्ण रूपमा पानी पर्याप्त नहुनुमा बराबरी रूपमा धेरै कारणहरू हुन्छन्। ऋतुअनुसार पनि योजनामा पानी को परिमाण वा क्षमतामा परिवर्तन हुनसक्छ, वा बाढी/पहिरोले प्रभाव पार्न सक्छ। पानीको मुहानमा हुने समस्याहरू, शुरुमै राम्रोसंग योजना डिजाइन नहुनु, वा सामान्यत योजनाले डिजाईन अवधि पार

गरीसकेको जस्ता अवस्थामा पानी को परिमाण न्यून वा शुन्य हुनसक्छ । खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको गैर जिम्मेवारीपन तथा समयमै गर्नुपर्ने काम नगर्नाको कारण पनि योजनामा पानी को मात्रा न्यून हुनसक्छ । उपभोक्ता समितिले सहयोग चाहेको बेलामा कहिँ कतै बाट पनि प्राविधिक सहयोग वा आर्थिक सहयोग वा दुवै प्राप्त गर्न नसकेको अवस्थामा पनि पानीको परिमाणमा नकारात्मक प्रभाव पार्दछ । यस नगरपालिकामा ४४०५ घरधुरीहरूले मात्र संचालित सवै घरायसी प्रयोजनलाई पुग्ने पानी पाइराखेको देखिन्छ भने वाँकी घरधुरीहरूको हकमा पानी पर्याप्त मात्रामा पुगेको देखिदैन ।

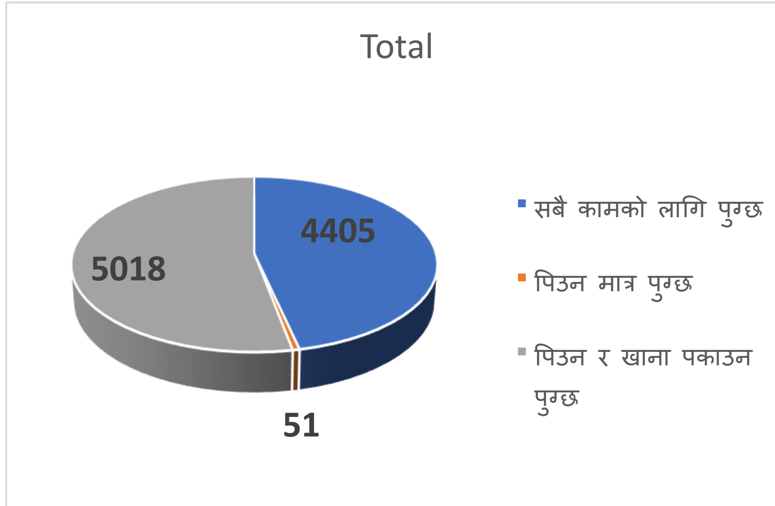

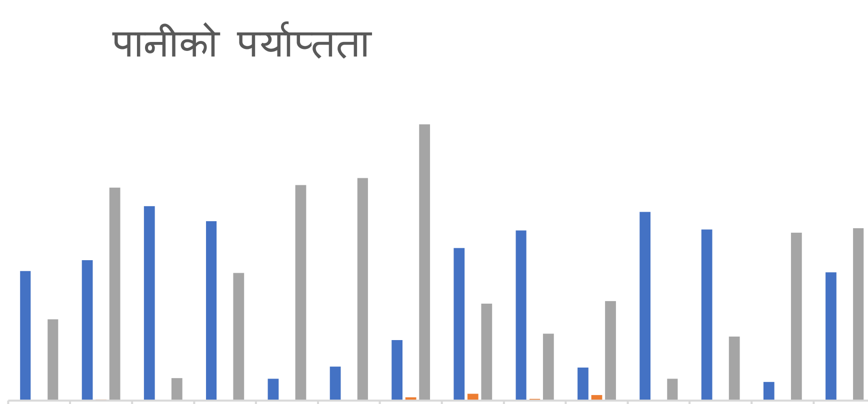

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
दैनिक सबै कामको लागि पुग्छ	३५२	३८१	५२८	४८७	५९	९२	१६४	४१४	४६२	९०	५१२	४६५	५१	३४८
पिउन मात्र पुग्छ		३					९	१९	५	१५				
पिउन र खाना पकाउन मात्र	२२१	५७८	६१	३४७	५८५	६०४	७५०	२६३	१८२	२७०	५९	१७४	४५६	४६८

४.४ पानी भर्न लाग्ने समयको आधारमा पहुँच

एक पटक पानी ल्याउन लाग्ने (जाने-पर्खने-भर्ने-फर्कने) समयको आधारमा पानीमा पहुँचको अवस्था यहाँ प्रस्तुत गरीएको छ । यो एकपटक पानी भर्नको लागि लाग्ने समय मात्र हो, वास्तविकतामा एकपटक मात्र पानी भरेर पुग्दैन । परिवार संख्याको आधारमा सबैले पानी भर्ने काम गर्दछन् भन्ने मान्यताका आधारमा औसतमा एक घरले प्रति दिन ४ देखि ६ पटक पानी भर्न जानुपर्छ ।
शितगंगा नगरपालिकाको समग्र अवस्था नेपालका अन्य पालिकाको तुलनामा राम्रो छ, तर अझै पनि धेरै घरधुरीहरूले दैनिक रूपमा पानी ल्याउनको लागि कठिनता झेलीरहेका छन् । समग्रमा नगरपालिकाका ११७७

घरधुरीहरूलाई निजी धारा, १२८५ घरधुरीहरूलाई ५ मिनेट, ५०६९ घरधुरीहरूलाइ १५ मिनेट सम्म, १४८९ घरधुरीहरूलाइ ३० मिनेटसम्म र ४५४ घरधुरीहरूलाइ ३० मिनेटभन्दा वढी समय लाग्ने देखिन्छ। चित्र ले क्रमश: नगरपालिका भरीको अवस्था र वडागत अवस्था देखाउछ।

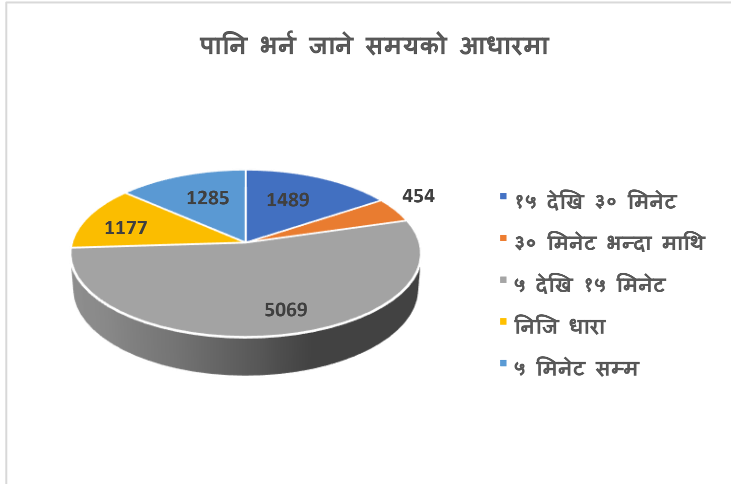

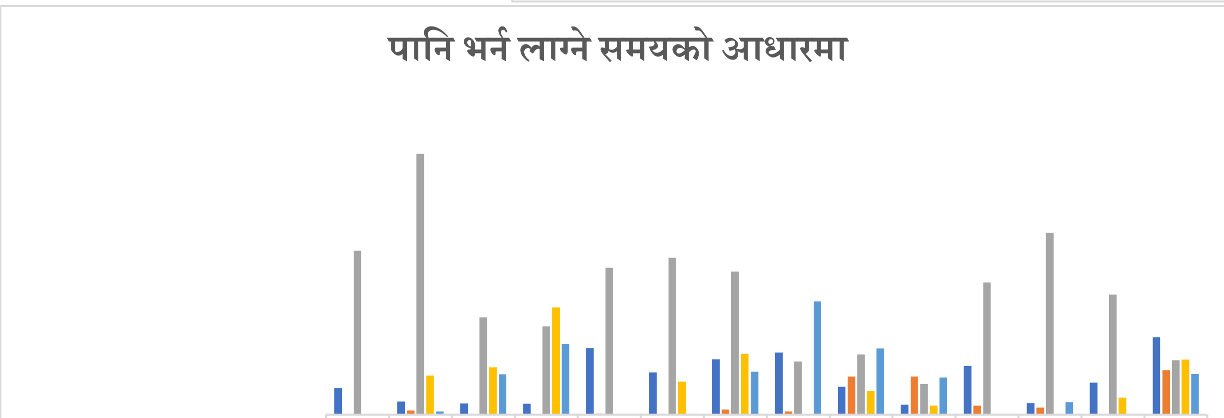

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
१५ देखि ३० मिनेट	80	40	34	33	200	127	166	186	84	30	146	35	96	232
३० मिनेट भन्दा बादी		13		2	3		16	10	114	114	27	21		134
५ देखि १५ मिनेट	492	782	292	265	441	470	429	160	181	92	397	545	360	163
निजि धारा		117	142	322		99	183		71	27			51	165
५ मिनेट सम्म	1	10	121	212			129	340	199	112	1	38		122

सबैभन्दा खराब अवस्था वार्ड नं. ९ र १० मा रहेको छ जहाँ ११४ घरधुरीलाई सहज रूपमा खानेपानीमा पहुँच छैन जसले खानेपानीको लागी ३० मिनेटभन्दा माथी समय खर्चीनु पर्छ। सर्वोत्तम अवस्था ३४० घरधुरीहरूको पहुँच वाड ८ मा देखिन्छ।

४.५ सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन गरीएका खानेपानी प्रणालीहरू

समग्रमा, शितगंगा नगरपालिकामा पानी आपूर्ति सेवालाई संक्षेपीकरण गर्दा, प्रत्येक घरधुरीमा पानीको आपूर्तिको मूल्याङ्कन पहिले सोधिएकाका प्रश्नहरूमा दिइएको जवाफहरूको आधारमा निम्न मध्ये एकको रूपमा मूल्याङ्कन गरीएको छ ।
यी परिभाषाहरू दिगो विकास लक्ष्यहरूसित पनि सम्बन्धित छन् र अब यो वास योजनाले जो हाल सम्म पनि सतहको नसुधारिएको असुरक्षित पानी, सिमिति सेवाहरूबाट ग्रस्त, वा असुरक्षित खानेपानी प्रणालीबाट पानी पिउन बाध्य भएका घरधुरीहका लागि खानेपानी आपूर्तिमा सुधार गर्न रणनीतिक र वार्षिक योजना बनाउन यस वास योनाले निर्देशित गर्दछ ।

पालिकाको समग्र अवस्था हेर्दा ७६१८ घरधुरीले आधारभूत सुविधा पाएको देखिन्छ ।

सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन) Safely managed(: घरपरिवारले तलको भनाइहरु सबैमा 'हो' भन्ने जबाफ दिएमा:

- व्यक्तिगत धारा जडान सामुदायिक धारा, सुरक्षित मूल
- ५ मिनेट भित्र पानीको उप्लब्धता
- 12 महिंना पानीको उप्लब्धता
- योजना पानीको परिक्षण गरेको सुचिमा 'जीवाणुरहित' उलेख़ भएको

आधारभूत(cisab) :

- व्यक्तिगत धारा जडान सामुदायिक धारा, मूल, खोला, कुवा, बर्षातको पानी
- पानी संकलन समय ३० मिनेट भन्दा कम
- पानीको उप्लब्धता 12 महिंना भन्दा कम
- पानीको परिक्षण गरेको सुचिमा योजना 'जीवाणु देखिएको' उलेख़ भएको

सिमित (limited): माथिका मध्ये कुनै पनि हुन् सक्ने तर पानी संकलन समय ३० मिनेट भन्दा बढी

असुरक्षित (unsafe): असुरक्षित मुलहरु

सतहको पानी: खोला, नदी ,पोखरी ,सिंचाई कुलो ,यो सबै भन्दा असुरक्षित विकल्प हो

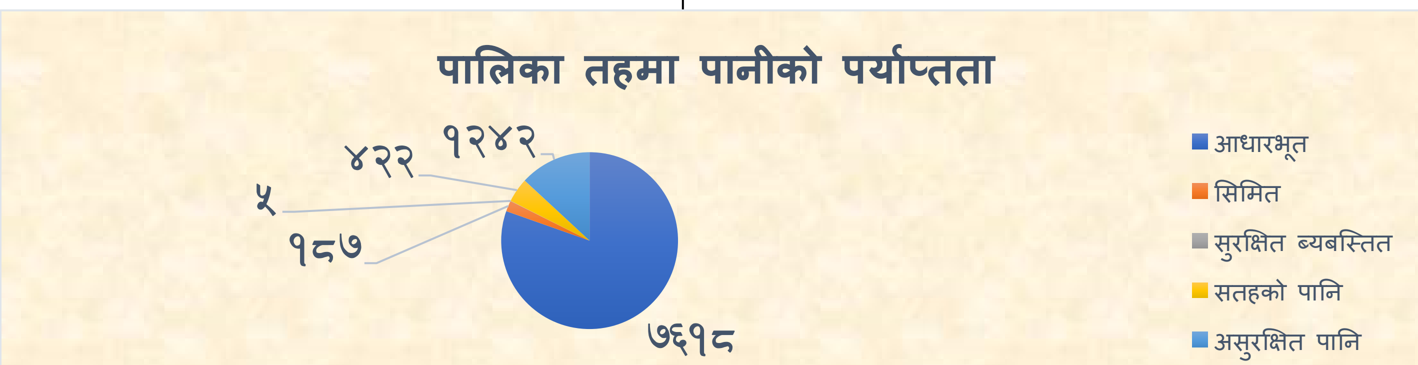

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
आधारभूत	५७०	९१३	५७४	७८८	६४०	५३१	४७७	५८३	४६३	२५८	४३१	५८५	४४४	३६१
सिमित		७		२	३				४३	८५	२६	२१		
सुरक्षित ब्यबस्तित				५										
सतहको पानि		६	१	५	१	८	८८	९४	१४		९२	३३	१	७९
असुरक्षित पानि	३	३६	१४	३४		१५७	३५८	१९	१२९	३२	२२		६२	३७६

४.६ निर्माणाधिन र मर्मत सम्भार, गर्नुपर्ने योजनाहरू

यस नगरपालिकामा लिईएको प्राप्त तथ्यांकलाई निर्माणाधिन योजनाहरूलाई तलको तालीकामा देखिएको छ,

क्र.स	वडा नं.	क्रमागत योजना	प्रविधी	सहयोगी निकाय
१	१	वाउन्दी खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
२	२	दुधिले खर्याना खानेपानी	Gravity	सुपा देउराली मन्दिर
३	२	सितापुर बडाचौर खा पा	Gravity	केन्द्रिय / संघीय सरकार
४	२	ढुङ्गेखोला माइकाथान खापा	Gravity, Electric Lift	केन्द्रिय तथा संघिय सरकार
५	३	वङ्गार पाच पोखरे खा.पा	Gravity	DWSSM/DWSS
६	४	गैरेकुन्टा भेडामारा लिफ्टिङ खा पा	Electric Lift	DWSSM/DWSS
७	४	गार्जेथुम लिफट खा.पा	Electric Lift	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
८	४	थामकोट लिफटिङ्ग खा.पा	Electric Lift, Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
९	४	चाक्ला छेडा टंका निर्माण चिदि पधेरा खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
१०	४	गंगन खा पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
११	४	ढुङ्गा फाल्ने चक्ला गैरा खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
१२	५	थापाखर्क खा.पा उ.स	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
१३	५	दुन्देरे मुस्लेघाट खा.पा उ.स	Electric Lift	DWSSM/DWSS
१४	६	फुर्सामाटा देउराली खा.पा	Gravity	DWSSM/DWSS
१५	६	चिसापानी खा.पा	Gravity	पर्देश सभा

१६	६	शिवादह खा.पा	Electric Lift, Gravity	DWSSM/DWSS
१७	६	कल्लेरी खा.पा	Gravity	DWSSM/DWSS
१८	६	भन्भने अधिकारी खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
१९	८	चरिङ्गे जुरानी कालाकाटे कलौनी धाप्रे खा.पा	Boring (OHT) - Electric Lift	गढवा गाउँपालिका दाङ
२०	८	लाहापे सातमारा खा.पा	Boring (OHT) - Electric Lift	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
२१	९	पाकुरी खा.पा	Solar Lift	RWSSP
२२	९	कडेनी खा.पा	Solar Lift	Pradesh nagar ko anudan
२३	१०	तल्ला लिसकुना खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
२४	१०	उपल्ला सामकोट खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality), RWSSP WN
२५	१०	बोहखर खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
२६	१०	बर्रे बह खा.पा	Electric Lift	Local Level (DDC/VDC/Municipality), DWSSM/DWSS
२७	१०	हर्रे खा.पा	Electric Lift	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
२८	११	खयरभट्टि खा.पा	Gravity	DWSSM/DWSS
२९	११	बाके ढोडेनी खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
३०	११	दुम्सी बाके ढोडेनी दमार कार्तिके फल्दे खा.पा	Gravity	DWSSM/DWSS

३१	११	सुपारी सिम्ले धैयारी डोहोते खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
३२	११	फार्सल विरौटा धैयारी खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
३३	११	खर्क चावदिप कुन्टेपानी खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
३४	१२	जोखलेगारा खा.पा	Gravity	Local Level (DDC/VDC/Municipality)
३५	१३	मुसीयान खा.पा	Gravity	DWSSM/DWSS
३६	१४	मुन्द्रिवास खा.पा	Electric Lift, Gravity	DWSSM/DWSS
३७	१४	बिक्रम स्रोत खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिती	Gravity	DWSSM/DWSS
३८	१४	विक्रम खा.पा	Solar Lift	DWSSM/DWSS
३९	१२	धसेनी राजेनी खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
४०	१२	मूल खोला लिफ्ट खा.पा	Lift	DWSSM/DWSS
४१	१२	कोंद्रे टर्य तिकारी खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
४२	१२	खुम्चिकोट लिफ्ट खा.पा	Lift	DWSSM/DWSS
४३	१२	जयकोट देउराली लिफ्ट खा.पा	Lift	DWSSM/DWSS
४४	१२	ख्याल खर्क खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
४५	१२	नियलेदमार खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
४६	१३	भंगेला खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
४७	१३	डोदुवा खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS

४८	१३	कल्यारी खर्क खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
४९	१३	मुसियान खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
५०	१४	बदेनी खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
५१	१३/१४	सिमलपानी खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
५२	३	छङ्गछङ्गे पदमे खा.	Gravety	DWSSM/DWSS
५३	३	. मुलका टुनी खान्दुला पाचपोखरा सिख्र खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
५४	३	पा खर्सका खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
५५	३	खिव्दी खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
५६	३	कैलासे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
५७	३	कोल पखेरे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
५८	१	बगालेपानी मन्द्रे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६०	१	सुवर्णखाल साविक १, २, ३ खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६१	७	घाटखोला हल्दे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६२	७	जलुके वालकल्याण खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६४	७	जुवाकोट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६५	७	बान्द्रे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६६	७	लामाताल खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS

६७	४	खनियापानी खानेपानी	Gravety	DWSSM/DWSS
६८	४	बुटेनी चाम्रे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
६९	४	काउले लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७०	४	रानाखोला लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७१	४	जैनिकोट अमराई लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७२	४	पोखेडाडा खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
७३	४	जुकेपानी खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७४	४	हात्तिढुङ्गा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७५	४	वाउने खोला ओखलढुङ्गा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७६	४	वेओरे खोला अमराई खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७७	४	गौरीकुन्ड खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७८	४	रिपाहा पोखेडाडा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
७९	४	चिदी लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
८०	४	थामकोट लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
८१	९	ओखती चाक्ला खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
८२	९	पानीपाटा लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
८२	९	लामिदमार खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS

८४	९	नया“वस्ती वस्ती खा पा	Gravety	DWSSM/DWSS
८५	१०	लौरी छहरे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
८६	१०	सिद्धारा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
८८	११	डिही खा.पा. बाटुले खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९०	११	सिद्धारा सिसिकुना खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९१	११	वर्रे पश्चिम खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९२	११	ढुङ्गेसेरा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९३	११	टिक्करी खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
९४	११	मुलखोला रजिया लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९५	११	जयकोट देउराली लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९६	११	खुम्चिकोट लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९७	११	कुडापानी हडाहा कोठिया खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९८	११	दमारे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
९९	११	खल्याखर्क खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१००	११	घसेनी रजिया खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०१	११	चुरेटोला खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०२	१३	रानीकुडा खा पा	Gravety	DWSSM/DWSS

१०३	१३	रानीकुवा धौलेटाकुरा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०४	१३	सेरी डोहोटे खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०५	१३	टिक्करी खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०६	१३	डडुवा खा.पा. (२)	Gravety	DWSSM/DWSS
१०७	१३	गोव्रेपानी खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०८	१३	सानिलेक खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१०९	१३	सिमलपानी खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
११०	१४	कल्लेरी कासखर्क खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
१११	१४	छाप रिकोट बाउनखर्क खा.पा. (५)	Gravety	DWSSM/DWSS
११२	१४	नेटाखर्क हिटनटोला खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
११३	२	देउराली जौवारी किर्तिपुर लिफ्ट खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
११४	२	पावर खा.पा	Gravety	DWSSM/DWSS
११५	२	सुखौरा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
११६	२	ढाव खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS
११७	२	गौरी शंकर खा.पा. वडाचौर	Gravety	DWSSM/DWSS
११८	२	जुरेथुम निपाने खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS

११९	२	जलुके अधेरी चलौजा खा.पा.	Gravety	DWSSM/DWSS

५. शितगंगा नगरपालिकाको सरसफाइ तथा स्वच्छता अवस्था

५.१ घरधुरी सरसफाइ

यस भागमा प्रस्तुत गरीएका सबै तथ्यांकहरू शितगंगा नगरपालिकामा सबै घरधरीहरूमा गरीएको सर्वेक्षणबाट संकलन गरीएका प्राथमिक तथ्याङ्कहरू हुन्। जिल्ला खुल्ला दिसामुक्त भैसकेकोले शितगंगा नगरपालिका पनि खुल्ला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषित नगरपालिका हो। यसकारण सैद्धान्तिक रूपमा शतप्रतिशत जनसंख्या मासरसफाइ को पहुच हुनुपर्छ तर अझै ठयाक्कै तेस्तो अवस्थामा भएको तलका प्रमाणहरूका कारण भन्न सकिदैन।

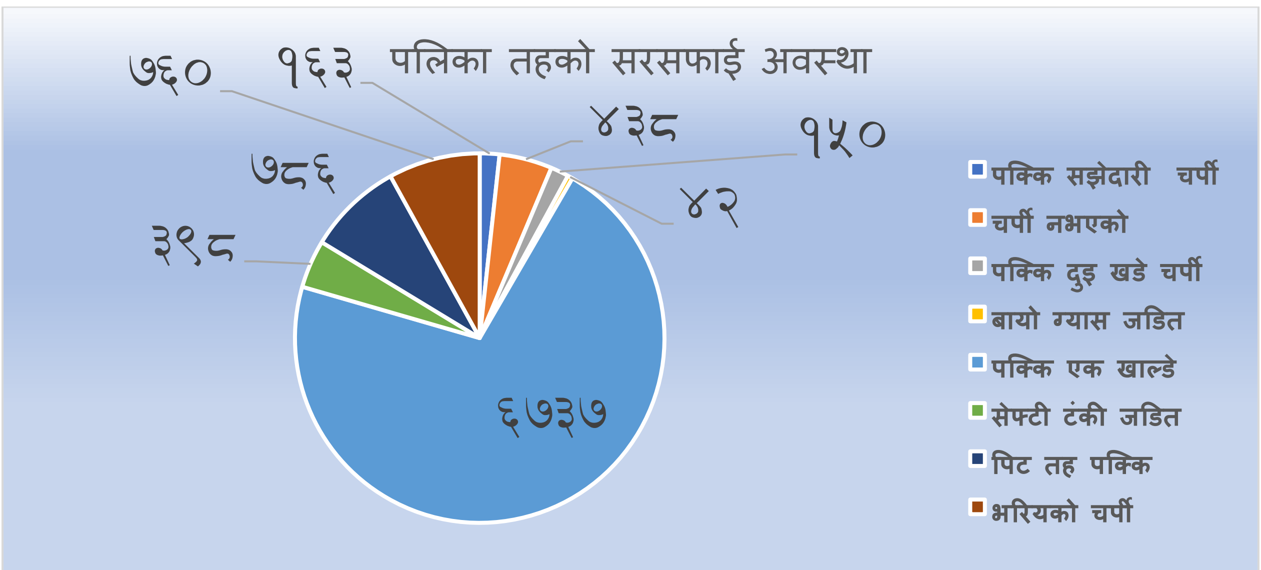

जम्मा घरधुरीमध्ये ३९८ घरधुरीमा पक्की ढल सुबिधा सहित सुधारिएका पक्की शौचालय छन्। अरु थप ६७३७ घरधुरीहरूमा सुधारिएका पक्की शौचालय त छन् तर यिनीहरू अन्य घरधुरीहरूसंग साझेदारीमा प्रयोग भैरहेका छन् साथै ७८६ घरधुरीहरूमा पक्कि तर माथी संरचना नभएका शौचालय भएको देखिन्छ। सरसफाइ तर्फको पहिलो प्राथमिकता शौचालय बीहीन ४३८ घरधुरीमा शौचालय बनाउने हुनुपर्छ र त्यस पछिको प्राथमिकता अस्थायी/कच्ची साझेदारी शौचालय भएका १६३ घरधुरीहरूमा सुधारिएका/पक्कि शौचालय बनाउनुपनेतर्फ हुनुपर्छ।

तलको चित्रले वडागत रूपमा चर्पी नभएका घरधुरीहरू र अस्थायी चर्पी भएका घरधुरीहरूको प्रतिशत देखाउछ। यहाँ चर्पी नभएका वा कच्ची चर्पी भएका घरधुरीहरू कसरी बराबरी अनुपातमा सबै वडामा बाडिएकाछन भन्ने देख्न सकिन्छ। समग्रमा शितगंगा नगरपालिका भित्रका ४३८ घरधुरीहरूमा चर्पी नभएको वा अस्थायी/कच्ची चर्पी भएको अवस्था छ।

वडा तहमा चर्पीको अवस्था

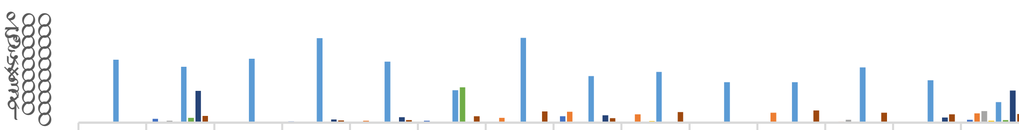

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
पक्कि सझेदारी चर्पी		३६		१२	१	१७	३	५९	२			७		२६
चर्पी नभएको		३		५	१८	१	४५	९९	७६	७	९०	९	१	८४
पक्कि दुइ खडे चर्पी		१७					१	१				२६		१०५
बायो ग्यास जडित	१	७						३	१४					१७
पक्कि एक खाल्डे	५७१	५०८	५८०	७६६	५५४	२९५	७७०	४२४	४६०	३६८	३६८	५०१	३८४	१८८
सेफ्टी टंकी जडित	१	४३	२	३		३२०	१				३	१		२४
पिट तह पक्कि		२८८		२९	४९	६	१	६८				६	४७	२९२
भरियको चर्पी		६०	७	१९	२२	५७	१०२	४२	९७		११०	८९	७५	८०

माथिको चित्रले वडागत रूपमा घरायसी शौचालयको अवस्था देखाउँछ, जहाँ वडा अनुसार चर्पी भए/नभएको, पक्की/कच्ची चर्पी, अरु घरधुरीहरूसंग साझेदारी गरीए/नगरीएको जस्ता तथ्याङ्कहरू देखाएकोछ ।

५.२ सुरक्षितरूपले व्यवस्थित सरसफाई

शितगंगा नगरपालिकामा सरसफाइ सेवाहरूको दिगो विकास लक्ष्यका परिभाषाहरू प्रयोग गरी मूल्याङ्कन गरीएको थियो । यहाँ यो उल्लेख गर्न जरुरि छ कि यस पालिकामा धेरै घर नसुधारिएको, सिमित र आधारभुत सुविधामा परेका छन् र सुरक्षित सुविधामा स्तरोन्नती गर्नु पर्ने देखिन्छ । परिभाषाका लागि बक्स हेर्नुहोस ।

शितगंगा नगरपालिकाका प्रत्येक घरका आफ्नै स्थायी शौचालयका सन्दर्भमा पनि अब खाडल भरियो भने के गर्ने भन्ने बारे पनि सोच्ने समय आइसकेको छ, यद्यपी साच्चिकै खुला दिसा मुक्त हुन अझै काम गर्न बाकी छ । ग्रामीण सुमदायहरूको चुनौतीपूर्ण भौगोलिक अवस्थालाई हेर्दा दुई खाल्डे (डबल) शौचालय निर्माण नै उत्तम समाधान हो । किनभने प्रत्येक घरधुरीहरू आफ्ना शौचालयहरू आफै सुरक्षित तबरले र सजिलै सँग खाडलहरू खाली गर्न सक्षम हुनुपर्छ । तर एउटा मात्र पिट भएको शौचालयमा खाडलमा भएको फोहोर कम्पोष्ट हुन पाएको हुदैन त्यसैले यो भरिएमा

सुरक्षितरुपले व्यवस्थित सरसफाई?

दिगो विकास लक्ष्यले 'सुरक्षित रूपले व्यवस्थित सरसफाई' लाई "सुधारिएका सुविधाहरूको प्रयोग जुन अन्य परिवारसँग साझेदारी गरिएको छैन र जहाँ फोहरलाई उत्पति स्थानमै, वा सुरक्षित रुपले फोहोर फाल्ने स्थानमा ढुवानी गरी व्यबस्थापन गरिएको' रुपमा परिभाषित गरेको छ। नेपालको सन्दर्भमा यो सामान्यतया डबल -पिट शौचालयहरूमा मात्र सम्भव हुन्छ जहाँ एउटा पिट भरिएको खण्डमा अर्को प्रयोग गरिन्छ र पिटमा कम्पोस्ट हुदै गर्छ जसले गर्दा भरिएको पिट कच्चा रुपमानै फोहर निकालेर खालि गर्नु पर्दैन।

सर्भे गर्दा प्रायोग गरिएका अन्य परिभाषाहरु निम्नानुसार छन्

आधारभुत **Basic** : (पक्की शौचालय भएको तर अरु घरसँग साझेदारी नगरिएको, एकल गड्ढे वा सेप्टिक टैंक भएका शौचालयहरु)

सिमित :**Limited** (पक्की शौचालय भएको तर अरु घरसँग पनि साझेदारी गरिएको)

खाली गर्न गाह्रो हुन्छ । त्यसैले पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रममा डबल खाडल (दुई खाल्डे) चर्पीलाई प्रर्बद्धन गर्ने पनि एजेण्डा हुनु पर्छ जसले गर्दा सबै घर परिवारलाई अर्को खाल्डो कहाँ खन्ने भनेर सोच्न प्रोसाहित गरोस ।

दिगो बिकास लक्ष्य अनुसार सरसफाई सुबिधास्तर

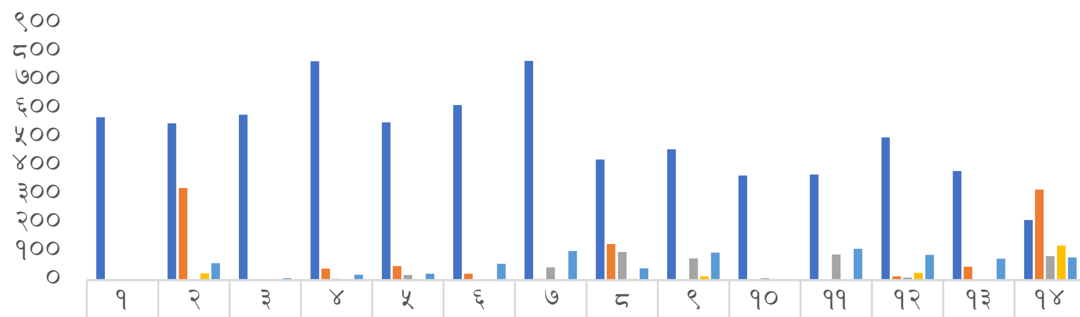

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
आधारभूत	५७२	५५१	५८२	७६९	५५४	६१५	७७१	४२४	४६०	३६८	३७१	५०२	३८४	२१२
सिमित		३२४		४१	५०	२३	४	१२७	२			१३	४७	३१८
खुल्ला दिसा		३		५	१८	१	४५	९९	७६	७	९०	९	१	८४
सुरक्षित ब्यबस्थापन	१	२४					१	४	१४			२६		१२२
असुरक्षित		६०	७	१९	२२	५७	१०२	४२	९७		११०	८९	७५	८०

५.३ पालिकामा पूर्ण सरसफाईको समग्र अवस्था

खुल्ला दिसामुक्त घोषणा गर्नु नै पूर्ण सरसफाइका लागि प्रवेश विन्दु हो । जब सबै सुचकहरू पुरा गरी ठीक छ भनी प्रमाणित भएमा पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा गर्न सकिन्छ । जबकि निलो स्टिकर पाएको घरधुरीले पूर्ण सरसफाईको अभियानमा सहभागी भएको जनाउँछ भने, हरियो स्टिकर प्राप्त घरधुरी ले सबै सूचक पुरा गरेको हुन्छ । स्टिकर छैन भने यी घरधुरीहरू पूर्ण सुरसफाईको कुनै पनि कार्यक्रममा समावेश नभएको जनाउँछ ।

शितगंगा नगरपालिकामा, घरधुरी सर्वेक्षण प्रश्नावलीमा निम्न बमोजिमका ३ वटा अवस्थाहरूको प्रश्नहरू समावेश गरेर सर्वेक्षण गरीएको थियो ।

१. स्टिकर नभएको : (घरधुरी पूर्ण सरसफाइ अभियानमा समावेश छैन)
२. निलो स्टिकर : (घरधुरी पूर्ण सरसफाइ अभियानमा समावेश छ , तर सबै सूचक पुरा भएका छैनन् ।)
३. हरियो स्टिकर : (घरधुरीले पूर्ण सरसफाईका सबै सूचक पूरा गरेको)

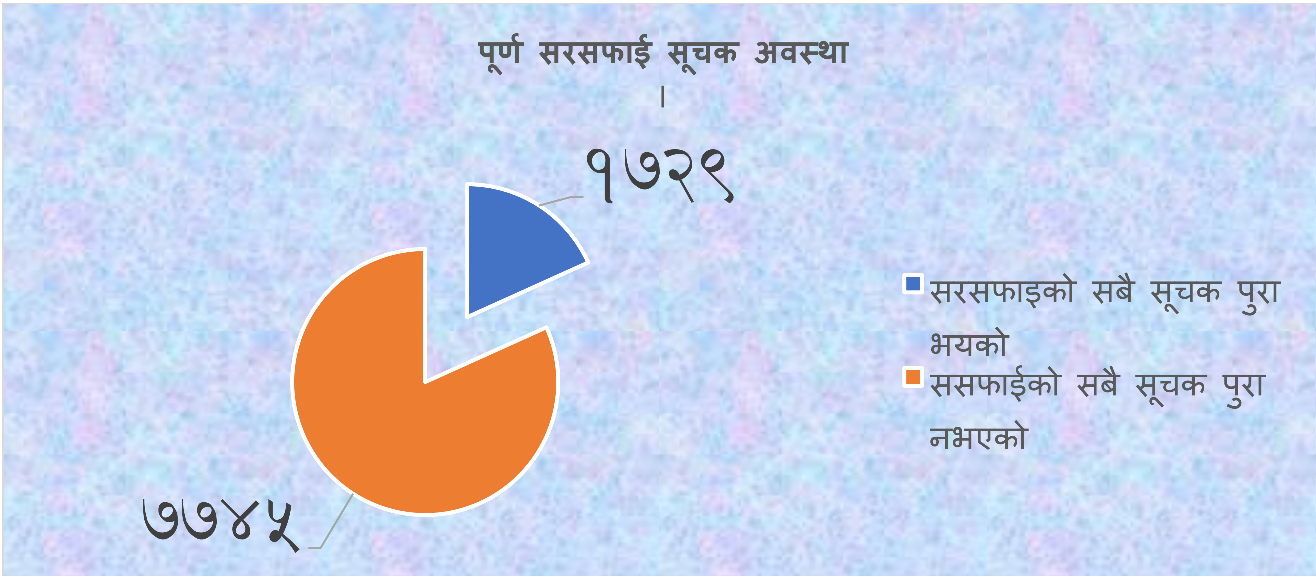

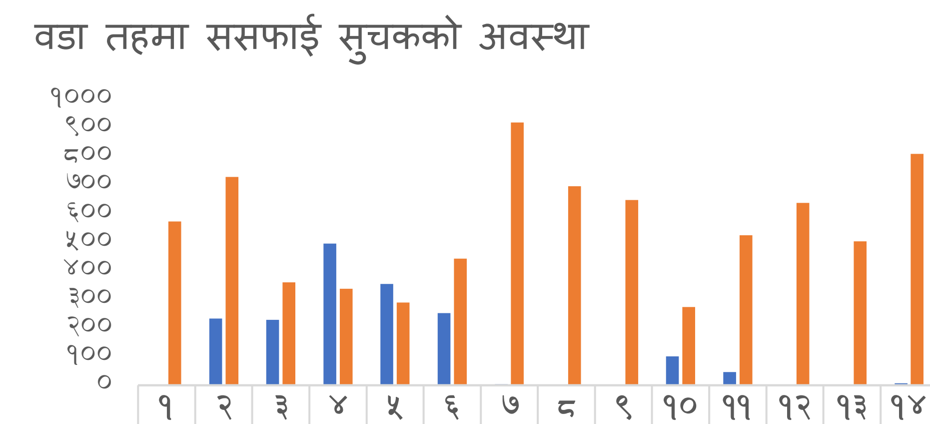

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४
सरसफाइको सबै सूचक पुरा भयको		२३३	२२९	४९६	३५५	२५३	४		१	१०१	४६	१	३	७
ससफाईको सबै सूचक पुरा नभएको	५७३	७२९	३६०	३३८	२८९	४४३	९१९	६९६	६४८	२७४	५२५	६३८	५०४	८०९

माथी चित्रमा देखाइए अनुसार जम्मा १७२९ घरधुरीमा मात्र पुर्ण सरसफाइ सुचक पुरा भएको देखिन्छ। पुर्ण सरसफाइ सुचक पुरा गर्न निकै कसरत गर्नुपर्ने देखिन्छ, सबैले सधै नियमित रूपमा शौचालयको प्रयोग गर्नु र सुरक्षित बानी व्यवहार अपनाउनु नै पूर्ण सरसफाईका लागि आधार हो, र यसैले यसमा सधै ध्यान दिनु पर्छ।

६. शितगंगा नगरपालिकाको संस्थागत खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था

सारांशमा प्रस्तुत गरीएका सबै तथ्याँकहरू प्राथमिक तथ्याङ संकलन गरी शितगंगानगरपालिका सवै सार्वजनिक स्थल, संस्थाहरू र विद्यालयहरू समावेश गरीएका छन् ।

जम्मा समावेश भएका नमुना ६ वटा सार्वजनिक स्थल, १८ स्वास्थ्य संस्थाहरू र १०६ शैक्षिक संस्थायहरू रहेका छन् । मन्दिर आमा समुह, युवा क्लब,वैंक, प्रहरी कार्यालय, सरकारी कार्यालय र सांस्कृतिक समुहहरूलाई सार्वजकि संस्थामा राखिएको छ । विद्यालयमा पनि ९० वटा आधारभुत विद्यालय, १ कलेज, १२ वटा उ.मा. बि र ३ वटा शिशु सरकारी सामुदायिक विद्यालयहरू छन् ।

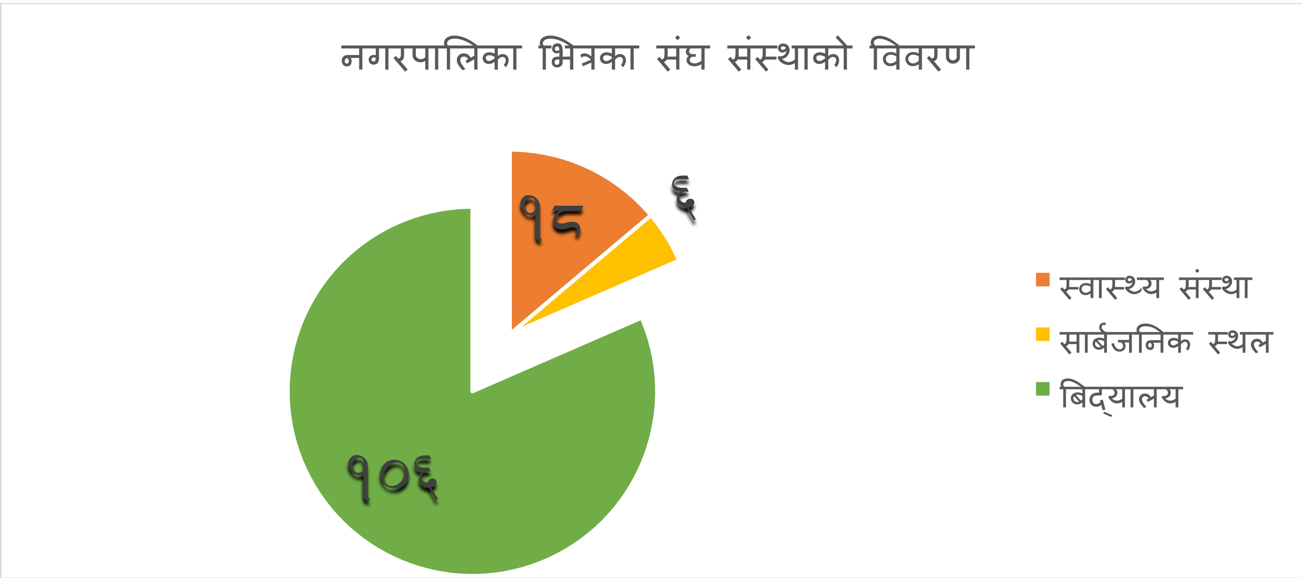

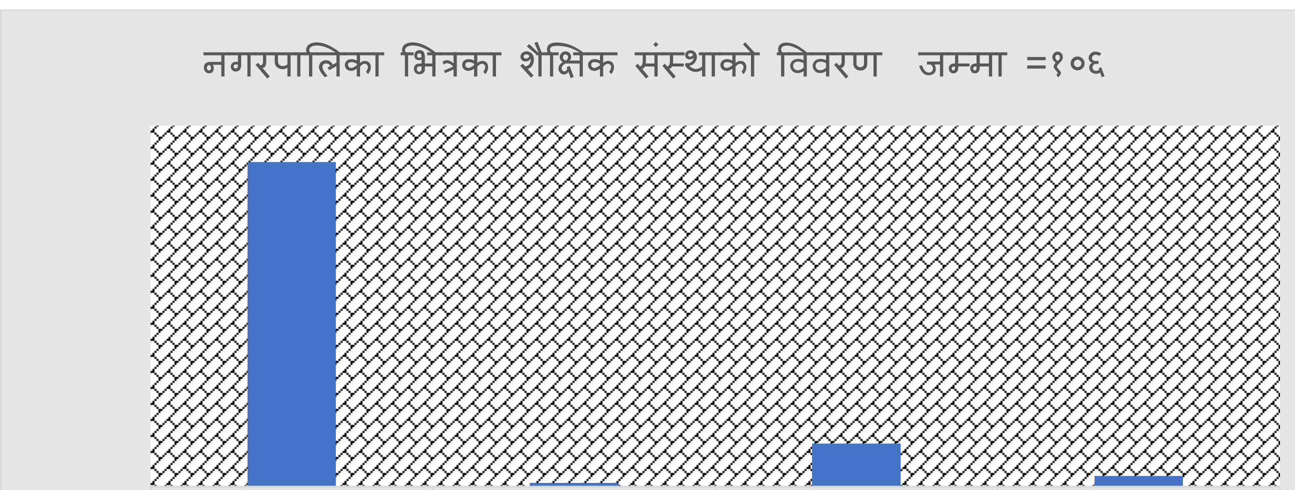

	आधारभूत	क्याम्पस	उच्च मा बि	बाल शिक्षा
Series1	90	1	12	3

६.१. संस्थागत खानेपानी सुविधा

खनेपानी सुबिधा मापन गर्न सर्वेक्षणमा निम्न बमोजिम दिगो विकास लक्ष्यका सुचकहरू प्रयोग गरीएको छ ।

- आधारभूतः सुधारिएको स्रोतबाट पिउने पानी उपलब्ध छ (सुधारिएको स्रोतः पाइपबाट पानी, सुधारिएको मूल, वर्षातको पानी संकलन)
- सिमितः यहाँ सुधारिएको स्रोत छ, तर सर्वेक्षणको समयमा पानी उपलब्ध छैन ।
- सेवा विहीनः कुनै पनि स्रोत वा सुधारिएको स्रोत नभएको

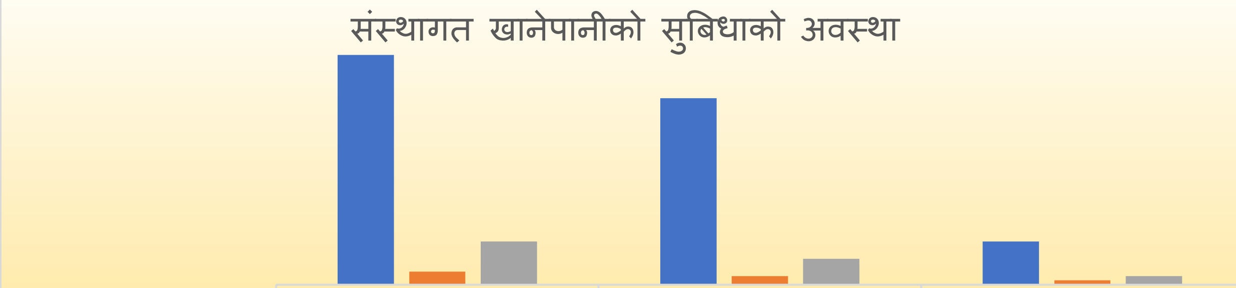

	आधारभूत	सिमित	सेवा बिहिन
बिद्यालय	५३	४३	१०
सार्बजनिक स्थल	३	२	१
स्वास्थ्य चौकी	१०	६	२

चित्र ले जम्मा १३४ वटा संस्थाको समग्र खानेपानीको अवस्था देखाउँछ जसमध्ये विद्यालयको खानेपानी अवस्था राम्रो छ तर अझै सिमित सेवा (अर्को शब्दमा त्यहाँ खानेपानीको धारा छ, तर सर्वेक्षणको समयमा पानी उपलब्ध छैन) पाउने २३ विद्यालय छन् । लौरी सामुदायिक स्वास्थ्य केन्द्र र सिमलपानी स्वास्थ्य संस्थामा खानेपानी सुविधा उपलब्ध छैन ।

खानेपानीको सुविधा कायम राख्न संस्थागत व्यवस्थापन समिति र समूहको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ, जस्तै केही खानेपानी योजनाहरू मर्मत संभार नहुँदा सिमित सुविधा भित्र पर्न गयो । तसर्थ प्राथमिकता सेवाविहिनका लागि हुनुपर्छ ।

६.२ संस्थागत सरसफाइ सुविधा

संस्थागत सरसफाइ सुविधा मापन गर्न यो सर्वेक्षणमा निम्न बमोजिम दिगो विकास लक्ष्यका सुचकहरू प्रयोग गरीएको छ ।

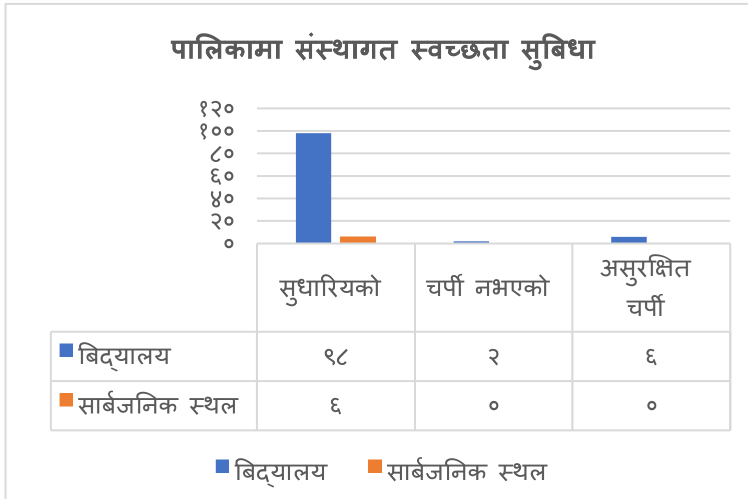

- आधारभूत : पर्याप्त पक्कि चर्पीको सुविधा, महिला पुरुष छुट्टै भएको र प्रयोग गर्न सकिने ।
- सिमित : पर्याप्त पक्कि चर्पीको सुविधा नभएको, महिला पुरुष का लागि छुट्टै कोठा छैन वा सर्भेक्षणको समयमा प्रयोग योग्य छैन ।
- सुविधा छैनः चर्पी छैन वा कच्चा चर्पी

पहिलो चार्ट ले विद्यालय तथा संस्थागत जम्मा १३४ वटाको समग्र सरसफाईको अवस्था देखाउँछ । भिन्न सुचकहरूको अवस्था बराबरीरूपमा सवै सुचकहरूमा बाँडिएको छ,। सवै संस्थामा शौचालयको सुविधा छ, जसमा ३३ वटामा आधारभूत सुविधा, १०० वटामा सिमित सुविधा छ भने एउटा सेवाबिहीनअवस्था देखिन्छ । यहां सिमित सुविधा भन्नाले, त्यहाँ पक्कि चर्पीको सुविधा भएको तर महिला पुरुषका लागि छुट्टै कोठा नभएको वा सर्भेक्षणको समयमा प्रयोग योग्य नरहेको अवस्था बुझाउँछ । अर्को शब्दमा भन्दा त्यँहा अध्ययन गर्ने, काम गर्ने वा भ्रमण गर्ने व्यक्तिहरूले सधैं शौचालय प्रयोग नगर्न नि सक्छन् भन्ने अवस्था देखिन्छ । हकबाहिनी आ. बि र दरबारे आ.बि मा शौचालयको व्यबस्था छैन ।
सरसफाइका सुविधा कायम राख्न संस्थागत शौचालय व्यवस्थापन समिति र समुहहरूको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ, जस्तै केहि शौचालयहरू मर्मत संभार नहुँदा सिमित सुविधा भित्र पर्न गए । स्वास्थ्य संस्थामा विरामीले मात्र प्रयोग गर्न छुट्टै शौचालय हुनुपर्छ, स्वास्थ्यकर्मि, विरामी लगायत अन्य सवैले एउटै शौचालय प्रयोग गर्ने भएकाले सिमित सुबिधामा गणना गरीएको छ् ।

६.३ संस्थागत स्वच्छता सुविधा

स्वच्छता मापन गर्न यी स्थानहरूमा हात धुने सुविधासहितको स्थानलाई अवलोकन गरीएको छ । सुधारिएको खानेपानी तथा सरसफाइबाट पूर्ण रूपमा लाभान्वित हुनका लागि, स्वच्छता अनिवार्य छ । स्वच्छ रहनका लागि धेरै कुराहरू मध्ये साबुन पानीले हात धुने कुरा महत्वपूर्ण रहेको कुरा बैज्ञानिक हिसाबले प्रमाणित छ । यो सर्वेक्षणमा स्वच्छता सुविधा अवलोकन गर्दा निम्न बमोजिमका दिगो विकास लक्ष्यका सुचकहरू प्रयोग गरीएको छ ।

- आधारभूत : पानी तथा साबुन सहित हातधुने सुविधा उपलब्ध भएको ।
- सिमित : पानी सहित हातधुने सुविधा उपलब्ध भएको तर साबुन नभएको ।
- सेवा विहीन : हातधुने सुविधा उपलब्ध नभएको वा हातधुनको लागि पानी नभएको ।

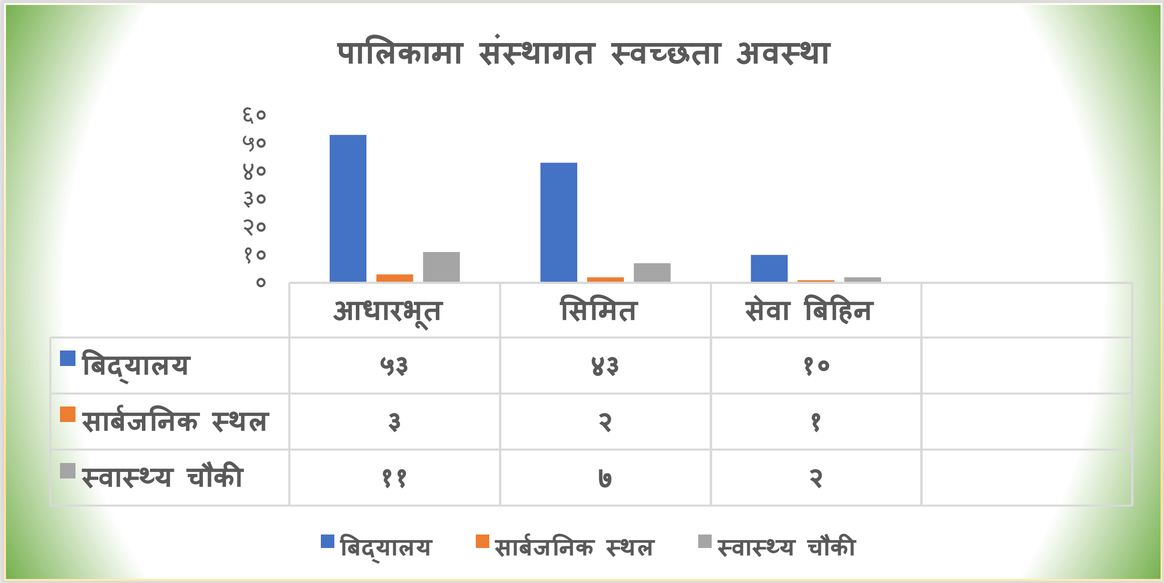

स्वच्छताको अवस्था एकदम खराब रहेको छ, १०६ मध्ये १० वटा विद्यालयहरू मा सुविधा नै छैन (हातुधुने सुविधा उपलब्ध नभएको वा यसमा पनि पानीबिना हात धुने सुविधा उपलब्ध भएको) भन्ने अवस्था देखिन्छ । श्वास्थ्य चौकिको १८ ठाउँमध्ये, मात्र ११ संस्थामा आधारभूत (पानी र साबुन सहित हातधुने) सुविधा उपलव्ध छ । त्यस्तै ५२ ठाउँमा सिमित (पानी सहित हातधुने सुविधा उपलब्ध भएको तर साबुन नभएको) सुविधा छ

६.४ वातावरणीय सरसफाइको अवस्था

संस्थागत र सार्वजनिक व्यवस्थापनको अवस्था हेर्दा सवै भन्दा धेरै स्वास्थ्य संस्थाले, केही मात्रामा विद्यालयहरूले वर्गीकरण गरेर व्यवस्थापन तथा विसर्जन गर्ने गरेको देखिन्छ भने सार्वजनिक स्थलमा भने संकलन, व्यवस्थापन तथा विसर्जनको खास प्रवन्ध नरहेको देखिन्छ । तिनको विवरण निम्न अनुसार तालिका तथा चार्टमा प्रस्तुत गरीएको छ ।

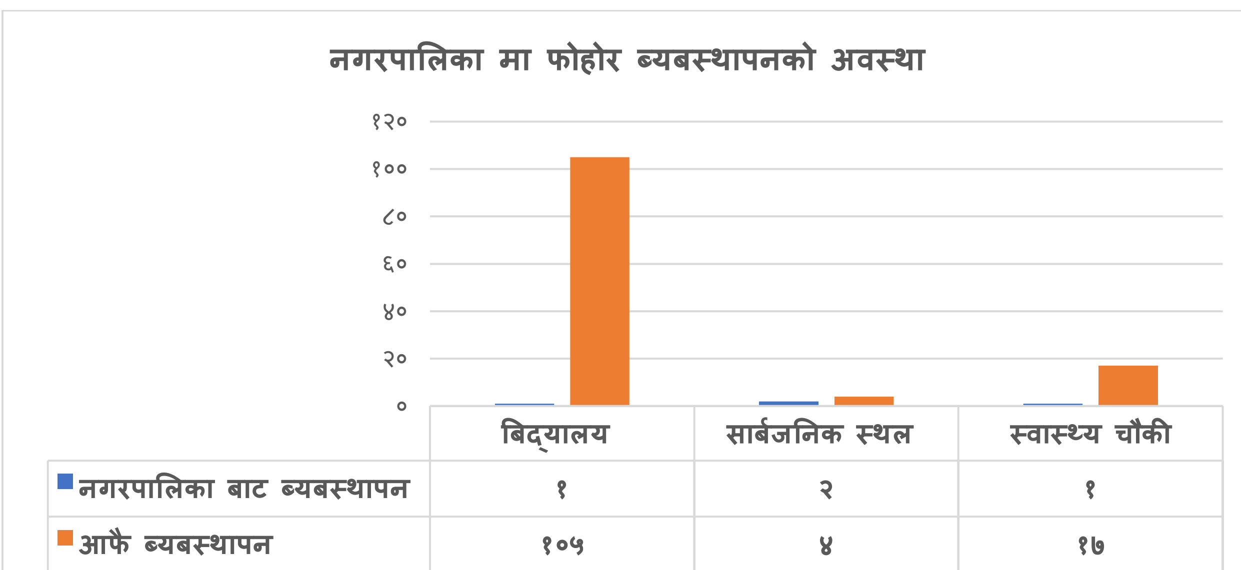

६.५ महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन अवस्था

विद्यालय, सार्वजनिक एवं स्वास्थ्य सँस्थागत सौचालयहरूको महिनावारी व्यवस्थापन सुविधाको बारेमा तालिकासहित उल्लेख गरीएको छ ।

महिनावारी सुबिधाको अवस्था Chart Title

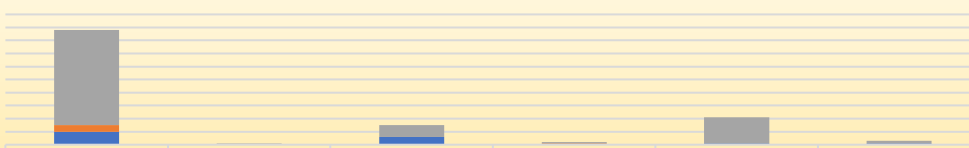

	महिनावारीको बेलामा चर्पी प्रयोग गर्न पाइने	चर्पीमा प्याद राख्न छुट्टै ढकन सहित डसबिन	चर्पी प्रयोग गर्न पाइने र छुट्टै डसबिन	इन्सिनेरेटर भएको	कुनै व्यवस्था	ब्यबस्थित डसबिन
बिद्यालय	73	1	9	1	20	2
सार्बजनिक स्थान	5			1		
स्वास्थ्य चौकी	10		6		1	1

७. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना

७.१ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको सोच तथा परिलक्ष्य

नेपालमा वास क्षेत्रका मुद्दाहरू सम्बोधन गर्न एकीकृत तथा अन्तरसम्बन्धित पद्धतिहरूलाइ मान्यता दिनु अवश्यक छ। वास क्षेत्रलाइ फराकिलो अर्थमा बुझ्दा संस्था, सङ्गठन, नीति र अभ्यास जसमा खानेपानीका स्रोतहरूको व्यवस्थापन, विविध जनसंख्या र उद्योगहरूका लागि खानेपानी सेवाहरूको प्रवाहसमेत समेटिन्छ । सेवामा पहुँच नपुगेकाहरू धेरैजसो दुर्गम र बिकट ठाउँमा रहेका आवादीमा वस्ने र सीमान्तकृत तथा सङ्कटापन्न समुदायहरू नै हुन, अथवा शक्ति, स्रोत र “वास” सेवाहरूलाइ सफलतापूर्वक हासिल गर्ने सीपमा कमी भएकाहरू पनि हन् । खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाहरूमा आम पहुंच सुनिश्चित गर्ने राष्ट्यि लक्ष्य प्राप्तिमा जे कारणहरूले छुटेका भए पनि ती जनसंख्याको खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुंच हुनु अवश्यक छ ।

मानव विकासको लागि दिगो खानेपानी तथा सरसफाईका सेवाहरू सबैभन्दा शक्तिशाली चालक तत्वहरू हन् । तिनिहरूले अवसरको विस्तार, मर्यादामा वृद्धि र स्वास्थ्य सुधारको गुणात्मक चक्र सिर्जना र वृध्दिमा सहयोग गर्दछन । तसर्थ वास सेवा नपुगेको स्थानमा सेवाको बृद्धि र उपलब्ध सेवा तथा लाभहरूको प्रभावकारी उपयोगिता सुनिश्चित गर्नु नै प्रमुख लक्ष्य रहेको छ ।

७.१.१ दूरदृष्टि (सोच)

यस नगरपालिकामा बसोबास गने सबैका लागि जहां र जहिले पनि सुरक्षित, पर्याप्त, सर्वसुलभ, स्वीकार्य र किफायती खानेपानी तथा सरसफाईसेवाहरू मार्फत जनस्वास्थ्य र जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने ।

७.१.२ परिलक्ष्य (ध्येय)

प्रभावकारी, संवेदनशील, पारदर्शी र जबाफदही “वास” क्षेत्र हने छ । यस सोचलाइ साकार पार्न यस पालिका अन्तर्गत सञ्चालित एकल क्षेत्रगत विकास वास योजना र एकल “वास” कार्यसम्पादन प्रतिवेदनको अनुसरण गरीनेछ ।

माथि उल्लेखित दूरदृष्टि र परिलक्ष्य प्राप्त गर्न नगरपालिकाले नेपालको सम्विधान २०७२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी विभिन्न नीति तथा नियमहरू बनाएर अगाडि बढनेछ ।

७.२ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको उद्देश्यहरू

यो वास योजनालाइ विभिन्न विषयगत शीर्षकहरूमा समेटिएको छ । यी विषय शीर्षकहरू यस योजनाका रणनैतिक उद्देश्यहरू हुन् र तिनले थप विस्तृतमा हरेक उद्देश्यका लागि कृयाकलापहरू, लक्ष्यहरू, सूचकहरू तथा लागत अनुमान समेत प्रस्तुत गरेका छन् । यो क्षेत्रगत विकास वास योजना प्रभावकारी, कुशल र दिगो “वास” सेवाहरूको प्रवाह सुनिश्चित गर्ने एक रणनैतिक खाका हो । यस वास योजनाको मुख्य उद्देश्य निम्न अनुसार रहेका छन् ।

- वास सुशासन र प्रभावकारितामा सुधारका माध्यमबाट “वास” सेवाहरूलाइ सबैको पहुँचमा पुरयाउदै सेवाको स्तरमा सुधार ल्याउने ।
- विद्यमान क्षेत्रगत मुद्दाहरू एवम भविष्यमा बिकसित हुन सक्ने परिदृष्यहरूको सम्बोधन गर्ने ।
- यस क्षेत्रको प्रभावकारी कार्यक्रम निर्माण एवम सुसङ्गत र सामञ्जस्यीय ढङ्गले कार्यान्वयन गर्नका लागि क्षेत्रगत प्राथमिकता र रणनीति स्पष्ट गर्दै क्रमशः क्षेत्रगत एकत्रीकरण गर्नु ।
- राष्ट्रिय प्राथमिकताहरू, रणनीतिहरू, मानकस्तरहरू एवम कार्यविधिहरूका तहमा सम्पूर्ण सरोकारवालाहरू लाइ प्रभावकारी “वास” सेवा प्रवाहको कार्यक्रम निर्माण एवम व्यवस्थापनका लागि मार्गनिर्दशन तथा अभिप्रेररित गर्ने ।
- सबै नागरीकहरू सम्म सुचारु र दिगो “वास” सेवाहरूको पहुँचको सुनिश्चितता गर्न क्षेत्र अवकास योजनासङ्ग तादात्म्य हुने गरी सक्षमकारी नीति, कानुनी एवम नियमनकारी खाका, सेवा प्रवाहको लागि स्पष्ट संस्थागत संयन्त्र, वित्तीय प्रबन्धहरू, क्षमता अभिवृध्दि, परिष्कृत समन्वय र कायासम्पादन अनुगमन पद्धति लागू गर्नु ।

७.३ खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको समयाअवधि

यस वास योजनाको समयावधि २०७८ देखि २०८३साल अर्थात (ई २०२१-२०२५) सम्मको हुने छ र नेपाल सरकार, खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन विभागद्वारा तयार पारिएको क्षेत्रगत विकास योजना (Sector Development Plan) का साथै विश्वब्यापी दिगो विकास लक्ष्यहरूसँग आवध्द छ । यो योजनालाइ तत्कालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन गरी ३ चरणमा विभाजन गरीएको छ। यो एउटा रोलिङ्ग योजना हुनेछ र प्रत्येक तिन वर्षमा अद्यावधिक गरिनेछ ।

अवधि	लक्ष्यहरू
तत्कालीन चरण (वि.सं. २०७९ सम्म)	• सरसफाइ सेवाको स्तरमा सुधार(सवै घरधुरी र संस्थाको आधारभूत सेवामा पँहुच) • खानेपानी सेवाको स्तरमा सुधार (मध्यम १०० % जनसंख्या)
मध्यकालीन चरण (वि.सं. २०८७९-२०८१ सम्म)	• सरसफाइ सेवाको स्तरमा सुधार(४० % घरधुरीको सुरक्षित सुविधामा पँहुच) • खानेपानी सेवाको स्तरमा सुधार (मध्यम ४० % र उच्च ६०% जनसंख्या) • कार्यक्षमता र दिगोपनामा सुधार
दीर्घकालीन चरण(वि.सं. २०८१-२०८२ सम्म)	• सरसफाइ सेवाको स्तरमा सुधार(८० % घरधुरीको सुरक्षित सुविधामा पँहुच) • खानेपानी सेवाको स्तरमा सुधार (मध्यम ८० % र उच्च २०% जनसंख्या) • प्रभावकारिता मुल्याङ्कन

सेवा स्तर मापनका निम्ति पनि विशेषत खानेपानी क्षेत्रमा मुख्य दुई र सहायक पाँच गरी सात पारामिति (Parameter) तोकिएका छन् । मुख्य दुई आवश्यकता (Needs) र गुणस्तर (Water Quality) हुन् भने अन्य पाँचमा सुलभ पहुँच (Accessibility), विश्वसनियता (Reliability), लचकता (Resiliency), सेवाको दृढाङ्गता (Robustness) र वार्षिक सर्भेको आधारमा सेवा सन्तुष्टि (Service Satisfaction) स्तर हो । यी सवै मापदण्ड सहित खानेपानी क्षेत्रको सेवा स्तरको विस्तृत सूचकांक र सेवाको स्तर बर्गिकरण तालिका १.१ (Matrix Table) ले स्पष्ट पार्दछ । सरसफाइ क्षेत्रको सुविधा स्तरको विस्तृत बर्गिकरण तालिका १.२ (Matrix Table) ले स्पष्ट पार्दछ ।

तालिका १.१: खानेपानी सेवा स्तरको वर्गिकरण

पारामितिहरू		सेवा स्तर			
		निम्न स्तरीय	आधारभूत	मध्यम	उच्च
आवश्यकता (Needs)	परिमाण (L/P/D)	२५ — ४५	४५ — ६५	६५ — १००	१०० — १५०
	स्वच्छता	संभव नभएको (जबसम्म मुहानमै अभ्यास गरिँदैन)	सबै आधारभूत व्यक्तिगत र खाद्य स्वच्छता संभव हुने; नुहाई धुवाईमा अपुग	सबै आधारभूत व्यक्तिगत र खाद्य स्वच्छता सुनिश्चित भएको; कपडा धुन र नुहाउन पनि सुनिश्चित हुने	सबै स्वच्छताका आवश्यकताहरू पुरा हुने
गुणस्तर (Water Quality)		पिउन योग्य	राष्ट्रिय गुणस्तर मानक (ग्रामीण मापदण्ड) पुरा गर्छ	राष्ट्रिय गुणस्तर मानक पुरा गर्छ।	राष्ट्रिय गुणस्तर मानक पुरा गर्छ
सुलभ पहुँच (Accessibility)		२५% भन्दा कम उपभोक्ताले निजी धारा जडान गरेको	२५% भन्दा बढी उपभोक्ताले निजी धारा जडान गरेको	१०० % उपभोक्ताले निजी धारा जडान गरेको	१००% उपभोक्ताले निजी धारा जडान गरेको
विश्वसनीयता (Reliability)	वितरण अवधि (घण्टा/दिन)		८ (अधिक माग समयमा)	१२ (दिनको समयमा)	२४ (चौबीसै घण्टा)
	निरन्तरता (Continuity)		एक महिनामा एक पटकसम्म रोकावट हुने	तीन महिनामा एक पटकसम्म रोकावट हुने	१२ महिनामा एक पटकसम्म रोकावट
लचकता (Resiliency)			अवरुद्ध सेवा २ दिन भित्र सुचारु हुने	अवरुद्ध सेवा १ दिन भित्र सुचारु हुने	अवरुद्ध सेवा १ दिन भित्र सुचारु हुने
सेवाको दृढाङ्गता (Robustness)				प्रणालीले सेवाको मानकमा संझौता नगरी १० % सम्म अचानक श्रृजित माग धान्ने	प्रणालीले थप १० % अचानक श्रृजित माग धान्न सक्ने
सेवा सन्तुष्टि स्तर				७५%	९० %

तालिका १.२ : सरसफाइ सुविधास्तरको वर्गिकरण

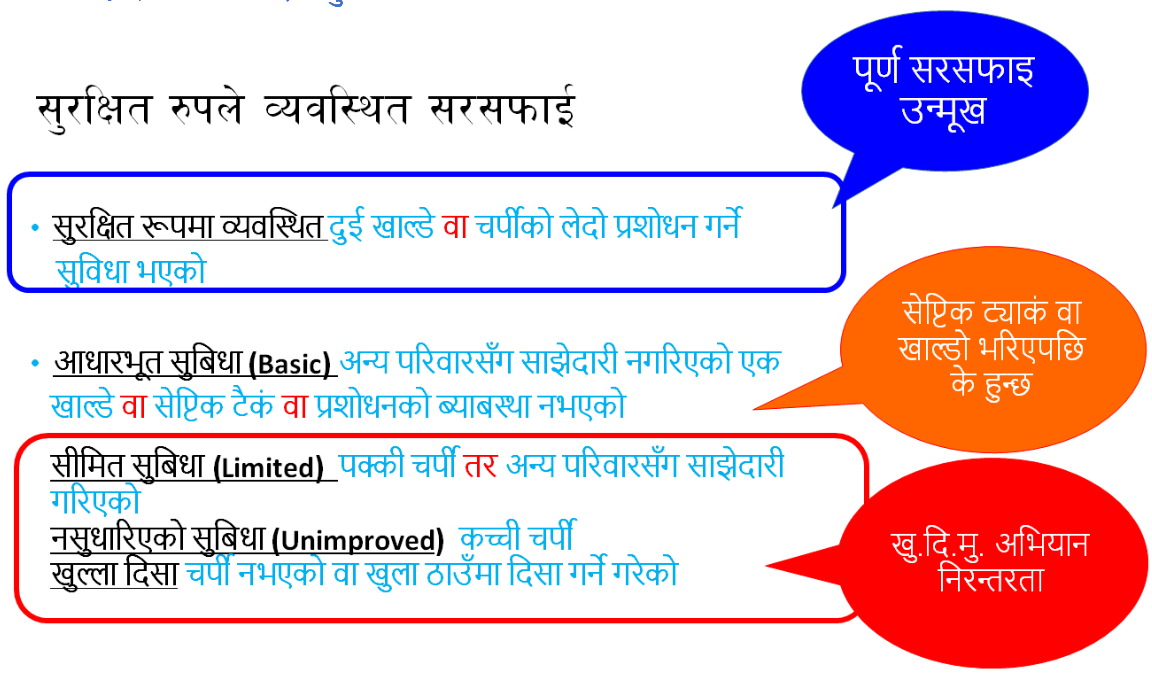

समग्रमा ५ वर्षे योजनाले मुलुक र यस पालिकाको वि.सं.२०८२ सम्म को दीर्घकालीन सोच साकार पार्नमा योगदान पुऱ्याउने छ । यस योजनाको कार्यान्वयनले निम्न लिखित "वास" उपलब्धिहरू द्वारा वास योजनाले लिएका उद्देश्य प्राप्ति गर्न गति दिने छ ।

- पानीजन्य रोगहरूमा कमी आउनेछ,
- विद्यालयमा पानी तथा सरसफाईका सुविधाहरूको पहुँच अभिवृध्दिले छात्राहरू विद्यालय बीचमा नै छोड्ने दरमा कमी आउनेछ,
- शिशु तथा बाल रुग्णता र मृत्यु दरमा कमी आउनेछ, र
- मानव विकास सूचकाङ्कमा बढोत्तरी हुनेछ ।

७.४. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यान्वयन रणनीति

नगरपालीकाद्वारा तय गरीएका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (वास) सम्वन्धी लक्ष्य पुरा गर्न नगरपालीका क्षेत्रमा भएका सरोकारवालाहरूको छरिएका प्रयासहरूलाई एकीकृत गर्नु नै यस योजनाको प्रमुख रणनिति हुनेछ । तसर्थ नगरपालिका क्षेत्रमा कार्यरत सम्पुर्ण सरोकारवालाहरूले आफ्नो कार्यक्रमको योजना तथा कार्यान्वयनका लागि तपसिलका रणनितिहरू अवलम्वन गरिनेछ ।

- नगरपालिकाका हाल सम्म पनि सुरक्षित खानेपानीको पहुँच नपुगेका जनसमुदायलाई सुरक्षित खानेपानीको सेवा उपलब्ध गराउने
- नगरपालीकाले खानेपानी तथा सरसफाईका क्षेत्रमा तय गरेको लक्ष्य प्राप्त गर्नका लागि अपुग रकम व्यवस्थापनका लागि अन्य निकायहरू सँग समन्वयकारी भुमिका निर्वाह गर्ने ।
- स्थानीय सरकारको नेतृत्वमा कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ ।

- वडाहरूले आफ्नो वार्षिक बजेट तय गर्दा खानेपानी तथा सरसर्फाका क्षेत्रमा कम्तिमा पनि विकास खर्चको १० प्रतिशत रकम विनियोजन गर्ने निति कार्यान्वयन गरिनेछ । तर योजनाहरूको मागका आधारमा रकम बढी पनि विनियोजन गर्न सकिने छ ।
- विद्यालय, सरकारी कार्यालय तथा संघसंस्था, राजनीतिक दलको कार्यालयमा बालमैत्री, लैंगिक तथा अपांगमैत्री चर्पी निर्माण तथा प्रयोगको सुनिश्चितता गरीनेछ ।
- सम्पूर्ण विद्यालयहरूमा अनिवार्य रूपमा यूरिनल सहितका शौचालय निर्माण गरीनेछ । माध्यामिक तहका बिद्यालयहरूमा महिनावारी स्वच्छता सामाग्री र व्यवस्थापन समेतको सुबिधा सुनिश्चित गरीनेछ ।
- सबै घरधुरीमा चर्पी एवं संस्थागत निकाय र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक स्थानमा शौचालयहरूको निर्माण गरी चर्पीमा सबैको पहुँच र साबुन पानी सहितको प्रयोगको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- घरयासी चर्पी निर्माणको लागि सम्वन्धित घरपरिवारलाई नै जिम्मेवार बनाईने छ र त्यसको लागि कुनै प्रकारको आर्थिक अनुदान उपलब्ध गराइने छैन भने शारिरिक रूपमा अशक्त, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र एकल महिलाहरूका लागि अनुगमन समितिको सिफारिसमा आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउने नीति लिईने छ ।
- चर्पी बनाउने आर्थिक हैसियत भएकाले पनि चर्पी बनाउन अटेर गरेमा नगरपालिकाबाट उपलब्ध गराउने सिफारिस तथा सहयोगहरू चर्पी नवनाउदासम्मको लागि स्थगन गरीनेछ ।
- सार्वजनिक शौचालय सन्चालनका सम्वन्धमा परम्परागत रूपको सशुल्क विधिमा पुनर्विचार गरी विभिन्न आय आर्जनका गतिविधिहरूसंग जोडिने छ जस्तै अगाडि पसल चलाउने र पछाडि सार्वजनिक शौचालय हुने वा गोवार ग्याँसप्लान्टमा जडान गर्ने आदि ।
- समुदायमा गोवरग्याँस, सुधारीएको चुल्हो, करेसाबारी, कम्पोष्ट पिट, जुठेल्नो, चाङ्ग (भाडा सुकाउने ठाउँ), खोर, भकारो आदिको निर्माण तथा प्रयोग, सम्पूर्ण घरपरीवारहरूमा प्रोत्साहित गराउने ।
- प्रत्येक वडाको कार्य योजनामा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, विपत न्यूनीकरण क्रियाकलाप तथा महिनावारी व्यवस्थापन सम्बन्धी मुद्धाहरूलाई पहिचान र सम्बोधन गरीनेछ ।
- सरोकारवाला तथा निकायहरूले पालिका स्तरीय खानेपानी सरसफाइ स्वच्छता रणनीतिसँग मेल हुने गरी आफ्ना कार्य योजना तथा क्रियाकलाप तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।
- जलवायु परिवर्तनका असरहरू कम गर्न जलवाय अनुकुलन योजनालाई विशेष प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- यो कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा आवश्यक परेमा परिमार्जन गर्ने समेत जिम्मा नगरपालीकाको हुनेछ ।
- नंया निर्माण हुने योजनामा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरिनेछ तथा चालु योजनाहरूमा पनि खानेपानी सुरक्षा योजना वा व्यवस्थित मर्मत योजना बनाइ लागु गरिनेछ ।
- कार्ययोजनाले तय गरेका खानेपानी तथा सरसफाईका क्षेत्रको कार्ययोजना अनुसरका योजनाहरू कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकामा वास शाखा गठन गरिनेछ । उक्त वास यूनिट अन्तर्गत एउटा सूचना केन्द्रको स्थापना गरीनेछ र सो सूचना केन्द्रमा सम्पूर्ण कार्यक्रम, सूचना तथा विवरणहरू अध्यावधिक गरीनेछ ।

- बजार र बजार उन्मुख क्षेत्रहरूमा उत्पन्न हुने ठोस तथा तरल फोहोर को Grading तथा ब्यबस्थापनका लागी उचित स्थानमा ल्याण्डफिल्ड क्षेत्र को निर्माण गरीनेछ ।
- खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता प्रवर्द्धनका लागि संरचनागत तथा सचेतनागत क्रियाकलापहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्राथमिकता दिइने छ ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाको दिगोपनाका लागि निजी संस्थाहरूको संलग्नतालाई समेत प्रोत्साहित गर्ने र वातावरण तयार गर्न नगरपालीकाले भुमिका खेल्ने छ ।
- नगरपालिकामा कम्तिमा पनि एक स्थानमा खानेपानी गुणस्तर मापन केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।
- नगरपालिकामा खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रमका लागि एउटा छुट्टै कोषको स्थापना गरिनेछ । जसको संचालन नगरपालीका वास समन्वय समितिले गर्नेछ ।

७.५ खानेपानी गुणस्तर अवस्था

प्रविधी	सुचारुपना	जम्मा	जाँच नगरिएको	इकोलीमुक्त	इकोलीयुक्त
लिफ्ट	सम्पन्न	१६	१	६	९
	क्तमागत	१४	७	५	२
ग्राभीटी	सम्पन्न	५९	१४	२७	१८
	क्तमागत	२४	११	५	८

८.खानेपानी योजना (पहिचान र प्राथमिकीकरण, निर्माण तथा स्तरोन्नति)

गुणस्तरीय र पर्याप्त मात्रामा खानेपानीको सहजै उपलव्धता मानिसका मौलिक अधिकार हुन । खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको विकासले व्यक्तिको स्वास्थ्य र स्वस्थ कामहरूमा सकारात्मक असर पार्दछ भने अन्य उत्पादनशील क्षेत्रको विकासमा मद्धत पुर्‍याउँदछ । सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छताको राम्रो बानीले क्रमशः पानीजन्य रोगको नियन्त्रण र उक्त रोगको उपचारका लागि लाग्ने खर्चमा समेत कमी ल्याउँदछ । ग्रामीण क्षेत्रमा धेरैजसो रोगहरू दुषित खानेपानी र न्यून सरसफाईको कारणले गर्दा लाग्ने गर्दछन् ।

नेपालको संविधानले पनि खानेपानी लाइ मौलिक हकको रूपमा अंगिकार गरेको हुदा यस नगर पालिकामा बसोबास गने सबैका लागि जहां र जहिले पनि सुरक्षित, पर्याप्त, सर्वसुलभ, स्वीकार्य र किफायती खानेपानीका सेवाहरू मार्फत जनस्वास्थ्य र जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने यस पालिकाको पहिलो प्राथमिकता रहेको छ । त्यसै अनुरूप विश्वव्यापि दिगो विकास लक्ष्य र नेपाल सरकार, खानेपानी मन्त्रालयले विकास गरेको क्षेत्रगत विकास योजनाको सुचक र सेवा स्तर मापनसंग आवद्ध रहेर खानेपानी योजनाहरूलाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।

नगरपालिकाले विभिन्न सरोकारवालासंगको छलफल, सरसल्लाह र निर्णय र उपलब्ध श्रोत साधनको विश्लेषण गरी अति आवश्यक आयोजनाहरू वि.सं. २०७९ सम्म त्यसपछि वि.सं.२०८०-२०८१ र २०८१-२०८२ कार्यान्वयन गर्ने गरी वर्गीकरण गरेको छ । क्षेत्रगत विकास योजनाले परिभाषित गरेको ८० प्रतिशल जनताले उच्च स्तरको खानेपानी सेवा र बांकी २० प्रतिशत जनताहरूले मध्यम स्तरको खानेपानी सेवा वि.सं. २०८३ सम्म प्राप्त हुने गरी योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।

८.१. रणनीतिक कार्यहरू

- पहुंच नपुगेको घर वा बस्तीहरूको पहिचान गरी पालिकाभरि नक्सांकन गरीनेछ । जिपीएस प्रविधिको उपयोग गरी खानेपानीको सेवा पुगे नपुगेको बस्तीहरूको पहिचान गरी नक्सा तयार गरीनेछ । यो कार्यले सेवा नपुगेको दुर्गम र बिकट भौगोलिक धरातलका साथै सेवाबाट वञ्चित, सङ्कटापन्न समुदाय, शक्तिको कमी, स्रोत साधन र सीपहरूको कमी भएकाको पहिचान गर्न सघाउ पुयारउने छ । सेवाको पहंच नपुगेको जनसंख्याको तथ्याङ्क अनुगमन तथा मूल्याङ्कन बिषयक्षेत्र अन्तर्गत सङ्कलन गरिनेछ र क्षेत्रगत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीसँग जोडिने छ ।
- अनुगमन तथा मल्याङ्कन क्षेत्रलाइ अद्यावधि गर्न बस्तीहरूको तथ्याङ्क जिपीएस प्रणालीद्वारा संकलन गरीनेछ खानेपानीका स्कीमहरूको अवस्थितिको तथ्याङ्क जिपीएस प्रविधिद्वारा अद्यावधिक गरिनेछ र सेवाको पहंच पुगेको र नुगेको क्षेत्रहरू छट्याइने छ यसो गदाा सेवाको पहुंच नपुगेको बस्तीहरूमा विशेष ध्यान दिइने छ ।
- खानेपानी स्कीमहरूको प्राथमिकीकरण पहंच पुगेको र नपुगेको सूचकाङ्कको अधारमा लगानी गर्नको लागि तयार गरिनेछ । लगानी योजनामा पहंच नपुगेको क्षेत्रलाइ प्राथमिकता दिइनेछ ।
- खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाहरूलाइ समावेशी बनाउन सामाजिक बहिष्करणको विश्वासहरूमा परिवर्तन गरी समान पहंचको सुनिश्चिता गरिनेछ । दुर्गम र सामाजिक वहिष्करणमा परेका समुदायहरूलाइ प्राविधिक, संस्थागत, व्यवस्थापकिय र बजेट मार्फत सहयोग दिइनेछ र त्यस्तो सहयोग साधरण अवस्थामा भन्दा प्रति व्यक्ति लागत बढि भएका योजनाहरूमा समेत दिइनेछ ।
- सेवाहरूमा सुधारको लागि प्रावधानहरू तयार गरिनेछ न । वर्तमान प्रणालीहरूलाइ सेवाको स्तर अनुसार स्तरोन्नति गरिनेछ । नयां आयोजनाहरूमा मध्यम वा उच्च स्तरको सेवाको लागि प्राथमिकता दिइने छ । सेवा प्रणालीहरूमा सार्वजनिक र सामाजिक धारा जडानलाइ निरुत्साहित गरिनेछ , हालका प्रणालीहरूलाइ निजी धारा जडान प्रणालीको रूपमा स्तरोन्नति गर्नुका साथै नया अयोजनाहरूमा निजी धारा जडान गरिनेछ ।
- खानेपानीको सुविधाहरू सबै विद्यालय, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र , सार्वजनिक संस्थाहरू र सार्वजनिक स्थल समेतमा पुरयाइने छ ।
- निर्माण सम्पन्न भइ सकेका र निर्माणाधीनका अलावा प्रस्तावित खानेपानी योजनाहरूमा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गरिनेछ । सुरक्षा योजना कार्यान्वयनका लागि अति आवश्यक खानेपानी गुणस्तर परीक्षणका लागि नगरपालिकाका कर्मचारीहरूलाई पानी गुणस्तर परीक्षण तालिममा सहभागी गराएर नगरपालिकामा नै पानी परीक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

८.२. कार्ययोजनाः

क्र. स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने	एमवाससिसि	खा.पा.स.डि.का, दातृ निकाय,
२	मर्मत संभार कार्यकर्ता लाई तालिम खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी तालिम	एमवाससिसि	खा.पा.स.डि.
३	आयोजनाहरूको निर्माण, मर्मत संभार,विस्तार तथा स्तरोन्नती गर्ने (खानेपानी सुरक्षा योजना समेत लागू गर्ने)	पालिका, खा.पा.स.डि.का, खानेपानी उपभोक्ता समिति, दातृ निकाय	खा.पा.स.डि.का, खानेपानी उपभोक्ता समिति, दातृ निकाय
४	खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिहरूलाई खानेपानी आयोजना व्यवस्थापन, खानेपानी सुरक्षा योजना, पानी सुद्धिकरण सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	एमवाससिसि	खा.पा.स.डि.का, विकास साझेदार
५	नगर, वडा, टोल, विद्यालय स्तरमा पानी शुद्धीकरण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने	एम/वार्ड सिसि,विद्यालय	पालिका,विकास साझेदार,
६	व्यवसायीसँग समन्वय गरी पालिका स्तरमा वायो स्याण्ड फिल्टर उत्पादन तथा बिक्री वितरण गर्न पहल गर्ने	एम वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
७	विश्व पानी दिवस (२२ मार्च) तथा राष्ट्रिय सरसफाइ सप्ताह (५ देखि ११ जुन) विशेष कार्यक्रम गरी मनाउने	एम/वार्ड वास सिसि,विद्यालय, खासउस,	पालिका,फेडवासन, विकास साझेदार
८	खानेपानी आयोजनाका लागि जगेडा पार्टपुर्जाहरू स्थानीय बजारमा सहज उपलब्धता गराउने	एम/वार्ड वास सिसि,खासउस	स्थानिय व्यापारी,फेडवासन

अपेक्षित उपलब्धिहरू

उपलब्धि नं. १ सम्पूर्ण नगरपालिकावासीहरूलाई सुरक्षित खानेपानीको महत्व वारेमा जानकारी भै पानीको उपभोगमा सर्तकता अपनाएका हुनेछन्

उपलब्धि नं.२ नगरपालिकामा विभिन्न निकायहरूबाट निर्माण भै सञ्चालनमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूको नियमित मर्मतसंभार तथा गुणस्तर सुधार र सेवा विस्तार भएको हुनेछ ।

उपलब्धि नं. ३ हाल सम्म खानेपानी आायोजनाहरू नपरेका क्षेत्रहरूमा प्राथमिकता दिई नयाँ (लघु) आयोजनाहरू निर्माण भएको हुनेछ ।

उपलब्धि नं. ४ श्रोत संरक्षणका कार्यक्रमहरूलाई जलवायु परिवर्तन एवं जलाधार संरक्षणका क्षेत्रका कार्यक्रमहरू सँग एकिकृत गरी सञ्चालन भएको हुनेछ ।

उपलब्धि नं. ५ निर्माणाधिन तथा अब बन्ने नयाँ आयोजनाहरूमा पानी प्रशोधन प्रणाली सहित निजी धारा वितरण गर्ने गरी आबश्यक संरचनाहरू निर्माण भएको हुनेछ ।

उपलब्धि नं. ६ खानेपानी योजना उपभोक्ता समितिहरूको संस्थागत क्षमता अभिबृद्धि भई खानेपानी योजनाको सुचारूपन कायम भएको हुनेछ ।

८.३. खानेपानी योजना प्राथमिकिकरण

यस वास योजनामा प्रस्ताव गरीएका योजना तथा कार्यक्रम संचालनका लागि तपसिलका आधारहरूमा प्राथमिकीकरण गरीएको थियो ।

- विद्यमान खानेपानी योजनाको भौतिक अवस्था
- पानीको उपलब्धता
- पानीको पर्याप्तता
- पानी लिन जांदा आउदा लाग्ने समय
- पानीको गुणस्तर
- श्रोतको सुनिश्चितता
- अति विपन्न र पछाडि पारिएका वर्गको वासस्थान

८.३.१. नयां खानेपानी योजनाहरू

धेरै ठूलो लागत आवश्यक पर्ने र त्यस किसिमका योजना सञ्चालन गर्नका लागि सहयोगी तथा दातृ निकायको पहिचान गरिनेछ । नयाँ खानेपानी योजनाहरू पहिचान गर्दा वडास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट प्राप्त खानेपानी योजनाहरूको सूचीलाई पालिका स्तरको गोष्ठीमा प्रस्तुत गरी पारित गर्ने र प्राथमिकता तोक्ने प्रकृया अपनाइनेछ । पालिका स्तरीय गोष्ठीबाट प्रस्तावित खानेपानी योजनाहरूको सूची यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका २: प्रस्तावित नयाँ खानेपानी योजनाहरूको विवरण

क स	कृयाकलाप/ योजना	वडा नं	टोल	घरधुरी	जनसंख्या	योजनाको किसिम	कैफियत
१	हल्दे खा.पा	१	घाट सुकौरा	१०	१००	ग्राभिटी	
२	लिब्दी खा पा	१	लिब्दी	५	५०	ग्राभिटी	
३	घर्तीश्वारा गोदाना खा.पा	१	घर्तीश्वारा	७०	३५६	ग्राभिटी	
४	उपल्ली खण्ड उपल्ला गाउँ	१	उपल्ली खण्ड	७०	३५०	ग्राभिटी	
५	शब्दु खा.पा	२	शब्दु	१५	६५	ग्राभिटी	

६	जलुके खा पा	२	जलुके,चलौजा	२५	१२८	ग्राभिटी	
७	भिर्राथुम खा पा	२	भिर्राथुम	२५	१२८	लिफ्ट	
८	दमार खापा	२	दमार,एकराते	२६	१३०	लिफ्ट	
९	सुपा खा पा	२	सुपा	१४	७०	ग्राभिटी	
१०	थामकोट खा.पा	४	थामकोट	४५	२६०	ग्राभिटी	सम्पन्न
११	पात्ले खा पा	४	चाक्ला छेडा	६०	२५०	ग्राभिटी	
१२	सिउडेनी खा पा	४	सिउडेनी	४०	२००	ग्राभिटी	
१३	हार्थिढुङगा खा पा	४	हार्थिढुङगा	४५	२२०	ग्राभिटी	
१४	गोर्जियु खा पा	४	गोर्जिथुम	४५	१६०	लिफ्ट	
१५	बेहोरेखोला गोर्जिथुम	४	गोर्जिथुम			ग्राभिटी	
१६	ओखती गंगाखोला खा.पा.	४	ओखती			ग्राभिटी	
१७	चोलो रंगाउने सिउडेनी खा.पा.	४	सिउडेनी			ग्राभिटी	
१८	चिदीपधेरा जस्रामे खा.पा.	४	सिउडेनी			ग्राभिटी	
१९	सौरका रुख ओखलढुङ्गा खा.पा.	४	सौरका रुख			ग्राभिटी	
२०	छेडा चिदी खा.पा.	४	छेडा			ग्राभिटी	
२१	भेडामारा खा.पा.	४	भेडामारा			ग्राभिटी	
२२	सल्लीकोट खा.पा	४	सल्लीकोट			ग्राभिटी	
२३	बतास कल्लेरी खा पा	५	कल्लेरी	५०	३००	ग्राभिटी	

२४	लिव्दीखोला लटेडाडा खा.पा.	५	लटेडाडा	२२	१२४	ग्राभिटी	
२५	कालिमाटी खोला कालिमाटी खा.पा	५	कालिमाटी	२७	१३७	ग्राभिटी	
२६	ठुला ढुङ्गे ठुला पधेरा खा.पा	६	ठुलाढुङ्गे	७५	३००	ग्राभिटी	
२७	थालेवारी साज रुख खा पा	६	दानसीङ	१५०	६००	लिफ्ट	
२८	ईन्द्र खा पा	६	खमारी	२०	१००	ग्राभिटी	
२९	देउराली फुर्सामाटा खा पा	६	देउराली फुर्सामाटा	३५	१४०	लिफ्ट	
३०	साप्रे गोल्डुङ्ग खा पा	६	गोल्डुङ्ग	७०	२८०	ग्राभिटी	
३१	कोच्चो खा पा	६	धनचौर	२०	१७०	ग्राभिटी	
३२	कुन्टी टावर टोल खा.पा.	६	कुन्टी टावर	६५	३४०	ग्राभिटी	
३३	रत्ने कलमकोट खा.पा	६	कलमकोट	६०	३८०	ग्राभिटी	
३४	कोइवाङ्ग लिफ्ट् खा.पा.	६	कोइवाङ्ग	३५	१५९	ग्राभिटी	
३५	लामादिप खा.पा	६	लमादिप	२५	१३४	ग्राभिटी	
३६	देउराली खा पा	६	खमारी	१००	४००	ग्राभिटी	
३७	खमारी खेत खा पा	६	खमारी	२०	१००	ग्राभिटी	
३८	चीदी खा पा	६	कलमकोट	६५	२६५	ग्राभिटी	
३९	करङखोला चिसापानी सानाढुङग्रे खा पा	६	चिसापानी सानाढुङग्रे	६०	२००	ग्राभिटी	
४०	कोट, राम्चे,स्वामीनेटा खा पा	७	कोट, राम्चे,स्वामीनेटा	१५०	५००	लिफ्ट	

४१	हाडे स्याला खा पा	७	हाडे स्याला तिमले	१५०	५००	ग्राभिटी	
४२	सुखौरा खा पा	७	सुखौरा थक्लेनी बाटुले	५०	१६०	लिफ्ट	
४३	थाकल्यानी खा पा	७	थाकल्यानी,खुर्सानी थरी	२०	१२०	ग्राभिटी	
४४	बडीदमार खा.पा	८	बडीदमार	३०५	१६००	ग्राभिटी	
४५	आपचौर डम्रेर्खक खा घघपा	८	आपचौर	२५०	१२००	ग्राभिटी	
४६	दक्सु विहार खा पा	८	दक्सु विहार	१०३	४५०	ग्राभिटी	
४७	हात्तीढुङगा खा पा	८	हात्तीढुङगा	७२	३६०	ग्राभिटी	
४८	सीलिङ खोला खा.पा	९	तल्लो माथिल्लो सीलीङखोला	९५	३५०	ग्राभिटी	
४९	धौखाला वसेनी दमार खा पा	९	धौखाला वसेनी दमार	९२	३४०	ग्राभिटी	
५०	असारे विसमुरे खा पा	९	असारे विसमुरे	३५	१५०	ग्राभिटी	
५१	रागाकाटे र खा पा	९	रागाकाटे	२८	१३९	ग्राभिटी	
५२	काल्धारे खा पा	९	काल्धारे	३५	१६०	ग्राभिटी	
५३	लमिदमार खा पा	९	लमिदमार	४०	२००	ग्राभिटी	
५४	काताचौर खा पा	९	काताचौर	३४	१७०	ग्राभिटी	
५५	रातामाटा गंगटे मिठीआप खा पा	९	रातामाटा गंगटे मिठीआप	३१	१८०	ग्राभिटी	
५६	आक्काजे खा पा	९	आक्काजे	३६	१८५	ग्राभिटी	
५७	तल्लो छहरे खा पा	९	तल्लो छहरे	२८	१४०	ग्राभिटी	
५८	ढाङखोला करमगैरा खा पा	९	ढाङखोला करमगैरा	४५	२००	ग्राभिटी	
५९	सिज्ते खा पा	९	सिज्ते	२२	१६५	ग्राभिटी	
६०	चिदीचौर खा पा	९	चिदीचौर	१५	६०	ग्राभिटी	
६१	खारघाट खा.पा.	९	खरघाट	२०	६७	ग्राभिटी	

६१	हर्रे खा.पा	१०	हर्रे	८०	४२०	लिफ्ट	
६२	तल्लो सामकोट खा पा	१०	तल्लो सामकोट	४०	२००	ग्राभिटी	
६३	बर्रे खा पा	१०	बर्रे	१००	५००	लिफ्ट	
६४	काठेखोला खा पा	१०	काठेखोला	२५	१२०	ग्राभिटी	
६५	उनाय पातल राक्से	१०	एनाय	२५	१२५	ग्राभिटी	
६६	मौवाबारी खा.पा	११	मौवाबारी	८०	४३०	ग्राभिटी	
६७	दुम्सी खा पा	११	कात्तिके, सुपारी,सिम्ले,कटौजे, अक्कासे, बाके, ढोडेनी, बर्रापाटा दमार, लामिदमार, घैयारी, डोहोटे	७३	३७९	ग्राभिटी	
६८	फोर्सल विरौटा घैयारी खा पा	११	फोर्सल बिरौटा घैयारी	३५	१७५	ग्राभिटी	
६९	लुग्री, आपँखोला खा पा	११	लुग्री आपँखोला,	११२	५१२	ग्राभिटी	
७०	चावदिप खा पा	११	खर्क चिउरीदमार गाईघाट	३३	२५०	ग्राभिटी	
७१	दोबाटा खा. पा.	११	दोबाटा	४५	२४०	ग्राभिटी	
७२	बेल्दमार चाबेनेटा खा.पा	११	बेल्दमार	४०	२३२	ग्राभिटी	
७३	जावुनेवास खा. पा. . खा.पा	११	जावुनेवास	२५	१२५	ग्राभिटी	
७४	खयरभट्टी लिफ्ट खा.पा	११	खयरभट्टी	७०	३५०	लिफ्ट	
७५	कुडापानी कोठिया मैदान खा पा	१२	कोठीयामैदान	३५	१६०	ग्राभिटी	
७६	रानीवासे धौलेटाक’रा	१२	दरबारे धौलेटाकुरा	३५	१५०	ग्राभिटी	
७७							
७८	बसेरी डोहोटे खा पा	१२	डोहोटे, तारीके र पिरापानी	३६	१५०	ग्राभिटी	
७९	कोन्द्रे पिरापानी हरीओम	१२	पिरापानी	५५	२५०	ग्राभिटी	

	खोला दरवारे खा.पा.						
८०	कुडुले डोहोटे खा.पा.	१२	कुडुले डोहोटे	३५	१५०	ग्राभिटी	
८१	पाल्लेपानी घसेनी खा.पा.	१२	पाल्लेपानी	२८	१२१	ग्राभिटी	
८२	मुल ढुङ्गे खा.पा.	१२	मुल ढुङ्गे	२५	१७५	ग्राभिटी	
८३	जयकोट खा.पा.	१२	जयकोट	१०	६५	ग्राभिटी	
८४	कुडापानी कोठिया मैदान खा.पा.	१२	कुडापानी	३७	२००	ग्राभिटी	
८५	आपसोती खा.पा	१२	आपसोती	२२	१३२	ग्राभिटी	
८६	पिरापानी हरीओम खोला दरवारे खा.पा	१२	पिरापानी	४०	२१२	ग्राभिटी	
.८७	निपाने खा.पा.	१२	निपाने	१२	५४	ग्राभिटी	
८८	वेताने जौवारी खा पा	१३	जौवारी	८०	१५०	लिफ्ट	
८९	सिस्ने गोव्रेपानी खा पा	१३	गोव्रेपानी	१००	११०	लिफ्ट	
९०	जुकेपानी पाल्लेपानी खा पा	१३	पाल्लेपानी	१००	१५०	ग्राभीटी	
९१	छहरा दह सिमलपानी खा पा	१३	सिमलपानी	१६०	१६०	ग्राभीटी	
९२	बडरे गोब्रेपानी खा पा	१३	गोब्रेपानी	११०	११०	ग्राभीटी	
९३	जहराता डाडा	१३	कल्लेरी वोखर	८०	१००	ग्राभीटी	
९४	बेतानेदह नेटाखर्क सल्यान धारा	१३	दह नेटाखर्क	८५	५०	ग्राभीटी	
९५	हल्दे थरी खा.पा	१४	खोरमोर	६०	३५०	ग्राभीटी	

९६	ढाव खा पा	१४	ढाव	३५	२१०	ग्राभीटी	
९७	पावर खा पा	१४	पावर	१००	५००	ग्राभीटी	
९८	गन्दी खा पा	१४	गन्दी	८०	४००	ग्राभीटी	
९९	करेचुली खा पा	१४	करेचुली	८०	४५०	ग्राभीटी	
१००	विक्रम खा पा	१४	विक्रम	१७०	१०५०	ग्राभीटी	
१०१	भालुखोला खा पा	१४	कभुमघार	५०	१३५	ग्राभीटी	
१०२	काउले खा पा	१४	काउले गन्दी	५०	१४०	ग्राभीटी	
१०३	लेवासे खा.पा		. लेवासे	४०	२४२	ग्राभीटी	
१०४	राजीफाट खा.पा.		राजीफाट	१०	५५	ग्राभीटी	
१०५	ठाडा खानेपानी योजना	३,४ र १२	खर्सका,दह,साउटोला,बर्वोट,सानादह, अमराइ,गोर्जिथुम,कोप्चेबास,भेडामारा,चाक्ला,रजीया,देउराली,घसेनी	८१०	३१५०	ग्राभीटी	
१०६	दुन्दुरे खा.पा.	५र ६	करापु,डोटेखर्क,थारपाइला,गल्दा,जुकेना,कल्लेरी,सीवादह,दानसीङ,ढुङग्रे,खखमारी,कल्लेरी	१२००	६०००	ग्राभीटी	

९.सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना

९.१. परिकल्पना

शितगंगा नगरपालीकाबासीहरूले खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी आवश्यक संरचनाहरूको निमार्ण तथा व्यवस्थापन गरी सरसफाइयुक्त स्वस्थकर आनीबानी अपनाउदै सफा, स्वच्छ हरायलीमय पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्थाको विकास गरी सहज, स्वस्थ, समृद्ध र आत्मसम्मानयुक्त जीवन यापन गरीरहेका हुनेछन् ।

९.२. औचित्य

मानव मलमुत्रको सुरक्षित विसर्जनका लागि सेवा र सुविधाहरूको व्यवस्थालाई सरसफाइ भनिन्छ । जनस्वास्थ्य र प्रतिष्ठा प्रवर्द्धनका लागि गरीएका विभिन्न स्वस्थकर क्रियाकलापहरूको समग्र कार्य एवं प्रकृया सरसफाइ हो । साथै जोखिमपूर्ण अवस्था (खाना खानु अघि, खाना खाएपछि, दिसा गरेपछि, विरामीको हेरचाह एवं बच्चाको दिसा,गाईबस्तुको मलमुत्र व्यवस्थापन गरपछि) साबुन पानीले हात धुने

र चर्पी निर्माण, प्रयोग तथा यसको मर्मतसंभार मात्र नभइ व्यक्तिगत, घरायसी र वातावरणका साथै मानिसको बानी व्यवहार परिवर्तन समेट्दछ ।

हाल सामाजिक अभियानको रूपमा सञ्चालित खुला दिसामुक्त अवस्थाका उपलब्धिहरूलाई दिगो रूप दिंदै सरसफाईका अन्य सुविधाहरूको निर्माण, प्रभावकारी सञ्चालन गरी सफा र स्वच्छता कायम गर्न सार्वजनिक र निजी क्षेत्रको सुदृढ साझेदारीमा ग्रामीण र सहरी क्षेत्रमा सरसफाइ र स्वच्छताको निरन्तरताको लागि प्रभावकारी रूपमा संस्थागत क्रियाशीलता, स्तरीय सेवा प्रवाह, सचेतना अभिबद्धि, व्यापक सामाजिकीकरण, सामुहिक सशक्तीकरण तथा स्व-अनुगमन सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको नियमित कार्यान्वयनको आवश्यकता रहेको छ । त्यसैले सरसफाइ र स्वच्छताको दिगोपन कायम गरी तपसिलमा उल्लिखित चुनौतीहरू सम्बोधन गर्न पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्न अपरिहार्य देखिएको छ।

- सरोकारवालाहरूको सहभागिता र क्रियाशीलतालाई निरन्तरता दिई खुला दिसामुक्त अवस्थाको दिगोपना कायम राख्दै पूर्ण सरसफाइ तर्फ उन्मुख हुन ।
- शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, पोषण, वातवारण, महिला, बालबालिका, जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रहरूसंग सम्बन्धित बहु-क्षेत्रगत सरोकारवालाहरूको क्रियाशिलता वृद्धि गरी सम्पूण सरोकारवालाहरूका क्षमता अभिवृद्धि गर्नका साथै जिम्मेवारी तथा जवाफदेहीतालाइ अभिवृद्धि गर्न ।
- खुला दिसामुक्त घोषणा पश्चात देशमा संचालित मौजुदा प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरूबाट प्राप्त अनुभव र सिकाइहरू समेट्दै कार्य संचालन विधि, प्रक्रिया र सूचकहरूमा एकरूपता ल्याउन तथा प्रक्रियागत कमी कमजारीहरूमा सुधार गर्न ।
- खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका सेवाहरू र प्रयोगकता-मैत्री सुविधाहरूको विस्तार तथा स्तर अभिवृद्धि गर्दै उपलब्ध सेवा र सुविधाहरूको दिगो रूपले सम्भव भएसम्म उत्पादनमूलक र आयआर्जनमा समेत ध्यान दिई समुचित उपयोग गर्ने बानी व्यवहार प्रवर्द्धन गर्न ।
- पूर्ण सरसफाईको अवस्थामा पुग्नका लागि खानेपानीको सुविधा सुनिश्चित गर्न ।
- विद्यालय एवं स्वास्थ्य संस्था लगायत विभिन्न सार्वजनिक निकाय तथा संघसंस्था र सार्वजनिक स्थलमा सरसफाईको उचित व्यवस्थापनमा जोड दिन ।

९.३ नारा

"...शितगंगा नगरपालिकाको प्रतिष्ठा र समृद्धि, पूर्ण सरसफाइ उन्मुख हाम्रो जीबनपद्धती"

९.३.१. नगरपालिकाको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अन्य नाराहरू

१. सुरक्षित खाना शुद्ध खानेपानी, खुसी र स्वस्थ जिन्दगानी
२. सफा स्वच्छ वातावरण स्वस्थ जिन्दगानी,स्वर्ग बनाई यही धर्ती बाँचौ देवता बनी
३. सफा हुन सभ्य बन्न चाहिदैन धेरै धन, सबै संभव हुन्छ भए मानिसको ठूलो मन
४. एक घर एक चर्पी,धारा हात धुने ठाउँ, फोहरबाट मोहर बनाई धर्ती स्वच्छ बनाऔं

५. सफा सुन्दर स्वर्गसरी बनाई यही धर्ती, स्वस्थ भई रमाई बाँच्न दिउँ यही अर्ती
६. सफा राखौं चर्पी धारा घर टोल सारा, सभ्य समाज बनाउने हाम्रो अभिभारा
७. फोहर व्यवस्थान गरौं सबै मिलीजुली, सफा सुग्घर घरआँगन हुन्छ झिलिमिली
८. स्वास्थ्य नै ठूलो धन हो सुधारौं आनीबानी, पिउने गरौं सुरक्षित पानी,बाचौं स्वस्थ जिन्दगानी
९. शुद्धीकरण गरीएको सुरक्षित पानी, स्वस्थ हुन सधै हामी पिउँ ढुक्क मानी
१०. बस्छन् किटाणु फोहर पानीभरी, प्लेटफर्म बनाऔं धारा वरिपरी
११. जन्मैदेखि सिक्यौ हामी स्वाभिमानी बन्न, बन्द गरौ सरसफाईमा अरुको भर पर्न
१२. सरसफाइ हो सभ्यता र बिकासको पहिचान, रोग व्याधि हट्छ अनि बढ्छ आत्मसम्मान
१३. रोकिदैन सरसफाईको हाम्रो अभियान, सरसफाईले बढाउँछ अझै हाम्रो शान
१४. बिद्यालय फोहर भए ज्यानै जान्छ हाम्रो, सरसफाईको सुबिधाले पढाई हुन्छ राम्रो
१५. बानी राम्रो सरसफाईको सानै देखी लाग्यो, सफा सुग्घर भए पछि रोग व्याधी भाग्यो
१६. निरोगी र सुखी हुने एउटा अचुक जुक्ति, फोहोरमैला र फोहरी बानीबाट मुक्ति
१७. नदीनाला पोखरीको संरक्षण गरौं, ढल फोहर मिसाउन सबैले बन्द गरौं
१८. नदि नाला धिक्कादैछन् नमिसाऔं ढल, मानिस पशु सबैका लागी अमृतसरी जल
१९. यति कुरा कहिल्यै नबिर्स बाबुनानी, फोहोर छोएपछि हात धुन साबुन र पानी
२०. विद्यालय ज्ञान सीपको भण्डार हो छरौ मिलेर ज्योति, सरसफाइ नै विकास र सभ्यताको आधार हो साथी
२१. कार्यालय हाम्रो प्रतिष्ठा र जीविकाको आधार, सफा सुन्दर पार्न हामी बनौं जिम्मेवार
२२. म एक व्यापारी, ग्राहक मेरा देवता, सुरक्षित खानेकुरा शुद्ध पानी पाइन्छ हजुर यता
२३. हानिकारक किटाणुको जमघट हुनसक्छ हातमा,साबुनपानीले हात धुने गरौ जोखिमपूर्ण अबस्थामा
२४. महिनावारी प्राकृतिक भूमिका हो भन्ने सबैले मानौं,भेदभाव गर्दा कानुनी सजाय भोग्नु पर्छ भन्ने जानौं
२५. भाडाकुँडाको उचित सफाइ र राख्ने सफा ठाउँ,सुकाउने चलन राम्रो सबैलाई यही बताउँ
२६. धाराबाट खेर जाने पानीलाई करेसाबारीमा प्रयोग गरी, दिनहुँ खाने गरौं हरिया ताजा तरकारी
२७. बालबच्चा वृद्धबृद्धाको सरसफाईमा उचित ध्यान दिऔ,रोग ब्याधी र चिन्ताबाट सधै टाढै रहौं

९.४. लक्ष्य र अवधि

यस नगरपालिका वास योजनाले नेपाल सरकार, खानेपानी मन्त्रालयद्वारा तयार पारिएको पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन, २०७३ (Total Sanitation Guideline, 2017) का सिद्धान्त, लक्ष्य तथा रणनीतिहरूलाई अंगिकार गरेको छ । त्यसैले यसमा प्रस्ताव गरीएका सरसफाईका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन नेपाल सरकारको पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन, २०७३ ले (Total Sanitation Guideline, 2017) परिलक्षित गरेको, अवधि लक्ष्य र सिद्धान्तका साथै दिगो विकास लक्ष्यले परिभाषित गरेका सरसफाईका सुविधास्तरका सूचकहरूलाई समेत तादाम्यता मिलाई सोहि बमोजिम कार्ययोजनाहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्दै जाने लक्ष्य लिइएको छ ।

सोहि पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन, २०७३ ले परिभाषित गरेको सन २०२५सम्म “सबैको लागि र सधैको लागि पूर्ण सरसफाई” को अवस्था हासिल गर्नेतर्फ उन्मुख हुन यस नगरपालीका वास गुरुयोजनाले सन

२०२५ सम्ममा शितगंगा नगरपालिकालाई पुर्ण सरसफाइ युक्त नगरपालिकाको स्तरमा पुऱ्याउने लक्ष्य लिएको छ। यसको लागि तपसिलका आवधिक योजनाहरू तय गरीएको छ।

पहिलो चरण: यस चरणमा वि.सं. २०७९ सम्ममा ५ वडालाई पुर्ण सरसफाइ युक्त वडा घोषणा गर्ने लक्ष्य लिइएको छ।

दोश्रो चरण: यसचरणमा वि.सं. २०८१ सम्ममा थप ५ वटा वडालाई पुर्ण सरसफाइ युक्त वडा घोषणा गर्ने लक्ष्य लिइएको छ।

तेश्रो चरण: यसचरणमा वि.सं. २०८२ सम्ममा थप ४ वटा वडालाई पुर्ण सरसफाइ युक्त वडा घोषणा गर्ने लक्ष्य लिइएको छ। सम्पुर्ण वडामा ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीको व्यवस्था गरीने लक्ष्य लिइएको छ। सम्पुर्ण विद्यालय, सार्वजनिक स्थल तथा स्वास्थ्य र संघ संस्थाहरूमा महिलामैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा बालमैत्री शौचालयहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।

९.५. उद्देश्य:

मानिसको स्वास्थ्य र दैनिक जीवनयापनसँग सरसफाइ सुविधाको प्रत्यक्ष सम्बन्ध रही आएको छ। सरसफाइ सुविधाको समुचित विकास तथा विस्तारबाट आम मानिसको स्वास्थ्यमा अभिवृद्धि हुने हँदा वातावरणीय सरसफाइ र स्वच्छताका माध्यमबाट मानव जीवनस्तरमा सुधार गर्नका लागि यस रणनितिक योजनाले तपसिलका उद्देश्यहरू लिएको छ।

- खुला दिसामुक्त अवस्थाको दिगोपना कायम गर्ने।
- सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी बानी व्यवहार विकास गर्ने।
- घरायसी तथा संस्थागत तहमा सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाको समुचित प्रयोग,मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति गर्ने।
- सुरक्षित खानेपानीको सेवा सुनिश्चित गर्ने र घरायसी तथा सस्थागत तहमा पानी शुद्धीकरणका प्रवर्द्धन समेत गर्ने।
- फोहोर मैला तथा मानव मलुत्रीय फोहोरको सम्भव भएसम्म पुनःप्रयोग गर्ने वा तोकिएको मापदण्डका आधारमा विसर्जन गर्ने।
- पोखरी तथा साना जलाशय र खोला खोल्सीहरूको संरक्षण गरी स्वच्छता तथा सुन्दरता कायम राख्ने।

९.६. रणनीतीक कार्यहरू :

- समुदायहरूलाइ समावेशी, प्रभावकारी तथा दिगो पद्धतिको माध्यमबाट सरसफाईका खुडकिलाहरूमा सुधार गर्नको लागि पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शनलाइ अनुसरण गरी कायाान्त्वयन

गरिनेछ , यसले पूर्ण सरसफाईको प्रतिफल निकाल्नको लागि समुदायलाइ सहयोग गर्ने छ। पूण सरसफाइ मार्गदर्शनले सफा घर, समुदाय, गाउं, नगर र पालिकाको लागि स्पष्ट पद्यति र सूचकाङ्क समावेश गर्ने छ।

- विभिन्न परिप्रेक्ष्य र भौगोलिक अवस्थिति अनुसार जन-मैत्री पद्यति, प्रविधि तथा बानीव्यवहार परिवर्तन गर्ने सामाग्रीहरूको विकास गरीनेछ। यसमा दिगो बानीव्यवहार परिवर्तन गर्न, उत्प्रेरित र वजारीकरण गर्नको लागि सही बानीव्यवहार पररवर्तन गर्ने अनुगमन सूचकाङ्कहरूको पनि विकास गरिनेछ ।
- संस्थागत सरसफाईका सेवाहरूको दिगोपनाको सुनिश्चितताको लागि अनुगमन प्रणालीलाइ सुदढ गरी गरिनेछ ।
- खुला दिसामुक्त क्षेत्रहरूको प्रमाणीकरणको अध्ययन गरीनेछ र सुधारका कार्यहरूको तर्जुमा गरी दिगोपना सुनिश्चित गरिनेछ ।
- नगरपालिका र वडाहरूले आ-आफ्नो क्षेत्रको लागि रणनीतिक सरसफाइ योजना विकास गरी खुला दिसामुक्तको भूमिकालाइ विस्तारित गरी सरसफाईका लागि उच्च माग वृध्दि गर्ने छ र पूर्ण सरसफाइ प्राप्तिको लागि सरसफाईमा लगानी गर्ने छन।
- सबै ठला र मध्यम सहरहरूमा ढल सञ्जालको प्रक्रियावद्ध योजना तयार गरिनेछ ,
- दिसाजन्य लेदोबाट ग्याँस र उर्जा उत्पादन गर्न प्रोत्साहित गरीन छ।
- कम आय भएको क्षेत्रहरूमा बिकेन्द्रित फोहोरपानी प्रशोधन प्रणालीहरूको निर्माण गर्न प्रोत्सीहत गरिनेछ ।
- सहरी सरसफाईको लागि अन्तर नगर सहयोग कार्यक्रम प्रवर्धनको लागि संभावना खोजीने छ र सवै प्रयासहरूलाइ केन्द्रित गरिनेछ ।
- मात्रामाभन्दा गुणस्तरमा ध्यान दिइ दिगो व्यवस्थापनलाइ सुनिश्चित गने मार्ग निर्देशक सिदान्तमा विकेन्द्रित फोहोर पानी प्रशोधन प्रणालीको केन्द्रित गरिनेछ ।
- यो प्रणाली कायाान्वयनको लागि यी शर्तहरू पुरा भएको हनुपर्ने छ :
  क) सरकारी वा सामुदावयक जग्गाको उपलब्धता,
  ख) समुदायले डिजाइन, कार्यान्वयन, सञ्चालन र मर्मत सम्भारमा इच्छा दखाएको,
  ग) केन्द्रिकित ढल प्रणालीको सञ्जालमा पहंच नभएको उपयुक्त समुदायको पहिचान,
  घ) कोषको उपलब्धता पहिचान सहितको सञ्चालन र ममातसंभार योजनाको विकास भएको,
  ङ) उपयुक्त डिजाइन मापदण्डहरू स्थापित भएको।
- वर्षादको भल व्यवस्थापन गुरु योजनाको तयारी र सहरहरूमा बाढीको जोखिमको अधारमा नाली निमार्णलाइ प्राथमिकता दिइने छ।
- कालो पत्रे सडकसँगै निर्मित वर्षादको भल नालीलाइ सहरी ढल प्रणाली बाट अलग गरिनेछ ।
- स्थानीय निकाय, समुदाय र घरहरूको लागि दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन, विशेषगरी साना सहरहरूमा पूण सरसफाइ कार्यक्रम अघि बढाउनका लागि, प्राथमिक विकास मुद्दाको रूपमा रहने छ। साना सहरहरूमा दिसाजन्य लेदा व्यवस्थापनको सहयोगको लागि सेप्टिक ट्याङ्कको सजिलो डिजाइन र दिसाजन्य लेदोको प्रशोधन प्रणाली, अपरेसन म्यानुअल र संगठनात्मक र नियामक खाका तयार गरिनेछ ।

- उपयुक्त ढङ्गबाट व्यवस्थापन वा प्रशोधन गरीएको खण्डमा मानव दिसा पिसाबले कृषिको लागि महत्वपूर्ण श्रोतको काम गर्दछ । जस्तैः जब दिसा र पिसाबलाइ छुट्टै उपयोग गरीन्छ, यसले प्राङ्गारिक मलको काम गदर्छ। मिश्रित रूपमा वा संयुक्त रूपमा उपयोग गरी उर्जा उत्पादन गर्न सकिन्छ। श्रातमा नै घटाउन, पुनःप्रयोग, रिसाइक्लिङ्गको विकल्पको खोजी गरीन छ।
- खानेपानीको संरक्षण र फोहोरपानीको व्यवस्थापन अभ्यासमा स्वास्थ्य, स्वच्छता र बानीव्यवहार परिवर्तनका लागि समुदायको सहभागिता र सार्वजनिक शिक्षा दिने जस्ता विषयहरू आन्तरिक अवयव हनेछन ।
- सरसफाइ योजनाको विकास र कार्यान्वयनको लागि संस्थागत व्यवस्थापन र सञ्चालन क्षमता सुदढ गरीनेछ।
- मुख्यमुख्य स्थानहरूमा अनुसन्धान तथा विकास गरी सार्वजनिक चर्पीहरूको निर्माण गरिनेछ ।
- पालिकाहरूलाइ प्राविधिक सहयोग गरी बालबालिका, लैङ्गिक र अपाङ्गता भएका व्यक्ति-मैत्री चर्पी निर्माणको लागि मार्गदर्शन तथा मापदण्ड तयार गरिनेछ ।
- घना जनसंख्या भएको सहरहरूमा सार्वजनिक चर्पीहरूलाइ दिगो सरसफाइ सेवा प्रवाह गर्न व्यापारिक मोडेलको रूपमा हरिने छ। सहर र वरिपरिका वस्तीहरूमा सरसफाइ सुविधा सुधारिने छ जसको लागि उच्च गुणस्तरको डिजाइन र नुहाउने सुविधा सहितको सार्वजनिक सौचालय निर्माण, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि सुधारिएको पहंच र ठोस र तरल फोहर पदार्थको व्यवस्थापन भएको एकिकृत प्रणालीको बिकास गरिनेछ ।
- सञ्चालन मोडेलको लागि अन्तर-अनुदान वा व्यावसायिक सामाजिक जिम्मेदारी मोडेललाइ अगाडि सारिने छ।
- बसपार्क, मनोरञ्जन स्थलहरू, बजारक्षेत्रहरू जस्ता सार्वजनिक स्थलहरूमा निर्माण गरीने शौचालयहरू बालबालिका, महिला तथा अपाङ्गमैत्री हुने छन् ।

९.७. कार्यनीतिहरू

पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजनाले निर्धारण गरे अनुसारका लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्नको लागि देहाय बमोजिम कार्यनीतिहरू अवलम्वन गरीनेछ।

- पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना तर्जुमा,स्वीकृत तथा कार्यान्वयनमा पालिका र वडा कार्यालय र सम्बन्धित तहका खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले जिम्मेवारी बहन गर्ने ।
- नगरपालिका र सहयोगी संस्थाहरू बीच समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर गरेर मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- पूर्ण सरसफाईको क्षेत्रमा कार्य गर्ने निकायहरू बीच समन्वय, संयुक्त कार्ययोजना र सहकार्य गर्ने ।
- रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि पालिकाबाट बजेट विनियोजन गर्ने, अन्य स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालन गर्ने,

- तरल तथा ठोस फोहोर व्यवस्थापन, सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा व्यवस्थापन आदिमा सार्वजनिक/स्थानीय तह र नीजि क्षेत्र बीच साझेदारी (Public Private Partnership/PPP) पद्दति अपनाउने,
- पालिका क्षेत्रको फोहोरमैला व्यवस्थापन गरी नगरबासिको स्वस्थकर आनीबानीको विकास गरी पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अबस्था हासिल गर्न सरसफाइ आचारसंहिता लागू गर्ने ।
- नगरपालिकापालीका क्षेत्रमा रहेका मानवस्रोत पहिचान गरी त्यसलाई अभियानमा परिचालन गर्ने,
- सूचना, सञ्चार, शिक्षा, व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरी आम परिचालनको वातावरण सिर्जना गर्ने,
- पालिका तथा वडाहरू र विद्यालयहरूमा सरसफाइ कोष स्थापना तथा वृद्धि र सञ्चालन गर्ने,
- नगरपालिकापालीका तथा वडा स्तरमा पूर्ण सरसफाइ तथा खाद्य अनुगमन तथा प्रमाणथकरण संयन्त्र गठन र परिचालन गर्ने,
- आवश्यकतानुसार परामर्श, प्रोत्साहन गर्ने र उल्लेखनीय कार्य गर्नेलाई पुरस्कार, कदर, सम्मान गर्ने,
- असहाय तथा अति विपन्न परिवार, विपन्न परिवारका अपांगता भएका मानिसहरूको सरसफाइ सुविधामा पहुँचका लागि विशेष पहलकदमी चाल्ने,
- नियमित बैठक तथा समीक्षा गोष्ठीहरू आयोजना गरी रणनीतिक योजना कार्यान्वयन र उपलब्धीको प्रभावकारितालाई बढाउने ।

९.८. पूर्ण सरसफाइ उन्मुख समुदाय कार्ययोजना

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी ५ दिने प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम सञ्चालन गर्ने (पूर्ण सरसफाइ अभियानका कर्मचारीहरू, र छनोट गरीएका प्रतिनिधिहरू -शैक्षिक,स्वास्थ्य, सामाजिक विकास, खानेपानी, मिडिया आदि क्षेत्र)	एम वास सिसि, सहयोगी निकाय	पालिका /वडा, सहयोगी निकाय, विकास साझेदार
२	तालिम प्राप्त जनशक्तिको उपस्थीतीमा टोल टोलमा आम भेला गरी पूर्ण सरसफाईको बारेमा सचेतना जगाई समति, अनुगमन समिति गठन गर्ने	वार्ड वास सिसि, सहजकर्ता	पालिका /वडा, सहयोगी निकाय,विकास साझेदार
३	सहभागितात्मक रूपमा आधारभुत तथ्याङ्क विश्लेषण गरी कार्य योजना तथा लक्ष्य सीमा निर्धारण गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति,सहजकर्ता	पालिका /वडा, सहयोगी निकाय, विकास साझेदार
४	समुदाय स्तरीय ट्रिगरींग / मास बैठक गरी पूर्ण सरसफाइ बारेमा तपशीलका बिषयमा जनचेतना जगाई अभियान चलाउने	एम/वार्ड वास सिसि,सहजकर्ता	पालिका,वडा कार्यालय, तालिम प्राप्त मानव संसाधनहरू,विकास साझेदार

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
५	**चर्पीको समूचित प्रयोग** सम्बन्धी गतिविधि सञ्चालन गर्ने (प्रयोगकर्तामैत्री, छाना, ढोका, बार, खाडल सम्बन्धी सुधार, सफा गर्ने सामग्री, चप्पल आदिको व्यवस्था, बेबी पट) असुरक्षित चर्पीलाई विस्थापित गरी सुरक्षित चर्पी निर्माण गराउने, दिसाको लेदो व्यवस्थापन, पिसाबलाई मलको रूपमा प्रयोग गर्ने)	समन्वय समिति,महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, शिक्षक, बिद्याथी,सहजकता	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार
६	**व्यक्तिगत सरसफाइ** : हात धुने स्टेशन (साबुनसहितको) निर्माण तथा प्रयोग, जोखिमपूर्ण ६ अवस्था र हात धुने तरिका बारेमा ज्ञान र सीप विकास, अन्य व्यक्तिगत सरसफाइ अभियान	समन्वय समिति,महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका, शिक्षक, बिद्यार्थी,सहजकता	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार
७	महिनावारी हुँदाको सरसफाइसम्बन्धी सचेतना फैलाउने, कपडाको प्याड बनाउने सीप विकास गर्ने, र स्थानीय बजारमा सेनेटरी प्याडको सहज उपलब्धता गराउने	नगरपालिका,वार्ड, क्लष्टर, टोल समिति, स्वास्थ्य चौकी,सहजकर्ता	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार
८	**सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग :** पानीको स्रोत वरिपरिको सफाइ (प्लेटफर्म), निकाशा, पानीको भाडाको सफाइ र छोपेर राख्ने अभ्यास	सम्बन्धित घर,संस्थागत निकाय	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार
९	पानीमा हानिकारक तत्व तथा कीटाणु नभएको सुनिश्चितता (गुणस्तर परिक्षण) पानी सुद्धीकरण गर्ने साधन तथा विधिको प्रयोग,	सम्बन्धित घर,संस्थागत निकाय,सहयोगी निकाय	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार, खानेपानी कार्यालय
१०	**सुरक्षित खानाको प्रयोग** : ● खानेकुरा, पानी छोपेर राख्ने, बासी तथा सडेगलेका, म्याद नाघेका खानेकुरा नखाने, ● गाजर,मुला, फलफूल धोएर खाने, ● सफा भान्सा, भाडाकुँडा सफा ऱ्याकमा राख्ने	वार्ड,क्लष्टर,टोल वास सिसि, सम्बन्धित घर, सहजकर्ता	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार
११	**घरायसी सरसफाइ** : बढार्ने, लिपपोत गर्ने, ● भाडा माझ्ने जुठेल्नु बनाउने, चाङ्ग बनाउने, ● ठोस फोहोरमैलाको स्रोतमै वर्गीकरण गरी मल बनाउने, पुन: प्रयोग गर्ने, सामग्री बनाउने, बिक्री गर्ने जस्ता अभ्यास बसाउने ● फोहर मलाई लेखिएका तथा डष्टबिनको प्रयोग गर्ने, सुधारिएको चुल्होको प्रयोग, ● गोठ तथा भकारो सुधार, ● सिलौटा सुरक्षित स्थानमा छोपेर राख्ने,	वार्ड,क्लष्टर,टोल वास सिसि, सम्बन्धित घर, सहजकर्ता	पालिका,वडा कार्यालय, विकास साझेदार, वन,कृषी, पशुसेवा कार्यालय

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
	● करेसाबारी एवं फूलबारी निर्माण		
१२	सरसफाइ आचारसंहिता वोर्ड टोल टोलमा राख्ने र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने गराउने	सम्बन्धित तहका समितिहरू	पालिका,वडा, प्रहरी चौकी, विकास साझेदार
१३	टोल सरसफाइ - सूरुमा साप्ताहिक, पछि पाक्षिक) : सार्वजनिक स्थल, पोखरी, ताल, खोला, नदी, ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थल आदि) क्षेत्र	पालिका, वडा, टोल, बजार तहका समितिहरू	पालिका,वडा, उद्योग वाणिज्य संघ,आदि सरोकारवाला निकाय,विकास साझेदार
१६	पसलेहरूसँग समन्वय गरी खानेपानी र सरसफाईका सामग्रीहरू स्थानीय बजारमा सुपथ मुल्यमा पाइने व्यवस्था मिलाउने	पालिका र वडा समन्वय समिति	पालिका /वडा, सहयोगी निकाय विकास साझेदार
१७	घरदैलो कार्यक्रम गरी प्रगति अनुगमन गर्दै आवश्यकतानुसार प्रशँसा, उत्प्रेरणा जगाउने, प्रतिबद्धता लिने	वास समन्वय समिति, अनुगमन समिति, सहजकर्ता	पालिका,वडा, सहयोगी निकाय,विकास साझेदार
१८	टोल, वडा, पालिका स्तरीय अनुगमन संयन्त्र परिचालन गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा, विकास साझेदार
१९	टोल टोलमा भिडियो प्रर्दशन तथा उत्प्रेरणा, नाटक, गीत नाँच आदि कार्यक्रम गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति	वार्ड वास सिसि, वडा, विकास साझेदार
२०	मासिक रूपमा टोल भेला गरी प्रगति समिक्षा, अभिमुखीकरण तथा कार्य योजना	टोल तहका समितिहरू	वार्ड वास सिसि, वडा, विकास साझेदार
२१	तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय
२२	स्थानीय परिवेश र भाषाअनुरूप सूचना, शिक्षा र सञ्चार सामग्रीहरूको (होर्डिङ्ग बोर्ड, भित्ते लेखन, पोस्टर) विकास र वितरण	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय
२३	खानेपानी,सरसफाई, स्वच्छता सम्बन्धी दिवस, सप्ताह मनाउने	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय
२४	जिल्लाभित्र/ अन्तरवडा /अन्तरटोल अवलोकन भ्रमण गराउने	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
२५	समुदाय तथा टोल स्तरमा सरसफाइ स्रोतकेन्द्र स्थापना र सञ्चालन गराउने	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय
२५	वडा तथा टोल स्तरमा सरसफाइ कोष स्थापना र सञ्चालन गराउने	वार्ड वाससिसि, टोल समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय
२६	सुरक्षित खाना सम्बन्धी सचेतना, बजारमा खाद्य सुरक्षा अनुगमन	पालिका र वडा कार्यालय	पालिका र वडा कार्यालय
२७	पुरस्कार तथा सम्मान - व्यक्ति, घर, टोल, संस्था)	सम्बन्धित समन्वय समिति	पालिका,वडा,विकास साझेदार सहयोगी निकाय
२८	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख टोल तथा वडा घोषणा पूर्वको संयुक्त अनुगमन तथा प्रमाणीकरण	सम्बन्धित तथा उपल्लो तहको समन्वय समिति	पालिका,वडा,सहयोगी निकाय/सहजीकरण गर्ने निकाय
२९	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घर, टोल, वडा, अनुगमन, प्रमाणीकरण र घोषणा	सम्बन्धित तथा उपल्लो तहको समन्वय समिति	पालिका,वडा,सहयोगी निकाय/सहजीकरण गर्ने निकाय
३०	घोषणा पश्चातको समीक्षा तथा दिगोपनाका लागि कार्य योजना तर्जुमा	एम, वार्ड,टोल वास सिसि	पालिका,वडा,सहयोगी निकाय/सहजीकरण गर्ने निकाय

९.८.१. अपेक्षित उपलब्धिहरू

उपलब्धि नं. १ : समुदायका सबै घर परिवारमा पक्की शौचालयको स्तरोन्नति गरी पूर्ण रूपमा प्रयोग गरेका हुनेछन् ।

उपलब्धि नं.२ : खुल्ला रूपमा फोहोर फाल्ने प्रबृतिको नियन्त्रण र न्युनिकरण भएको हुनेछ । सो प्रयोजनका लागि कम्तिमा एउटा व्यवस्थित ल्यान्डफिल साइटको निर्माण हुनेछ ।

उपलब्धि नं ३ : नगरपालिकामा सार्वजनिक शौचालय निर्माण भइ व्यवस्थित रूपमा संचालनमा आउने छन ।

उपलब्धि नं ४ : समुदायका कम्तिमा आधा घरपरिवारको शौचालयको मानवजन्य लेदो व्यवस्थापन भएको र बांकी आधा घरपरिवारको स्वयमले नै सुरक्षित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

उपलब्धि नं ५: समुदायका सम्पुर्ण व्यक्तिहरूले जोखिमपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धोएका हुने छन ।

उपलब्धि नं ६: समुदायका सम्पुर्ण महिलाहरूले महिनावारी स्वच्छताको महत्व जानकारी पाउने छन । स्यानिटरी प्याड र पुन:प्रयोग गर्न मिल्ने सफा कपडाको प्रयोग गरेका हुनेछन ।

उपलब्धि नं.७ : वडा सभा र नगर सभावाट प्रत्येक वर्ष खासस्व योजना कार्यान्वयनको लागि बजेट विनियोजन गर्नुका साथै प्रभावकारी नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गरेका हुनेछन ।

९.९.पूर्ण सरसफाइ उन्मुख विद्यालय

आगामी ५ वर्षभित्रमा नगरपालिकामा रहेका सम्पूर्ण सामुदायिक विद्यालयहरूमा सुरक्षित खानेपानी र प्रयोगकर्ता मैत्री शौचालय संरचनाको विकास गरी वासमा तीन तारे विद्यालय घोषणा हुनेछ ।

९.९.१. रणनीतिक कार्यहरू

- विद्यालयको हाताभित्र पर्याप्त "वास" सेवाहरूको व्यवस्थापन गरीनेछ ।
- "वास" सेवाहरूको योजना गर्दा बालबालिका, लैङ्गिक र अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अवस्थालाई विशेष ध्यान दिई प्रविधिगत रूपमा पर्याप्त पानीको व्यवस्था र छात्र तथा छात्राको लागि छुट्टाछुट्टै चपीहरूको साथै साबुनपानीले हात धुने र महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन समेतलाइ ध्यान दिइनेछ ।
- विद्यालयमा सुरक्षित पानी, सफा चर्पी र स्वच्छता शिक्षाको अभ्यासलाइ प्राथमिकता दिइ हाजिरी दरमा मात्र वृध्दि नभइ बालबालिकामा राम्रो शैक्षिक अभ्यास गर्ने बानीको विकास गराइने छ । विद्यालय सरसफाईको लागि विद्यार्थी संख्याको अधारमा पर्याप्त मात्रामा प्यान तथा यूरिनलहरूको व्यवस्था गरिनेछ । विद्यालय हातावभित्र फोहोरमैला फ्याक्न खाल्डो अनिवार्य हने छ ।
- पालिकाले ३ ताराको प्रमाणीकरण प्रक्रिया र अनुगमन गने विधि परिभाषित गर्ने छ । प्रमाणीकरण र अनुगमन प्रक्रियालाइ सरल बनाइने छ र थोरै अनुगमनका सूचकाङ्क राख्ने छ जसले प्रत्येक ताराको लागि प्रगति मापन गर्ने छ ।

९.९.२. कार्ययोजना

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	शिक्षक, बाल क्लब, अभिभावक संघ, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, सरसफाइ फोकल शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका विकास साझेदार

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
२	प्रयोगकर्तामैत्री (लैगिक, महिनावारी मैत्री, अपांगतामैत्री) शौचालयनिर्माण, स्तरोन्नति, संचालन तथा व्यवस्थापन	विद्यालय, एसवाससिसि,	पलिका
३	विद्यालयमा सेनेटरी प्याड लगायतका व्यक्तिगत सरसफाइ प्रवर्द्धनको सामग्रीको व्यवस्था (टावेल, नड.कटर, ऐना आदि)	विद्यालय एसवाससिसि,	पालिका विकास साझेदार
४	बालमैत्री सुविधायूक्त पानी धाराको व्यवस्था	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका, पालिका विकास साझेदार
५	बालवालिका मैत्री सुविधा भएको हात धुने निश्चित स्थान निर्माण	एसवाससिसि, विद्यालय	,पालिका विकास साझेदार
६	विद्यालय सरसफाइ कोष वृद्धि तथा सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका, पालिका विकास साझेदार
७	पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनात्मक क्रियाकलापहरू सञ्चालन (र्‍याली, हाजिरी जवाफ, घरदैलो, गीत, नाच, नाटक ई.)	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका, पालिका विकास साझेदार
८	सरसफाइ स्रोत केन्द्र सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका, पालिका विकास साझेदार
९	विद्यालयमा सरसफाइ सम्बन्धी चेतनामूलक कृयाकलाप सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका, पालिका विकास साझेदार
१०	विद्यालयद्‌वारा समुदायमा सरसफाइ सचेतना अभिवृद्धि, अनुगमन तथा अभिप्रेरणा जगाउने	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका,वडा
११	सरसफाइ फोकल शिक्षकबाट सरसफाइ सम्बन्धी कक्षा सञ्चालन	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका,वडा
१२	सरसफाइ आचारसंहिता लागू गर्ने (फेलेक्स वा भित्तेलेखन)	एसवाससिसि, विद्यालय	वडा, पालिका विकास साझेदार
१३	साप्ताहिक तथा बार्षिक कार्ययोजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने	एसवाससिसि, विद्यालय	पलिका
१४	लैंगिक समावेसि सरसफाइ अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण योजना तयारी तथा कार्यान्वयन	एसवाससिसि, विद्यालय	पलिका
१५	अन्तर विद्यालय अवलोकन भ्रमण	एसवाससिसि, विद्यालय	पालिका, विकास साझेदार
१६	समिति, बाल क्लबको नियमित बैठक, समिक्षा	एसवाससिसि, विद्यालय	वडा,पालिका, विकास साझेदार
१७	पूर्ण सरसफाईउन्मुख विद्यालय घोषणा पूर्वको अनुगमन	विद्यालय,वार्ड वास सिसि	एम वास सिसि,विकास साझेदार
१८	पूर्ण सरसफाईउन्मुख विद्यालय घोषणा	एसवाससिसि, विद्यालय	वडा, पालिका, विकास साझेदार

९.९.३. अपेक्षित उपलब्धिहरू

उपलब्धि नं. १ सबै सामुदायिक र संस्थागत शिक्षालयमा बाल, अपाङ्ग र लैंगिकमैत्री शौचालय भएका हुनेछन ।

उपलब्धि नं. २ सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा खानेपानीको ब्यबस्था हुनेछ भने शौचालयहरू
नियमित सरसफाइ गरी प्रयोग योग्य हुनेछ।

उपलब्धि नं. ३ विद्यार्थी, अभिभावक, शिक्षक तथा सरोकारवालाहरूमा वासमा तीन तारे विद्यालयको वारेमा अभिमुखीकरण गरी वासमा तारे विद्यालयका सवै सूचक पूरा गरी सम्पूर्ण बिद्यालयहरू पूर्णसरसफाइ क्षेत्रको रूपमा विकसित भएको हुनेछ।

९.१०. कार्यालय र स्वास्थ्य संस्थाहरूमा खानेपानी र सरसफाई

आगामी दुई वर्षमा यस नगरपालिका भरिका सबै सरकारी, गैर सरकारी र निजि क्षेत्रका कार्यालयहरूमा सुरक्षित खानेपानी र स्वच्छ शौचालयको व्यवस्था हुनेछन्।

९.१०.१. रणनीतिक कार्यहरू :

- बालबालिका, लैङ्गिक र अपाङ्गता भएका व्यक्ति-मैत्री “वास” सेवाहरूको पर्याप्तता साथै साबुन पानीले हात धुने र महिनावारी सरसफाइ व्यवस्थापनको प्रावधान सुनिश्चित गरिनेछ ।
- सार्वजनिक संस्थाहरूले सुरक्षित, सफा चर्पी र उचित स्वच्छता अभ्यास कायम गर्नुपर्ने छ। संस्थाको हाताभित्र फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने खाल्डो हनुपर्ने छ।

९.१०.२. सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरूमा पूर्ण सरसफाइ प्रबर्द्धन कार्ययोजना

क्र. स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	कर्मचारीहरूको बैठक बसी सरसफाईको अबस्था विश्लेषण गरी कार्य योजना तयार पार्ने, सरसफाइ फोकल पर्सन तोक्ने	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्थाका वास सिसिमा आवद्ध व्यक्तिहरू	एमवाससिसि, विकास साझेदार
२	सरसफाइ कार्ययोजना, सरसफाइ आचारसंहिता बनाई कार्यान्वयन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय तथा संघसंस्थाका फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
३	कार्यालयहरूमा प्रयोगकर्तामैत्री शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार

४	कार्यालयमा महिलाका लागि कम्तीमा १ महिनावारी शौचालयको व्यवस्था गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
५	चर्पी सरसफाइ सामग्रीको व्यवस्थापन र प्रयोग गरी चर्पीको सरसफाइ कायम राख्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
६	सावुनपानीले हात धुने स्थान र सावुनको उपलब्धता गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
७	व्यवस्थित खानेपानीको व्यवस्थापन तथा सुरक्षित पिउनेपानीको व्यवस्था मिलाउने (पानी शुद्धीकरण)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
८	कार्यालयमा पूर्ण सरसफाइ तथा बानी परिवर्तन सम्बन्धी अभिमुखीकरण सञ्चालन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय,	एमवाससिसि, विकास साझेदार
९	फोहोर व्यवस्थापनको लागि जैविक तथा अजैविक फोहोरलाई अलग अलग छुट्याउने तथा व्यवस्थापन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
१०	कर्मचारीको व्यक्तिगत सरसफाइ तथा कार्यालय तथा कार्य कक्षको सरसफाईलाई पनि कार्य सम्पादन मूल्यांकनको रूपमा लागु गर्ने	सम्बन्धित कार्यालयका प्रमुख,फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
११	कार्यालय परिसर, कोठा सफा राख्ने, कोठाहरूमा डस्टबिनको प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
१२	कार्यालय हाता भित्र फूल तथा बगैचा बनाइ हरियाली कायम गर्नको लागि वृक्षारोपण गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	एमवाससिसि, विकास साझेदार
१३	प्रत्येक कर्मचारी बैठकमा सरसफाईको एजेण्डामाथि छलफल गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
१४	कार्यालयहरूमा सरसफाइसम्बन्धी सन्देशहरू राख्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	एमवाससिसि, विकास साझेदार
१५	आवश्यकतानुसार भवन तथा कम्पाउण्ड रंगरोगन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	नेपाल सरकार, पालिका
१६	साप्ताहिक तथा अन्य समयमा आयोजना गरीने सरसफाइ अभियानमा सहभागिता जनाउने	सम्बन्धित कार्यालय कर्मचारी सबै	पलिका, एमवाससिसि,विकास साझेदार

१७	नगरपालिका परिषद्, विश्व वातावरण दिवस, राष्ट्रिय सरसफाइ सप्ताहको अवसरमा खानेपानी तथा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनमा उत्कृष्ट कार्य गर्ने व्यक्ति,कार्यालय तथा संघसंस्थालाई पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, एमवाससिसि,	पालिका, विकास साझेदार
१८	कार्यालय सरसफाइ सम्बन्धी अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरी (बार्षिक २ पटक) प्रतिबेदन सार्वजनिक गर्ने	एमवाससिसि, संयुक्त अनुगमन समूह	पालिका,विकास साझेदार
१९	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अबस्था हासिल भएपछि सम्बन्धित निकायमा अनुगमन तथा प्रमाणीकरणका लागि समन्वय गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय प्रमुख,फोकलपर्सन	एम/वार्ड वास सिसि
२०	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख कार्यालय घोषणा तथा हरियो स्टीकर टाँस गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय र वाससिसि	एम वास सिसि, पालिका, विकास साझेदार

९.१०.३. अपेक्षित उपलब्धिहरू

उपलब्धि नं. १ सम्पूर्ण कार्यालयहरूमा प्रयोगकर्तामैत्री शौचालय, खानेपानी र हात धुने व्यवस्था भएको हुनेछ।

उपलब्धि नं. २ सबै कार्यालयहरूमा आआफ्नो कार्यालयको व्यवस्थापनका साथै रंगरोगन र बगैचा व्यवस्थित भएको हुनेछ।

उपलब्धि नं. ३ सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको सरसफाइ सम्बन्धी व्यवहारमा परिवर्तन आएको हुनेछ।

९.११. स्वास्थ्य संस्था सरसफाइ प्रवर्द्धन कार्ययोजना

क्र. स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण तथा सहयोग
१	कर्मचारीहरूको बैठक बसी पूर्ण सरसफाईको बारेमा छलफल गर्ने,सरसफाइ फोकल पर्सन तोक्ने	सम्बन्धित कार्यालय प्रमुख, फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि
२	ऋद्द।ण्स्था बिश्लेषण गरी कार्य योजना तयार पार्ने	सम्बन्धित कार्यालय तथा फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि, विकास साझेदार
३	सामुदायिक महिला स्वयम् सेविका,स्वस्थ आमा समूहहरूलाई पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, एम वार्ड वाससिसि	पालिका, विकास साझेदार
४	सरसफाइ आचारसंहिता बनाई कार्यान्वयन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि, विकास साझेदार

क्र. स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण तथा सहयोग
५	सामुदायिक महिला स्वयम् सेविकाहरूको मासिक बैठकमा सरसफाइ बारे छलफल गर्ने, वडामा परिचालन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय फोकल पर्सन	एम/वार्ड वाससिसि, विकास साझेदार
६	आवश्यकतानुसार शौचालयहरूलाई स्तरोन्नती गरी प्रयोगकर्तामैत्री बनाउने (बाल,लैंगिक, अपांगता, सुत्केरी,बिरामी, महिनावारीमैत्री)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन,वार्ड वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
७	शौचालय प्रयोगपछि हात धुनका लागि प्रयोगकर्तामैत्री हात धुने स्टेशन निर्माण तथा सावुन र पानीको व्यवस्थापन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन,वार्ड वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
८	फोहोर व्यवस्थापनको लागि जैविक तथा अजैविक फोहोरलाई अलग अलग छुट्याउने तथा व्यवस्थापन गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	पालिका, विकास साझेदार
९	जोखिमयुक्त फोहोरहरूको उचित संकलन र विर्सजन (स्वास्थ्य मापदण्ड बमोजिम)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	पालिका, विकास साझेदार
१०	इन्सिरेटर निर्माण तथा व्यवस्थापन (नभएका आवश्यक ठाउँमा)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	पालिका,विकास साझेदार
११	व्यवस्थित् तथा प्रयोगकर्तामैत्री सुरक्षित खानेपानी को सेवा उपलब्ध गराउने (पानी सुद्धिकरण, बाल तथा अपांगमैत्री)	सम्बन्धित कार्यालय, फोकलपर्सन	पालिका, विकास साझेदार
१२	कार्यालय परिसर, कोठा सफा राख्ने, कोठाहरूमा डष्टबिनको प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	पालिका, विकास साझेदार
१३	कार्यालय हाता भित्र फूल तथा बगैचा बनाइ हरियाली कायम गर्नको लागि वृक्षरोपण गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	पालिका, विकास साझेदार
१४	कार्यालयहरूमा सरसफाइ सम्बन्धी सन्देशहरू राख्ने	सम्बन्धित कार्यालय,फोकल पर्सन	एम/वडा वाससिसि, विकास साझेदार
१५	खानेपानी,सरसफाई,स्वच्छता सम्बन्धी दिवसहरू मनाउने	सम्बन्धित कार्यालय	एम/वडा वाससिसि, विकास साझेदार
१६	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अबस्था हासिल भएपछि सम्बन्धित निकायमा अनुगमन तथा प्रमाणीकरणका लागि समन्वय गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय	एम/वार्ड वाससिसि
१७	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख स्वास्थ्य संस्था घोषणा गर्ने	सम्बन्धित कार्यालय र वार्ड वाससिसि	विकास साझेदार

९.१२. शहरी क्षेत्रमा सरसफाइ सामग्रीको बजारीकरण र सरसफाइ प्रर्वद्धन कार्ययोजना

आगामी पाँच वर्षमा यस नगरपालिका भरिका सबै बजार क्षेत्रमा ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना भएको हुने छ।

क्र. स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	बजार स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन गर्ने वा बजार व्यवस्थापन समितिलाई नै बजार क्षेत्रमा पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनमा जिम्मेवारी तोक्ने	एम/वाडे वास सिसि	उद्योग वाणिज्य संघ, पालिका, विकास साझेदार
२	बजार भेला गरी कार्य योजना तयार पार्ने र कार्यान्वयन गर्ने	बजार समिति, एम/वाडे वास सिसि	उद्योग वाणिज्य संघ, पालिका, विकास साझेदार
३	ठाउँ ठाउँमा शिक्षा, सूचना, सावधान गराउन सुचित गर्ने बोर्डहरू राख्ने (घर पसल, होटल आदिसँग साझेदारिता तथा सौजन्यमा)	बजार समिति, एम/वाडे वास सिसि	उद्योग वाणिज्य संघ, पालिका, विकास साझेदार
४	घरायसी तहमा फोहोरलाइ स्रोत मै वर्गीकरण गरी डष्टबिन, बोरामा राख्ने, मल बनाउने, वा ल्याण्डफिल साइटमा पठाउने	बजार समिति, बजारबासी,टोल	पालिका /सहयोगी निकाय
५	फोहोर मैला व्यवस्थापन सम्बन्धी बजार स्तरीय आचारसंहिता निर्माण तथा कार्यान्वयन गराउने	बजार समिति, एम/ वार्ड वास सिसि	पालिका /सहयोगी निकाय
६	साप्ताहिक रूपमा सार्वजनिक स्थलको सरसफाइ गर्ने (राजमार्ग,सडक, धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलह्रु, ताल,पोखरी,खोला आदि)	बजार समिति, एम/वार्ड/टोल वास सिसिसि	पालिका, बजार व्य स, टोल विकास समिति
७	फूलबारी निर्माण, करेसाबारी निर्माण, कौसी खेती सम्बन्धी अभियान चलाउने	पालिका/वडा समन्वय समिति,बजार,टोल समिति	कृषि कार्यालय/सहयोगी निकाय
८	सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नति र व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने	बजार समिति, सा.शौ.सं.स., एम/वार्ड/टोल वास सिसि	पालिका, उद्योग संघ, विकास साझेदार
९	व्यवस्थित र सुरक्षित खानेपानी निर्माण तथा व्यवस्थापन, पानी शुद्धीकरण विधि सम्बन्धी कार्यमूलक तथा सचेतनामूक गतिबिधिहरू सञ्चालन गर्ने	एम/वाडे वास सिसि, ब.व्य.स.	पालिका, विकास साझेदार
१०	ढल निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने (आवश्यक स्थानमा)	एम/वाडे वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
११	सेनेटरी ल्याण्डफिल साइट निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने (पालिकामा कम्तिमा १)	एम/वाडे वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
१२	प्लाष्टिकको झोलामुक्त सफा शहर अभियान चलाउने	एम/वाडे वास सिसि, ब.व्य.स.	पालिका, विकास साझेदार,उद्योग वा.सं

क्र. स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१३	आवश्यक स्थानहरूमा बधशालाहरू निर्माण गर्ने	व्यवसायी आफैं, उ.वा.सं, ब.व्य.स.	पालिका, कृषि तथा पशुसेवा कार्यालय
१४	पार्क निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने (पालिकामा कम्तीमा ३ स्थानमा)	एम/वार्ड वास सिसि, ब.व्य.स.	पालिका, वडा,सरोकारवाला
१५	खानेपानी र सरसफाइंका सामग्रीहरूको सहज उपलब्धताका लागि पसल तथा सप्लायरसँग समन्वय गर्ने	एम/वार्ड वास सिसि, ब.व्य.स.	पालिका, उद्योग संघ, विकास साझेदार
१६	खानेपानी र सरसफाइंका सामग्रीहरूको सहज उपलब्धता स्थानीय स्तरमा गराउने	एम/वार्ड वास सिसि, ब.व्य.स.	पालिका, उद्योग संघ, विकास साझेदार
१७	सार्वजनिक स्थल, खेलकुद स्थल र बस पार्कमा शौचालय एवं पानीको ब्यवस्था मिलाउने	सम्बन्धित वाससिसि, बव्यस, वडा, पालिका, खासउस,	विकास साझेदार, उवासंघ
१८	समय समयमा रोचक सचेतनामूलक, प्रचार प्रसारात्मक कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्ने	एम/वार्ड वास सिसि, ब.व्य.स.	विकास साझेदार, उवासंघ, पालिका, वडा
१९	सार्वजनिक शौचालयनिर्माण तथा सञ्चालन सम्बन्धी र फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, बव्यस, उवासंघ	विकास साझेदार
२०	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख बजार विकासका लागि उत्प्रेरणा, पुरस्कार, सम्मान	सम्बन्धित वाससिसि, बव्यस, उ.वा.स	पालिका,विकास साझेदार

९.१२.१. अपेक्षित उपलब्धिहरू

उपलब्धि नं १: पाँच बर्ष भित्र सम्पूर्ण बजार क्षेत्रमा फोहोरको वर्गीकरण गरी फोहोर संकलन तथा व्यवस्थापनका लागि ल्याण्डफील साइट निर्माण तथा परिचालन भएको हुनेछ ।

उपलब्धि नं २: पाँच बर्षभित्र सम्पूर्ण बजार क्षेत्रमा ढलहरू निर्माण भई र ढलको व्यवस्थापनका लागि ढल प्रशोधन इकाइहरू बनाएर परिचालन भएको हुनेछ ।

९.१३. सुरक्षित खानाको प्रयोग सम्बन्धी व्यवहार प्रवर्द्धन र खाद्य सुरक्षा कार्ययोजना

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	टोल टोलमा सुरक्षित एवं पोषणयुक्त खाना सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	एम/वाडं वास सिसि	स्वास्थ्य संस्था, पोषण कार्यक्रम,विकास साझेदार
२	सफा र व्यवस्थित भान्सा अभियान सञ्चालन गर्ने (धुवारहित चुल्होको प्रयोगसम्बन्धी उत्प्रेरणा जगाउने, भाँडा राख्ने र्‍याकको व्यवस्था गर्न लगाउने, पर्याप्त उज्यालोपन,भाडाको सफाइ)	एम/वाडं वास सिसि	स्वास्थ्य संस्था, पोषण कार्यक्रम,विकास साझेदार
३	घरदैलो गरी चिया खाजा पसल,रेष्टुरा,होटल आदिमा पकाइएका खानेकुरालाई सुरक्षित तवरले राख्न जालीको व्यवस्था गर्न लगाउने	एम/वाडं वास सिसि, होटल व्यवसायी संघ	पालिका, स्वास्थ्य संस्था, विकास साझेदार
४	खाद्य सुरक्षा कार्य दल गठन तथा चौमासिक रूपमा परिचालन गर्ने, प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने	एम/ वाडं वास सिसि	पालिका, उद्योग व्यवसायी संघ
५	विद्यालय तथा कार्यालयलाइं जंक फूड निषेधित क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न आवश्यक सचेतना तथा आचारसंहिताको निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने	एम/ वाडं वास सिसि, विद्यालय,सम्बन्धित कार्यालय	पालिका, उद्योग व्यवसायी संघ

९.१५. सरसफाइ योजना (पहिचान, निर्माण तथा स्तरोन्नति)

९.१५.१. घरयासी शौचालय निर्माण तथा स्तरोन्नति

घरयासी शौचालयहरू निर्माण तथा स्तरोन्नतिका लागि अनुगमन समिति बनाएर चर्पी नभएका घरहरूलाई निश्चित समय दिएर चर्पी बनाउन लगाइनेछ र चर्पी नबनाउने घरहरूलाइ रणनितिमा उल्लेख भए बमोजिम कारवाहीको प्रकृया अगाडी बढाइने छ ।

तालिका ३ : स्तरोन्नति गर्नुपर्ने घरायसी शौचालयहरूको विवरण

क स	शौचालय नभएका घर	वडा नं.	टोल	कैफियत
	घरमुलीको नाम			
१	हरि प्रसाद बन्जाडे	२	कोडाडा	
२	हिमाल फल मगर	२	तल्ला पधेरा	
३	जनक सुनार	४	काफलपाटा	
४	दीपक ब क	४	चाक्ला छेडा	

५	धन बहादुर सुनार	४	बोखर	
६	पिताम्बर गंदर्ब	४	गोर्थुम	
७	टामकला घर्ति	५	रातामाटा	
८	गुनकला अधिकारी	५	रातामाटा	
९	कृस्न बहादुर बि क	५	गल्दा	
१०	हरि बहादुर बि क	५	गल्दा	
११	खिम बहादुर बि क	५	गल्दा	
१२	धन बहादुर बि क	५	गल्दा	
१३	गणेश बि क	५	गल्दा	
१४	महेश बि क	५	गल्दा	
१५	टान बहादुर बि क	५	गल्दा	
१६	रिषि बि क	५	गल्दा	
१७	सुमन्त बि क	५	गल्दा	
१८	खिम बहादुर दर्जी	५	थारपाइला	
१९	टेक बहादुर बि क	५	थारपाइला	
२०	गोपल दर्जी	५	थारपाइला	
२१	सुमन्त बहादुर दर्जी	५	थारपाइला	
२२	देवी कला नेपाली	७	स्वामीनेटा कोट	
२३	बसन्त नेपालि	७	स्वामीनेटा कोट	
२४	थमन सिङ बृकट्टा	७	स्याला तिमले	
२५	चन्द्र ब आले	७	कल्लेरी अमिले	
२६	झबिन गाहा	७	कल्लेरी अमिले	
२७	मुम ब सारु	७	कल्लेरी अमिले	
२८	नन्द बहादुर सुनार	८	मिलनचोक	
२९	धनसरी छेत्री	८	फुर्केसल्ली	
३०	भिम बहादुर साह	८	फुर्केसल्ली	
३१	प्रिथिबी गाहा	८	तिनखण्डे	

३२	कुल बहादुर गाहा	८	तिनखण्डे	
३३	धन बहादुर रोक्का	८	धोदर रातामाटा	
३४	रामु सुनार	८	धोदर रातामाटा	
३५	पूर्ण बहादुर घर्ति	८	धोदर रातामाटा	
३६	भुमिरम खड्का	८	धोदर रातामाटा	
३७	गोपी खड्का	८	धोदर रातामाटा	
३८	हम बहादुर छेत्री	८	धोदर रातामाटा	
३९	आइते कुमाल	९	लामिदमार	
४०	पूर्ण बुदा	९	लामिदमार	
४१	तिकिसरा मरासिनी	९	लामिदमार	
४२	मोहन सिंह पुलामी	९	लामिदमार	
४३	शेर बहादुर गुरुङ	९	लामिदमार	
४४	तोमकला उमर	९	कानचौर	
४५	अस्मिता रावत	९	विसमुरे	
४६	दुर्गी खड्का	९	विसमुरे	
४७	ममिता खड्का	९	विसमुरे	
४८	पर्वता रावत	९	छहरे	
४९	गम्बिरा पल्ली	९	सिस्ने	
५०	लाल्सरा आले	९	वसेरी	
५१	राहुल नेपालि	१०	बाटुली	
५२	सपना बराल	१०	बाटुली	
५३	लेखनाथ रजाली	१०	बाटुली	
५४	ज्ञान बहादुर घर्ति	१०	सामकोट	
५५	भिम बहादुर सारु	१०	सामकोट	
५६	गिरिराज अधिकारी	१०	सामकोट	
५७	बिर बहादुर कुवर	१०	सामकोट	
५८	नाम बहादुर रेशमी	११	ढुङ्गेसेरा	

५९	गोपाल आले	१२	आपसोती	
६०	बलराम सुनार	१२	हडाह	
६१	हरि बि .क	१२	घसेनी रातामाटा	
६२	राम बहादुर सुनार	१२	घसेनी	
६३	हिरा बहादुर सुनार	१२	घसेनी	
६४	पन्चराम बि .क	१२	घसेनी	
६५	हिरा बहादुर घर्ती	१२	कोठिया	
६६	दिपक काउछा	१२	हडाह	
६७	जित बहादुर घ :म	१२	जुवाकोट	
६८	धन बहादुर भात छेत्री	१३	कांस्खर्क	
६९	पुरण सुर्यबंशी	१४	वठेनी	
७०	मान बहादुर सुर्यबंशी	१४	वठेनी	
७१	बाबुराम शरु	१४	वठेनी	
७२	ओम बहादुर रासकोटी	१४	वठेनी	
७३	दमन नाथ घिमिरे	१४	वठेनी	
७४	हरि पाण्डे	१४	वठेनी	
७५	लेख बहादुर रासकोटी	१४	वठेनी	
७६	दुर्गा बहादुर रासकोटी	१४	वठेनी	
७७	जित बहादुर रासकोटी	१४	वठेनी	
७८	पार्वती बगाले	१४	वठेनी	
७९	दिल बहादुर सारु	१४	वठेनी	
८०	मान बहादुर सारु	१४	वठेनी	
८१	ऋषिराम कामि	१४	वठेनी	
८२	थमन सिंह ताम्राकार	१४	वठेनी	
८३	सागर बि क	१४	वठेनी	
८४	धन बहादुर थपा	१४	वठेनी	
८५	रिमा सारु	१४	वठेनी	

८६	दोर्ण भट्टराई	१४	वठेनी	
८७	भुवन पौडेल	१४	वठेनी	
८८	कुमार रेसमी	१४	वठेनी	
८९	पदम बहादुर सुर्यबंशी	१४	वठेनी	
९०	इमान सिंह बलाल	१४	वठेनी	
९१	यम बहादुर बलाल	१४	वठेनी	
९२	दिल बहादुर दर्लामी	१४	विक्रम	
९३	दीपक पहराई	१४	विक्रम	
९४	दोल बहादुर राना	१४	विक्रम	
९५	लिला बहादुर सिंजापति	१४	विक्रम	
९६	मिन बहादुर लम्तंगे	१४	विक्रम	
९७	अरुण थापा	१४	विक्रम	
९८	दोलाख बहादुर सुर्यबंधी	१४	विक्रम	
९९	जय बहादुर सोमई	१४	विक्रम	
१००	लाल बहादुर रासकोटी	१४	काउले	
१०१	शुसिल सारु	१४	काउले	
१०२	भिम बहादुर सारु	१४	काउले	
१०३	भूमिका छेत्री	१४	काउले	
१०४	मंगल बहादुर रासकोटी	१४	काउले	
१०५	मान बहादुर बगाले	१४	वठेनी	
१०६	मनिराम बैजे	१४	काउले	
१०७	अमन सिंह पुन	१४	ओडारपाटा	
१०८	खिम बहादुर राना	१४	फेरा नन्दी	
१०९	श्याम बहादुर खम्चाई	१४	फेरा नन्दी	
११०	दीपक राना	१४	फेरा नन्दी	
१११	नबिन ठेडी	१४	भालुखोला	
११२	ज्ञान बहादुर खम्चाई	१४	फेरा नन्दी	

११३	तुल बहादुर न्यौपाने	१४	करेचुली	
११४	धन बहादुर सुर्यबंशी	१४	करेचुली	
११५	टेक बहादुर सुर्यबंशी	१४	करेचुली	
११६	गाजा बहादुर घर्तिमगर	१४	करेचुली	
११७	तुल बहादुर न्यौपाने	१४	करेचुली	
११८	यम लाल घर्ति मगर	१४	करेचुली	
११९	यम बहादुर गाहा	१४	करेचुली	
१२०	हम बहादुर रासकोटी	१४	करेचुली	
१२१	फुल कला गाहा	१४	करेचुली	
१२२	हेम बहादुर टेडी	१४	करेचुली	
१२३	दिल कुमारी राना	१४	करेचुली	
१२४	भेस बहादुर पाण्डे	१४	करेचुली	
१२५	मान बहादुर ठेमी	१४	करेचुली	
१२६	ज्ञान बहादुर पाण्डे	१४	करेचुली	
१२७	श्याम कला रासकोटी	१४	करेचुली	
१२८	टिलिक बहादुर पाण्डे	१४	करेचुली	
१२९	राम बहादुर घिमिरे	१४	करेचुली	
१३०	तम बहादुर राना	१४	करेचुली	
१३१	गुण बहादुर राना	१४	करेचुली	
१३२	बिष्णु बहादुर न्यौपाने	१४	राइमाने	
१३३	ठग नहादुर राना	१४	वौरी	
१३४	भिम बहादुर बिस्त	१४	वौरी	
१३५	भोज बहादुर गह	१४	लखरकोटे	
१३६	धनिस्शोर न्योपाने	१४	हडाहा	
१३७	मिन कुमारी राना मगर	१४	वठेनी	
१३८	टा ेप ब. बैजालि	१४	गान्धी	
१३९	कविराम सिंजाली	१४	गान्धी	

१४०	माया सिंजाली	१४	काउले	
१४१	देव बहादुर रेसमी	१४	गान्धी	
१४२	सुर्य बहादुर रासकोटी	१४	काउले	
१४३	हमी कला दर्लामी	१४	गान्धी	
१४४	साबित्रा पहराई	१४	करेचुली	
१४५	सिम कला दर्लामी	१४	करेचुली	
१४६	प्रेम नेपाली	१४	करेचुली	
१४७	गिर बहादुर रासकोटी	१४	करेचुली	
१४८	भुमि नेपाली	१४	करेचुली	
१४९	मान बहादुर ठेडी	१४	करेचुली	
१५०	बाल कृष्ण बलाल	१४	करेचुली	
१५१	लाल कुमारी ठेडी	१४	करेचुली	
१५२	टिकाराम दर्लामी	१४	करेचुली	

९.१५.२ संस्थागत शौचालय (विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सार्वजनिक) निर्माण तथा स्तरोन्नति

सार्वजनिक तथा संस्थागत शौचालय निर्माण, संचालन तथा मर्मतका लागि सम्वन्धित संस्थाहरूलाई जिम्मेवार बनाइनेछ धेरै जसो स्थानमा शौचालयहरू भएको तथा संचालनको अवस्था खराव रहेको र संरचनाहरू बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा महिलामैत्री नभएको अवस्थामा मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नतिका अलावा सार्वजनिक शौचालयहरूको हकमा भने मर्मत सम्भारको ग्यारेन्टि पछि मात्र निर्माण गरिनेछ

९.१६. महिनावारी स्वच्छता प्रवर्द्धन योजना

यस नगरपालिकामा महिनावारी स्वच्छताको समग्र अवस्था सन्तोषजनक छ घर सर्वेक्षण र छलफलका क्रममा पाइएको तथ्यका आधारमा धेरैजसो महिलाहरू पुर्नपयोग गर्न सकिने कपडाको प्रयोग गर्ने गरेका छन र युवतीहरूमा भने स्यानिटरी प्याडको प्रयोग गर्ने गरेको पाइएको छ तर प्रयोग गरी सके पछिको व्यवस्थापनको अवस्था नाजुक रहेको छ महिनावारी व्यवस्थापनका लागि पुर्नप्रयोग गरीने कपडाको स्वच्छतामा भने केही प्रश्नहरू खडा भएका छन । यसकारणले आर्थिक अवस्थामा सुधार गरी स्यानिटरी प्याड प्रयोग गर्नलाई भने प्रोत्साहन गर्नका लागि शैक्षिक संस्था, आमा समुहहरू र किशोरीहरूमा वकालत

गरिनेछ विद्यालयहरूमा पनि महिनावारी व्यवस्थापनको अवस्था सन्तोषजनक नरहेकोले बिद्यालयहरूमा पनि महिनावारी व्यवस्थापनका योजनाहरू कार्यान्वयन गरिनेछ

९.१७. साबुनपानीले हात धुने कार्य योजना

जोखिमपूर्ण अवस्थामा साबुनपानीले हात धुने घरपरिवारको अवस्था सन्तोषजनक रहे पनि यस्ता परिवारको संख्या शत प्रतिशत गरीनु पर्ने देखिएको छ यस कार्यका लागि विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूद्वारा र समुदायहरूमा आमा समुहद्वारा अभियानको रूपमा सन्चालन गरीनेछ।

९.१८. पूर्ण सरसफाईका सूचक, घोषणा र प्रमाणिकरण प्रक्रिया

नेपालको पूर्ण सरसफाइ मार्गदर्शन २०७३ अनुसार पूर्ण सरसफाइ अभियान अर्न्तगत सफा र स्वच्छ चरण एवं पूर्ण सरसफाइउन्मुख चरणको स्व घोषणा वा प्रमाणीकरणका लागि अनुगमन गर्दा तपसिलका सूचकहरूलाई आधार मानी उक्त क्षत्रको अबस्थाको लेखाजोखा, घोषणा एवं प्रमाणीकरणको अनुमोदन प्रकृया अबलम्बन गरिनेछ ।

९.१८.१. सफा र स्वच्छ अवस्था क्षेत्र घोषणा चरणका सूचकहरू

तल दिइएका ७ वटा मुख्य सूचकहरू अध्ययन गरी सो हासिल भएको पाईएमा कुनै क्षेत्रलाई सफा र स्वच्छ क्षेत्र भनी स्व-घोषणा वा प्रमाणीकरण गर्न सकिनेछ

९.१८.१.१. योजना तर्जुमा तथा व्यवस्थापन

- समन्वय समिति सक्रिय रहेका,
- वास योजना तर्जमा भएको
- क्षमता विकासको लागि तालिमहरू सञ्चालन गरीएका,

९.१८.१.२. चर्पीको समुचित प्रयोग

- प्रत्येक घरधुरी, संघसंस्था र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक स्थानहरूमा चर्पी निर्माण भइ प्रयोग भएका,
- साबुन पानी सहितको सुरक्षित, सफा चपी भएका,
- खुला ठाँउमा दिसा नभेटिएका,
- संघसंस्थाका र सार्वजनिक शौचालय प्रयोगकर्तामैत्री भएका,

९.१८.१.३. व्यक्तिगत सरसफाइ

- प्रत्येक घरले उपयक्त स्थानमा साबुन पानीसहितको हात धुने स्थान बनाएका,
- घर, विद्यालय संघसस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा साबुन पानीले हात धुने सुविधा (स्थान र सावुन
  पानी) भएका,

- घर, विद्यालय, स्वास्थ्य सस्था, कायालयहरूमा सावुन पानीले हात धुने, महिलाको मासिक धर्म व्यवस्थापन लगायतका व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी ज्ञान र अभ्यास भएको,
- व्यक्तिगत सरसफाइमा ध्यान पुऱ्याएका (समुदायका सदस्य, विद्यालयका विद्यार्थी/शिक्षक/कर्मचारी,
 होटेल र रेष्टुराका कर्मचारी/व्यवस्थापक समेत)

९.१८.१.४. सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग

- आधारभूत स्तरको खानेपानीमा सबैको पहुँच भएका,
- खानेपानी प्रणालीबाट सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध नभएको अवस्थामा घरायसी, विद्यालय, संघसंस्थामा
 पानी शुद्धीकरणका कुनै एक विधिको प्रयोग गरेर मात्र पानी पिउने गरेका,
- घरायसी पानी शुद्धीकरणका आवश्यक सामग्रीहरू स्थानीय बजारमा उपलब्ध भएका,

९.१८.१.५. सुरक्षित खानाको प्रयोग

- घरको भान्सा, होटेल, क्यान्टिन तथा रेस्टुरा सफा रहेका र बासी तथा सडेगलेको खाना नखान/नबेच्न
 गरेका
- खाना पकाउने र खाने भाँडा सफा हुनुका साथै खानेकुरा र पिउने पानी छोपेर राखेका,
- फलफूल तथा खानेकुराहरू राम्रोसंग सफा गरेर एवं पकाएर, तताएर खाने, खुवाउने गरेको,
- सुरक्षित खानाका अनुगमनका लागि कार्यदल गठन गरी कम्तीमा चौमासिक रूपमा अनुगमन हुने गरेका,

९.१८.१.६. घरायसी एवं संस्थागत सरसफाई

- घर, विद्यालय, संघ संस्था भित्र तथा बाहिर सफा रहेका,
- विद्यालय, संघसस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा मासिक धर्म/महिनावारीमा प्रयोग गरीएका स्यानीटरी प्याड वा अन्य साधनहरूका सफाइ एवं विसर्जन गर्ने वैज्ञानिक व्यवस्था भएको,
- घर आगँन एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गरी कुहिन र नकुहिने फोहोरको
 समुचित व्यवस्थापन गरेको घर एव विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरपानीको सुरक्षित निस्कासन भएका,
- अस्पताल, उद्योग, कलकारखानाबाट निस्केको फोहोरको सुरक्षित संकलन, निस्कासन तथा विसर्जन सोही संस्थाले गर्ने गरेका,
- उपयुक्त तरिकाले पशुपंक्षीको गोठ तथा खोर र मलमूत्र व्यवस्थापन गर्ने गरेका,
- भान्सा कोठामा हावा ओहोरदोहोर हुन उचित व्यवस्था तथा धुँवा रहित चुल्होको प्रयोग भएको,

९.१८.१.७. वातावरणीय सरसफाई

- गाउँ, टोल, नगर एवं सडक, चौतारा आदि सार्वजनिक स्थानहरूको सरसफाइको लागि सरसफाइ समिति गठन भएका,
- घरायसी एवं संस्थागत तहमा ठोस तथा तरल फोहार (मानव मलमुत्र बाहेक) व्यवस्थापनको आवश्यकता अनुसार उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएका (पक्की वाटरशील चर्पी र व्यवस्थित सेप्टीक ट्यांकमा जोडिएको)
- मानव मलमुत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टीक ट्यांकीमा जोडिएको पक्की वाटरसील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको
- नगर वा नगरोन्मुख क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरमैला (ठोस तथा तरल) का उचित व्यवस्थापन भएको,
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थानको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल साइटको पहिचान गरी निर्माणका योजना तर्जुमा भएका,
- व्यवस्थित ढल प्रणाली (मानव मल मुत्रीय फोहोरको व्यवस्थापन वा वैज्ञानिक फोहोरपानी प्रशोधन प्रणाली) का योजना तर्जुमा भएका,

९.१८.२. पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा चरणका सूचकहरू

- प्रयोगकता-मैत्री गुणस्तरीय चर्पी निर्माण भएका,
- नेपाल गुणस्तर मापदण्ड अनुसारका पिउने पानीमा सबैका पहुँच भएका,
- ग्रामीण तथा छरिएका वस्तीमा मानव मलमूत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टीक ट्यांकीमा जोडिएको पक्की वाटरसील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएका
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएका,
- ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका लागि आवश्यकता अनुसार स्यानिटरी ल्यान्ड फिल्ड साइटको निर्माण गरी संचालनमा रहेका,
- नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा सम्भव भए सम्म फोहोरमैलाको कम उत्पादन, पुनःप्रयोग र रिसाइकल गर्ने व्यवस्था भएका,
- आकासेपानी संकलन र उपयोग गरेका,
- नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम राखेका,
- बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएका,

९.१८.३. घोषणा प्रक्रिया

कुनै टोल, वडाद्वारा पूर्ण सरसफाईका सफा र स्वच्छ चरणको सूचक पूरा गरेपछि सम्बन्धित समन्वय समिति वा कार्यदलले उक्त क्षेत्रको अनुगमन गरी सफा र स्वच्छ क्षेत्रका उल्लिखित सूचकहरू पूरा भएको अवस्थामा आफ्नो क्षेत्रलाई सफा र स्वच्छ क्षेत्रका रूपमा स्व-घोषणा गर्ने छ

९.१८.४. प्रमाणीकरण प्रक्रिया

सफा र स्वच्छ क्षेत्र घोषणा गरीएपछि त्यस क्षेत्रलाई एक तह माथिको समन्वय समितिबाट अनुगमन गराई सफा र स्वच्छ क्षेत्रका रूपमा प्रमाणीकरण गरिनेछ एक तह माथिको समन्वय समितिको प्रमाणीकरण पश्चात वडा कार्यालयले आफ्नो कार्यालयमा उल्लेखित ढाँचा अनुसारको स्टिकर टाँस्ने छ एक तह मुनिको समन्वय समितिबाट प्रमाणीकरणका लागि अनुरोध गरेमा एक तह माथिको समन्वय समितिले अनुगमन तथा अवलोकन गरी प्रमाणीकरण गर्नेछ कुनै पनि टोल, वडामा सञ्चालित पूर्ण सरसफाइ अभियानका कियाकलापहरूको स्व-अनुगमन तथा अनुगमन गर्दा माथि उल्लिखित सफा र स्व्चछ क्षेत्रका सम्बन्धित सूचकह?लाई आधार मानी सफा र स्वच्छ अवस्था कायम भए वा नभएको सुनिश्चितता गरिनेछ सबै टोलहरू सफा र स्वच्छ क्षेत्र कायम भएपछि वडा क्षेत्रलाई सोही पकिया अनुरूप सफा र स्वच्छ क्षेत्र स्व-घोषणा तथा अनुमोदन एवं प्रमाणीकरण पनि गर्न सकिने छ पूर्ण सरसफाइ उन्मुख अवस्थाको सुनिश्चितता गर्नको लागि सरसफाइ मार्गदर्शनले निर्दिष्ट गरेका सूचकहरू साथै यस रणनीतिक योजनाका विभिन्न विषय क्षेत्रमा निर्धारित सूचकहरू समेतलाई समेटेर एकीकृत चेकलिष्ट तयार गरी सो को आधारमा सहभागितात्मक अनुगमन पद्धति अगाडि बढाइनेछ समग्रमा देहाय बमोजिमको अनुगमन सँयंत्र तथा पद्धतिको आधारमा अनुगमनको कार्य अगाडि बढाइनेछ

९.१८.५. सफा र स्वच्छ क्षेत्र घोषणा र पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र घोषणा पश्चात स्टिकरको नमुना

९.१८.६. निरीक्षण, अनुगमन, मल्याङ्कन र प्रतिवेदन

कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन, गणात्मक उपलब्धि र दिगोपनका लागि निरन्तर निरीक्षण, अनुगमन, मल्याङ्कन र प्रतिवेदन तैयारी गर्ने कायलाइ संस्थागत गरीनेछ। कार्यकमलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्नका लागि घरायसी तथा संस्थागत तहमा निरीक्षण गरीनेछ अनगमनका नीतिगत पक्ष, कार्यान्वयन

विधि, बाधाअवरोध, चुनौती, अवसर, काय कशलता, प्रभावकारिता तथा प्राविधिक पक्ष लगायतका विषयहरूमा केन्द्रित रहने छ पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनका लागि तपसिल बमोजिमका अनुगमन पद्धतिहरू अवलम्वन गरिनेछन् ।

९.१८.६.१. स्वअनुगमन

सरसफाइ अभियानका गाउँ तहदेखि केन्दसम्म आफूले गरेका कामहरू र कार्यक्रमका उपलब्धिहरूलाई कार्यान्वयनकर्ता संस्था स्वयंले गर्ने गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सहभागितामा वार्षिक स्व-अनुगमन गरिनेछ ।

१०. विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन योजना

१०.१. विपद जोखिम व्यवस्थापन

यस नगरपालिकामा विविध प्रकारका विपदहरू विद्यमान रहेका छन । बाढी, आगलागी, खडेरी, भूकम्प आदि विपदहरू बारम्वार दोहोरि राख्ने विपदहरू हुन बाढी भुकम्प जस्ता ठुला बाढीका बेलामा खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रमा ठुलो असर गर्ने गरेका र व्यवस्थित गर्न नसकेमा विपदले भन्दा पनि त्यस पछिको असरले ज्यान जोखिममा परेका प्रशस्त उदाहरणहरू छन । त्यसैले बिपदका बेलामा पर्न आउने समस्यालाई ध्यानमा राखि पुर्व तयारी सहितको विपद व्यवस्थापन योजना बनाई राख्नु अनिवार्य देखिएको छ । खानेपानी र सरसफाइ विपद व्यवस्थापन जोखिम न्युनीकरणका लागि उल्लेखित कायकर्महरू विभिन्न सरोकारवाला निकायहरूको समन्वयमा नगरपालिकामा संचालन गरिनेछ ।

- ठुला र व्यवस्थित खानेपानी योजना सम्पन्न नभइ सकेको अवस्थामा प्रत्येक हाते पम्प जोड्न सकिने स्थानमा समुदायमा कम्तिमा एक वटा उच्च प्लेटफर्म भएको करिब १०० मिटर गहिराईको हाते पम्प बनाउने र आपतकालिन बाढीको अवस्थामा त्यो हातेपम्प प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
- बढि आउने स्थानमा सार्वजनिक र संस्थागत शौचालयहरू पनि बाढि आउने अधिकतम सतह भन्दा माथि सम्म उठाएर निर्माण गर्ने ।
- नगरंपालिका तथा वडा स्तरीय समिति तथा उपसमितिहरूलाई आपतकालिन समयमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा गर्नु पर्ने पूर्व तयारी बिषयमा तालिम उपलब्ध गराइ समन्वय समितिहरूको क्षमता र सीप अभिवृद्धि गराइने छ ।
- विभिन्न क्लस्टरहरूसँग वास क्लस्टरको समन्वय गराउने ।
- विपद् सम्बन्धी तयार भएको रणनीतिक कार्य योजनालाई अद्यावधिक गर्ने ।
- नगरपालिका स्तरबाट जोखिमको नक्सांकन गर्ने ।
- पियूष, वाटरगार्ड जस्ता क्लोरिनेसन गर्ने औषधिको भण्डारण मजबुत बनाउने ।
- तुरुन्त तयार गर्न सकिने डिजाइनको चर्पी निर्माण गर्ने सामग्रीहरूको भण्डारण गर्ने ।
- पानीको गुणस्तर जाँच्ने विधि-औजार/उपकरणको व्यवस्था गर्ने ।

- सहजकर्ता/स्वयंसेवककहरू तलिम दिइ विपद्को अवस्थामा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छताका निमित्त परिचालन गर्ने ।
- मानवीय सहयोगको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र भविष्यमा हुन सक्ने विपद्को लागि तालिम प्राप्त मानव संसाधन तैयारी अवस्थामामा राख्ने ।
- आपत्कालिन अवस्थाको लागि शीघ्र उद्धारका कार्य पद्धतिको विकास र अवलम्बन गर्ने ।
- आपतकालिन अवस्थाको लागि तय गरीएका खुला स्थानहरूको पहिचान र जानकारी सम्पुर्ण समुदायमा गराउने ।
- समुदायहरूलाई जोखिम प्रतिरोधि संरचनाहरू निर्माणमा सहजिकरण गने ।
- नगरंपालिकामा जगेडा कोष व्यवस्थापन गर्ने ।
- सूचना व्यवस्थापन ब्यवस्थित गर्ने ।
- विपद्को बेला साबुन पानीले हात धुने, सफा पानी, सुविधाको उचित मर्मत सम्भार र ठोस र तरल फोहोरमैला व्यवस्थापनमा ध्यान दिने ।

१०.२. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन

राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय अध्ययन अनुसन्धानले नेपाल विश्वमा नै जलवायु परिवर्तनको असरको उच्च जोखिममा रहेको बताइरहेका बेला विशेष गरी नगरपालिकाका सन्दर्भमा वन विनास र खोलाहरूको गिट्टी बालुवाको अत्याधिक दोहन नै विपद तथा जलवायु परिवर्तनको कारक बनेको छ हामी एक्लैको प्रयासले जलावायु परिवर्तनको असरलाई रोक्न सक्दैनौं तसर्थ हामीले परिवर्तनलाई आत्मसात गर्दै तयारी अवस्थामा रहनुको विकल्प छैन तसर्थ निम्न उल्लेखित कार्यहरू संचालन गरी जलवायु परिवर्तनका असरहरूको अनुकुलन गरीनेछ

क्र.स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	नगरपालिकामा जलवायू परिवर्तन र विपद न्यूनीकरण सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम सञ्चालन	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह	विकास साझेदार
२	नगरपालिकामा जलवायू परिवर्तन र विपद न्यूनीकरण सम्बन्धी तालिम प्राप्त मानव संसाधनको रोष्टर तयार गर्ने	डिवाससिसि, सचिवालय	विकास साझेदार
३	जलवायु अनुकूलन योजना तयारी तथा कार्यान्वयन -पालिका र वडा तहमा)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
४	विपत न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन योजना तयारी तथा कार्यान्वयन (पालिका र वडा तहमा)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह तथा आम जनसमुदाय	विकास साझेदार

५	जलबायू परिवर्तनका असर तथा जोखिम न्यूनीकरण गरी निर्माण तथा मर्मत सुधार गरी खानेपानी आयोजना सञ्चालन	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह तथा आम जनसमुदाय	विकास साझेदार
६	जलबायू परिवर्तनका असर तथा जोखिम न्यूनीकरण गरी बाटोघाटो लगायतका संरचना निर्माण	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह तथा आम जनसमुदाय	विकास साझेदार
७	घरभित्रको धुवाँ रहित वडा र नपा घोषणाे	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, आम जनसमुदाय	विकास साझेदार
८	जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धी कार्य गर्ने निकायहरू बीचमा सञ्जाल, नियमित बैठक र समीक्षा	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
९	विपत तथा प्रकोपको सम्वोधनको लागि क्लोरिन झोल, सरसफाइ सामग्रीको भण्डारण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
१०	आपतकालीन खानेपानी र सरसफाइ सम्बन्धी कोष स्थापना गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
११	खानेपानी तथा सरसफाइ आयोजनाको स्रोत संरक्षणको लागि वृक्षारोपण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, आम जनसमुदाय	विकास साझेदार
१२	भूसंरक्षण, तठबन्धन, नदीखोला छेउमा वृक्षरोपण	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, आम जनसमुदाय	विकास साझेदार

११. क्षमता विकास योजना

११.१ पालिका स्तर क्षमता अभिबृद्धि योजना

खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि मूलत दिगो रूपमा बानी व्यवहार विकास र योजनाहरूको निर्माण, मर्मत सम्भार र दिगोपना कायम गर्ने कार्यमा केन्द्रित रहनेछ । तथापि, उक्त क्षमता अभिवृद्धि मार्फत खानेपानी र सरसफाईलाई आयआर्जन, जीविकोपार्जन, पर्यावरणीय सन्तुलन र विपद् व्यवस्थापन आदि पक्षहरू सम्बोधन गर्ने साधनको रूपमा समेत प्रवर्द्धन गरिनेछ खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियान सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्दा नगरपालिकामा आवश्यकता अनुसार प्रशिक्षण, अभिमुखीकरण र गोष्ठीहरू संचालन गरिनेछ, साथै नगरपालिका तहका विभिन्न सराकारवालाहरूलाइ लक्षित गरी आवश्यकतानुसार प्रशिक्षक प्रशिक्षण, गोष्ठी, तालिम, अभिमुखीकरण आदि समावेश गरी खानेपानी र पूर्ण सरसफाइ म्यानुअल तयारी गरिनेछ यसैगरी मानव मलमुत्रीय फोहोर व्यवस्थापन, फोहोरपानी प्रशोधनका लागि आवश्यकता अनुसार उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएका, ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन, सरसफाइ सुरक्षा योजना लगायत आवश्यक विषयहरूका तालिम म्यानुअल समेत तयार गरिनेछ ।

क्र.स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहयोग तथा सहजीकरण
१	एमवासीसीसका पदाधिकारी र पालिकाका विषयगत इकाइका फोकल पर्सनका लागि पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम (२ दिन)	एम वास सिसि	एमवासीसीस /पालिका /विकास साझेदार
२	आधारभूत तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधीकरण	एम, वाडं वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
३	नगरपालिकाको वास योजना तर्जुमा कार्यशाला - सुरुमा २ दिन, अन्तिमरूप दिन १ दिन गरी ३ दिन)	एम वास सिसि	पालिका /विकास साझेदार
४	पालिकाको वास योजना छपाइ तथा सार्वजनिक रण	एम वास सिसि	पालिका, विकास साझेदार
५	एमबास सिसिको नियमित मासिक बैठक	एम वास सिसि	पालिका /विकास साझेदार
६	पालिका स्तरमा वास योजनाको कार्यान्वयन, उपलब्धि तथा भावी योजना तर्जुमाका लागि अर्ध बार्षिक तथा बार्षिक समिक्षा गोष्ठी	एम वास सिसि	पालिका /विकास साझेदार
७	वडा स्तरीय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन, कार्य दल र अनुगमन समिति गठन र परिचालन	एम/वाडं वास सिसि	पालिका/वा.का. वाडं वास सिसि
८	वाडं वास सिसिका पदाधिकारी र सरोकारवालाहरूको लागि लागि पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम (२ दिन)	एम/वाडं वास सिसि	पालिका /विकास साझेदार
९	वडाको वास योजना /पूर्ण सरसफाइ रणनैतिक योजना तर्जुमा कार्यशाला (पहिले १ दिन, अन्तिम रूप	वाडं वास सिसि	एम वास सिसि, पालिका /विकास
१०	वाडं वास सिसिको नियमित मासिक बैठक सञ्चालन	वाडं वास सिसि	एम वास सिसि, विकास साझेदार
११	वडाहरूको वास योजना छपाइ तथा सार्वजनिक रण	वाडं वास सिसि	एम वास सिसि, पालिका /विकास साझेदार
१२	सरसफाइ आचारसंहिता कार्यान्वयन गराउने	एम/वाडं वाससिसि	पालिका /वडा कार्यालयहरू /विकास साझेदार, सुरक्षा निकाय
१३	सरसफाइ काडंको व्यवस्था र लागू गर्ने	एम/वाडं वाससिसि	पालिका /वडा कार्यालयहरू /विकास साझेदार
१४	पालिका स्तर तथा वडा कार्यालयहरूमा सरसफाइ कोषको स्थापना, सुदृढिकरण, परिचालन	एम/वाडं वाससिसि	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार
१५	पालिका तहमा खानेपानी तथा सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढिकरण	एम वास सिसि	पालिका / विकास साझेदार
१६	वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्रोत केन्द्र स्थापना तथा सुदृढीकरण	एमरवडा वाससिसी, जिजस्वाका	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार

क्र. स	कृयाकलापहरू	प्रमुख जिम्मेवारी	सहयोग तथा सहजीकरण
१७	पालिका तहमा खानेपानी,सरसफाइ सम्बन्धी दिवस तथा सप्ताह मनाउने	एमवासीसीसि,	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार
१८	पालिकाबाट वडा स्तरमा समय समयमा गरीने संयुक्त अनुगमन - उपलब्धिको मापन गर्न, उत्प्रेरणा जगाउन)	एमवासीसीसि, संयुक्त अनुगमन टोली	पालिका /विकास साझेदार
१९	घोषणा पूर्वको अनुगमन : प्रमाणीकरण तथा स्वीकृतीको लागि पालिकाबाट वडा स्तरबाट अनुरोध भए पछि गरीने संयुक्त अनुगमन	एमवासीसीसि, संयुक्त अनुगमन टोली	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार
२०	सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, दातृ संस्था, एवं जिल्ला र पालिकामा अवस्थित बहु क्षेत्रगत सरोकारवालाहरूसँग समन्वय, बैठक	एम वास सिसि	पालिका, वडाहरू
२१	अनुगमन गर्ने (वास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, उपलब्धिको मापन तथा कार्य योजना पुनरावलोकनका लागि)	एम वाड वास सिसि, अनुगमन टोली	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार
२२	पालिका वडा स्तरमा पूर्ण सरसफाइ बारेमा सचेतना जगाउन तथा अभियानलाई निरन्तरता दिन आवश्यक पहिचान गरीएका मानव स्रोतहरूको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी क्षमता विकास गर्ने	एम/वाड वाससिसि	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार
२३	अर्ध बार्षिक /बार्षिक पूर्ण सरसफाइ बुलेटिन प्रकाशन गर्ने	एम वास सिसि	पालिका /वडाहरू/विकास साझेदार

११.२ समुदाय स्तर क्षमता अभिबृद्धि योजना

समुदायस्तरका तालिममा केहि छानिएका व्यक्तिहरू मात्र संलग्न हुने औपचारिक र खर्चिला कार्यक्रमहरू भन्दा अभियानका रूपमा सबै समुदायहरूलाई समेटने कार्यक्रमहरू गरिनेछ तथापि केहि क्षमता विकासका कियाकलापहरू नगर सभाको निर्णय र प्राथमिकताको आधारमा वडाहरूको सिफरिस र नगरपालिका वास समन्वय समिति र नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ

- मर्मत सम्भार कार्यकर्ता, पम्प अपरेटर तालिम
- वायोस्यान्ड फिल्टर निर्माण तालिम
- पानी महसुल तथा लागत पुनर्प्राप्ति तालिम
- प्लम्विङ्ग तालिम
- उपभोक्ता समिति लेखा व्यवस्थापन तालिम
- पानी गुणस्तर तथा खानेपानी सुरक्षा योजना तालिम
- करेसावारी व्यवस्थापन तालिम
- लैगिंक समानता तथा समाजकि समावेशीकरण तालिम

- पूर्ण सरसफाई, महिनावारी स्वच्छता तालिम तथा अभिमुखीकरण
- वडा तथा नगरपालिका तहमा क्षमता विकास का तालिम तथा अभिमुखीकरण
- जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण तालिम आदि

१२. पूरक विषय सवाल (Cross-cutting Issues) र सम्वोधन योजना

यस नगरपालिकामा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताका सवालमा तल उल्लेखित पूरक विषय वा सवालहरू विद्यमान रहेका छन जसलाई सम्वोधन गर्ने योजना यस वास योजनामा परिकल्पना गरीएको छ

१२.१ लैंगिक तथा समावेशीकरण मूल प्रवाहिकरण

नेपाल बहुभाषिक, बहुजातिय र भौगोलिक विविधता भएको राज्य हो समाजमा व्याप्त अन्ध विश्वास र रुढिवादीका अलावा निम्न शैक्षिक स्तरका कारण पनि समाजमा असमानता हरू विद्यमान रहेका छन । यस कारणबाट समाजमा रहेका बिभिन्न श्रोतहरूको असमान वितरण तथा उपयोगे हुने गरेको छ यस वास योजनामा खानेपानी तथा सरसफाईका सेवाको न्यायोचित वितरण तथा उपभोग गर्ने सवालमा समेत बिचार पुऱ्याएर योजना छनौट तथा कार्यान्वयन र मर्मत सन्चालन प्रकृया र निति निर्माण तहमा पछाडि पारिएका समुदायहरूको संलग्नताको प्रत्याभुति गरिनेछ । योजनाको प्राथमिकिकरणको पहिलो बुदाँमा नै पछाडि पारिएका र हाल सम्म उपभोगको अधिकारबाट वञ्चित समुदायलाई प्राथमिकतामा राख्ने उल्लेख गरेर जातिय, धार्मिक र अति गरीबीको कारणले बन्चितिमा परेका समुदायहरूमा पहिलो चरणमा नै कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरी कार्यान्वयनमा जाने परिकल्पना गरीएको छ

संविधानमा नै व्यवस्था भए बमोजिम महिलालाई नीति निर्माण तहमा आवद्ध गराउनका लागि विभिन्न समितिहरूको पदाधिकारीमा अनिवार्य संलग्नताको नितिका अलावा महिला मैत्री वास सेवा निर्माणमा पनि बिशेष ध्यान दिईने छ

क्र.स	कृयाकलाप	प्रमुख जिम्मेवारी	सहजीकरण सहयोग
१	पालिकामा पूर्ण सरसफाइ बुस्रर लगायतका सूचना, शिक्षा तथा सञ्चारमुलक सामग्रीहरू तयार पार्ने (पोस्टर , गीत, अडियो, भिडियो सडक नाटक आदि)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
२	ठाउँ ठाउँमा पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी होर्डिङ्ग बोर्डहरू राख्ने, घर तथा कार्यालयमा आनीबानी परिवर्तन सम्बन्धी फेलेक्स पोस्टर राख्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
३	Communication Strategy plan तयार पारी संलग्न निकायहरू बीचमा समन्वय र सहकार्य गरी एकै किसिमका व्यवहार परिवर्तन सम्बन्धी सामग्री (फेलेक्स, पोस्टर आदि) प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार

४	पालिका तथा वडा स्तरीय समन्वय समितिहरू, तालिम गोष्ठीहरूमा पछाडि पारिएका वर्गहरूको सहभागिता वृद्धि गर्न अन्तरक्रिया तथा अभिमुखिकरण गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
५	पछाडि पारिएका वर्गहरूलाई लक्षित गरी आनीबानी परिवर्तन र सहभागिता वृद्धि सम्बन्धमा अभिमुखीकरण तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
६	खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत र मुख्य पदमा कम्तीमा १ महिलाको प्रतिनिधित्वका लागि उपभोक्ता समितिहरूलाई उत्प्रेरणा जगाउने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, खासउस	विकास साझेदार
७	खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिहरूमा महिला प्रतिनिधित्व वृद्धि गराउने (वडा वाससिसीमा ३३ प्रतिशत, अन्यमा सकेसम्म)	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, खासउस	विकास साझेदार
८	पालिका तथा वडा तहमा सञ्चालन गरीने जुनसुकै तालिम,गोष्ठीमा आनीबानी परिवर्तन, सामाजिक समावेशीकरणलाई समावेश गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
९	सचेतना मूलक खोज मूलक कार्यक्रम प्रसारण तथा प्रकाशन गर्ने एवं प्रमाणमा आधारित पैरवी तथा सञ्चार प्याकेजको प्रयोग गर्ने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह,	विकास साझेदार
१०	खानेपानी उपभोक्ता समितिमा महिला तथा पछि पारिएका वर्गको समानुपातिक र अर्थपूर्ण प्रतिनिधित्व गराउने	सम्बन्धित वाससिसि, स्थानीय तह, खासउस	विकास साझेदार

१२.२ प्रयोगकर्ता मैत्री संरचना निर्माण योजना

यस वास योजना कार्यान्वयनको सिलसिलामा निर्माण हुने सम्पुर्ण खानेपानी तथा शौचालयका संरचनाहरू प्रयोगकर्ता मैत्री हुनेछन् ।

महिला मैत्री वास सेवा	• युरिनलसहितको महिला पुरुषका लागि बेग्ला बेग्लै शौचालय • पुरुषको युरिनल करिब ३ फिटको उचाइमा भने महिलाको भुंइमा टायल लगाएको हुनु पर्ने • महिला युरिनलको तरल पदार्थ राम्रोसंग बग्ने गरी भिरालोपन मिलाएको हुनुपर्ने • शौचालयको ढोका खुला हुंदा पनि चर्पी कोठा र युरिनल बाहिरबाट नदेखिने गरी डिजायन गरीएको हुनु पर्छ • चर्पीको प्रत्येक कोठामा प्रयोग भएका स्यानिटरि प्याड राख्नको लागि ढकन भएको बाल्टिन अनिवार्य राखिएको हुनु पर्नेछ • शौचालयको कोठामा पर्याप्त ठाउँ राखिएको हुनु पर्छ

बालमैत्री वास सेवा	• बिभिन्न उमेर समुहका बच्चाहरूका लागि चुकल, हात धुने बेसिन र धाराको साइजमा विविधता हुनुपर्ने • शौचालयका भित्तहरूमा बिभिन्न रंगिन सन्देसमुलक चित्रहरू कोरिएको हुनुपर्छ
अपाङ्गमैत्री वास सेवा	• कोठाको साइज सामान्य भन्दा ठुलो हुनु पर्ने जसले गर्दा ह्विल चेयर सजिलै घुमाउन सकियोस् • शौचालय जाने बाटो र वरन्डामा पनि ह्विल चेयर सजिलै जाने खालको फराकिलो बनाउनुपर्ने • भित्री कोठाको भित्ताहरूमा ह्याण्डलहरू राखिएको हुनुपर्दछ जसको कारणले शारिरक अशक्तता भएका व्यक्तिले सहजताक साथ चर्पी प्रयोग गर्न सकुन् • दृष्टिविहीनहरूका लागि विशेष चिन्ह भएको बाटो निर्माण गर्नु पर्ने
अन्य	• ढोकाको साइज सबै साइजका व्यक्तिलाई मध्यनजर गरी बनाउन पर्ने • ढोकाबाहिर नै हातधुने बेसिन राखिनु पर्ने • ढोका जहिले पनि भित्र तिर खोलिन पर्ने र ह्याण्डल दाहिने हात तिर पारिनु पर्ने • हात धोएको पानी युरिनल भएर बग्ने बनाउनुपर्ने

१२.३ खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका अन्तरनिहित विषयहरू र सम्वोधनका उपायहरू

क.सं.	**अन्तर्सम्बन्धित विषयहरू**	**सम्बोधन गर्ने उपायहरू**
१	सामाजिक समावेशीकरण	• हरेक तहका समन्वय समिति तथा कार्यदलमा समुदायका सवै वर्ग र समूहको प्रतिनिधित्व सहित कम्तीमा पनि ३३% महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने • लैंगिक तथा सामाजिक वर्ग, समूहका संवेदनशील तथ्यांक तैयारी गर्ने • क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलाप संचालन गर्दा अनिवार्यत: लैंगिक सन्तुलन कायम गरी सहभागीहरूको चयन गर्ने • पूर्ण सरसफाइ जनचेतनामूलक सामग्री विकास गर्दा लैंगिक पक्ष र समावेशितामा ध्यान दिने • लैगिक, अपांग, बाल, वृद्ध सम्वेदनशील सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने • आयआर्जन र जीविकोपार्जनमुखी सरसफाइका क्रियाकलापहरू प्रवर्द्धन गर्ने
२	पोषण (जन-स्वास्थ्यको कार्यक्रमहरूसंग बढी सम्बन्धित)	• सरसफाइ र पोषणको अन्तरसम्बन्ध झल्किने गरी शैक्षिक एवं जनचेतनामूलक सामग्री विकास तथा प्रचारप्रसार गर्ने • गरीबी निवारण र पोषणसँग सम्बन्धित कार्यक्रम संचालन गर्दा चर्पी निर्माण र प्रयोग एवं साबुन पानीले हात धुने क्रियाकलापको सुनिश्चितता गर्ने • सुरक्षित मातृत्व र स्तनपान सम्बन्धी जनचेतनामूलक क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा चर्पी प्रयोग र साबुन पानीले हात धुने क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकता दिने • स्वास्थ्य मन्त्रालयद्वारा संचालित एकीकृत पोषण व्यवस्थापन कार्यक्रमसँग खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलाप तथा सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने

		•
३	मासिक धर्म स्वच्छता (महिनावारी स्वच्छता ,जनस्वास्थ्य र शिक्षासंग प्रत्यक्ष सम्बन्धित)	• विद्यालय, सार्वजनिक भवन र सरकारी तथा गै.स.स. कार्यालयहरूमा अनिवार्यतः चर्पीको साथमा महिनावारीसंग सम्बन्धित पक्षहरू (जस्तै स्यानीटरी प्याड लगायत सफाइ सम्बन्धी अन्य सामग्रीहरू सफा गर्ने, फेर्ने, फ्याल्न र जलाउन मिल्ने सुविधाहरू) समेतको व्यवस्था गर्ने • सरसफाइ सम्बन्धी विद्यालय र समुदाय स्तरीय क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा महिनावारी स्वच्छताका विषयहरू समावेश गर्ने • महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि जनचेतनामूलक सामग्री, स्यानीटरी प्याडको निर्माण, विकास तथा प्रचारप्रसार गर्ने
४	जलवायु परिवर्तन (वातावरण, विज्ञान र प्रविधि, अनुसन्धान, जलश्रोत, जनस्वास्थ्य आदिसंग बढी सम्बन्धित)	• जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी क्षेत्रगत कार्य समूह स्थापना गर्ने • जलवायु परिवर्तनले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा परेको असरहरूको वैज्ञानिक तथ्यहरू व्यवस्थित गर्न त्यसका आधारमा सुधारका योजनाहरू तर्जुमा गर्ने • विद्यालय तथा विश्व विद्यालय तहका पाठ्यपुस्तकहरूमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने • वर्षात्को पानी संकलन तथा स्थानीय स्तरमा उपयुक्त हुने अन्य प्रविधिको विस्तार गरी जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनिकरण गर्ने • जलवायु परिवर्तनका कारक तत्व मानिएका घरायसी र सामुदायिक तहमा प्रयोग भइ रहेका सामग्रीहरूको न्यून रूपमा प्रयोग गर्न जनचेतनामूलक क्रियाकलाप संचालन गर्ने • जलवायु परिवर्तनको सवाललाई खानेपानी संस्थाको क्षेत्रको नीतिभित्र समावेश गर्न दीर्घकालीन र दिगो व्यवस्थापनको कार्यक्रम संचालन गर्ने • अनुगमनका क्षेत्रगत सूचकहरू तयार गर्दा जलवायु परिवर्तनका सवाल/मुद्दाहरू समावेश गर्ने • जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनिकरणसँग सान्दर्भिक पद्धति, प्रविधि, मौलिक ज्ञान तथा सीप, क्षमता अभिवृद्धि, सूचना प्रणाली, वैकल्पिक उपायहरू आदि सम्बन्धी विषयहरूमा अनुसन्धान र विकास गर्ने
५	आपत्कालिन पूर्व तैयारी (गृह मन्त्रालय, सहरी विकास मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, खानेपानी तथा सरसफाइ मन्त्रालय आवाससंग सम्बन्धित)	• आपत्कालीन अवस्थामा जोखिम आँकलन र खानेपानी, सरसफाइ, तथा स्वच्छता क्षेत्रले विपद् व्यवस्थापनमा वहन गर्नु पर्ने जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने विभिन्न तहका समन्वय समितिहरूको क्षमता र सीप अभिवृद्धि गर्ने • विभिन्न क्लस्टरहरूसँग वास क्लस्टरको समन्वय गर्ने • विपद् सम्बन्धी योजना सहित सेवा सुविधाको मानक तथा नर्म्स र सहयोगका प्याकेज समेटी रणनीतिक कार्य योजना तयार गर्ने • जोखिमको नक्सांकन गर्ने • आपत्कालिन सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने • क्लोरिन र औषधिको भण्डारण मजबुत राख्ने • चर्पी निर्माण गर्ने सामग्रीको यथेष्ठ भण्डारण गर्ने • पानीको गुणस्तर जाँच्ने विधि-औजार/उपकरणको व्यवस्था गर्ने • विपद्को अवस्थामा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छताका निमित्त तालिम प्राप्त सहजकर्ता/स्वयंसेवकहरू परिचालन गर्ने

		• मानवीय सहयोगको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र भविष्यमा हुन सक्ने विपद्को लागि तालिम प्राप्त मानव संसाधन तैयारी अवस्थामामा राख्ने • आपत्कालिन अवस्थाको लागि शीघ्र रेस्पोन्स पद्धतिको विकास र अवलम्बन गर्ने • हरेक जिल्लामा जगेडा कोष व्यवस्थापन गर्ने • स्वयंसेवकको व्यापक परिचालन गर्ने • सूचना व्यवस्थापन सुदृढ गर्ने • विपद्को बेला साबुन पानीले हात धुने, सफा पानी, सुविधाको उचित मर्मत सम्भार र ठोस र तरल फोहोरमैला व्यवस्थापनमा ध्यान दिने • हरेक तहका समन्वय समितिहरूलाई बजेट व्यवस्थापन, समन्वय, मानव संसाधन परिचालन, कोष व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन र अनुगमनका कार्यमा जिम्मेवार बनाउने
६	बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तन	• मौजुदा सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी बानी व्यहोराको विश्लेषण गर्ने • लक्षित समूहको लेखाजोखा र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • अपेक्षित बानी व्यहोराको पहिचान गर्ने • बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तनमा बाधा पुऱ्याउने र सहयोग गर्ने पक्षहरूको खोजी गर्ने • लक्षित समूहले रुचाउने सन्देश पहिचान गर्ने • सामग्री र माध्यमहरूको चयन गर्ने • संचार तथा तालिम आवश्यकता पहिचान गर्ने • प्रमाणमा आधारित पैरवी तथा संचार प्याकेजहरूको प्रयोग गर्ने • अपेक्षित बानी व्यहोरा हासिल हुन सके नसकेको अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने

१३. अनुगमन मुल्याङ्कन र वास योजना पुनरावलोकन

१३.१. योजना कार्यन्वयन अवधारणा

पालिकाको वास योजनालाई नगरसभामा अनुमोदनका लागि पेश गरीनेछ नगरसभाबाट पास भएपछि छपाई गरी एक औपचारिक कार्यक्रमबाट सार्वजनिक रण गरिनेछ वास योजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई थप प्रभावकारी तथा लक्ष्य केन्द्रित बनाउन अर्धबार्षिक तथा बार्षिक समीक्षा गोष्ठीको आयोजना गरिनेछ वास योजनामा प्रक्षेपण गरीएको अनुमानित बजेट र नगरपालिका स्तरमा हाल उपलब्ध तथा उपलब्ध हुन सक्ने बजेट बीचको असन्तुलन लाई हटाउन नेपाल सरकारसँग थप बजेट तथा कार्यक्रम माग गर्ने, दातृ निकायहरूसँग समन्वय गरिनेछ ।

यो खासस्व योजना नगरपालिकावाट औपरिचारिक रूपमा पारित भएपछि यस योजनाले निर्धारण गरेको उद्देश्य हासिल गर्ने दायित्व स्वत: नगरपालिकाको हुनेछ वैधानि रूपमा यस योजनाको कार्यान्वयनको जिम्मेवारी नगरपालिकाको अध्यक्षको अध्यक्षतामा गठन हुने नगरपालिका स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिती (Municipality level Water Sanitation and Hygiene Coordination Committee-M-WASH-CC) को हुनेछ नगरपालिका स्तरमा

समन्वय, श्रोत पहिचान, परिचालन, अनुगमनको मूख्य जिम्मेवारि यस समन्वय समितीको भएपनि यसको सहयोगी हातको रूपमा प्रत्येक वडाका वडा अध्यक्षको अध्यक्षतामा गठन हुने वडा स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिती (Ward level Water Sanitation and Hygiene Coordination Committee-W-WASH-CC) ले वडाभरिको खासस्व सम्वन्धि योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र समन्वय सहकार्यको भुमिका निर्वाह गर्नेछ त्यसै गरी वडाले टोल स्तरमा पनि टोल स्तरीय समन्वय समिती गठन गरी परिचालन गर्नेछ यसरी यो योजना कार्यान्वयनको औपचारिक रूपमा समुदायदेखि नगरपालिका तहसम्मको संरचना तयार हुनेछ

यो योजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने आर्थिक तथा मानवीय श्रोत जुटाउनको लागि वडा र नगरपालिकाले नियमित रूपमा वार्षिक बजेटमा यससम्वन्धि कार्यक्रम समावेश गर्दै जानेछन वास योजनामा प्रक्षेपण गरीएको अनुमानित बजेट र नगरपालिका स्तरमा हाल उपलब्ध तथा उपलब्ध हुन सक्ने बजेट बीचको असन्तुलन लाई हटाउन नेपाल सरकारसँग थप बजेट तथा कार्यक्रम माग गर्ने, दातृ निकायहरूसँग समन्वय गरिनेछ भौतिक श्रोत जुटाउनको लागि घरपरिवारले पनि यथासक्य सहभागिता जनाउनेछन स्थानीय तहलाई कार्य क्षेत्र वनाइ कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आउने विभिन्न गैर सरकारी तथा दातृ निकायहरूले खासस्व सम्वन्धि कृयाकलापमा खर्च गर्ने बजेट यस योजनामा उल्लेखित कृयाकलापमा खर्च गर्ने द्धिपक्षीय समझदारी गरीनेछ र सोहि अनुरूप एकद्धार प्रणालीवाट कार्यक्रम सञ्चालन गरीनेछ

१३.२. अनुगमन योजना

१३.२.१. अनुगमन ढाँचा तथा पद्धति

नगरपालीका र वडा तहमा अनुगमन प्रणाली स्थापना गरीनेछ नगरपालिका तहका वास कियाकलापहरूको आवधिक अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी नगरपालीका स्तरीय समन्वय समिति अन्तर्गतको मुख्य कार्यदलको हुनेछ वडा र समुदाय तहमा पनि अनुगमन कार्यदल गठन गरीनेछ। जसमा वडाका सदस्य सहित राजनीतिक दलका सदस्य,नागरीक समाज, शिक्षा, स्वास्थ्य एवं संचार क्षेत्रबाट आवश्यक प्रतिनिधि समावेश गरी गठन गरीनेछ विभिन्न तहका समन्वय समिति अन्तगर्त गठित अनुगमन दल योजनामा समावेश कियाकलापहरूको लेखाजोखा तथा अवलोकलन गर्नेछ यसका लागि उद्देश्य, प्रकृया, प्रभाव सम्बन्धी सुचकहरू विकास गरीनेछ स्थानीय उपभोक्ता समिति,उपभोक्ता, कार्यक्रम संचालन गर्ने निकाय नागरीक समाज आदिको उपस्थितिमा अनुगमनका कियाकलापहरू गरीनेछ ।

१३.२.२. सूचक

खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता कार्यक्रमका आधारभूत सुचकहरू विकास गरीनेछ। यस्ता सुचकहरू विकास गर्दा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी नीति , नियम ,मार्गदर्शन र सम्बन्धित योजनाको उदेश्य र कार्यपद्धति लगायतका संरचनालाई ध्यान दिइनेछ ।

१३.२.३. अनुगमनको तह

अनुगमनको तह यसप्रकार हुनेछ

- समुदाय स्तर
- वडा स्तर
- नगरपालिका स्तर

१३.२.४. अनुगमन विधी

- पालिका तथा वडा वास समन्वय समिति
- स्वअनुगमन, सहभागितामूलक संयुक्त अनुगमन
- सुरुवाती मध्यावधि तथा अन्तिमअनुगमन
- चरणबद्ध अनुगमन

१४. योजना परिमार्जन

पालिकामा गुरुयोजना परिमार्जन गर्नका लागि नगरपालिका वास समन्वय समितिको सिफारिसमा प्रत्येक २ वर्षमा अद्यावधिक वा परिमार्जन गरेर नगर सभाबाट पारित गरीनेछ।

१५. वास योजना स्विकृति र अवधि

वास योजना स्थानीयतहले स्वीकृत गरेर पालिका सभाबाट पारित गरेको मिति देखि लागु भइ सन् २०२५ को अन्त्य सम्म हुनेछ।

१६ अनुसुचीहरू

अनुसुचि १ . वडा तहमा सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनातर्फ

१. सार्वजनिक शौचालय तर्फ

प्राथमिकीकरण क्र.सं.	योजनाको नाम	वडा नं.	प्रकार (शैक्षिक संस्था,सार्वजनिक संघ संस्था)	स्थान टोल/वस्तीको नाम	कैफियत
१	सवर्णखाल शौचालय	१	सार्वजनिक संघ सस्था	सवर्णखाल	
२	मन्द्रे सार्वजनिक शौचालय	१	सार्वजनिक संघ सस्था	मन्दे	
३	महेन्द्र आ.वि.विद्यालय शौचालय	१	शैक्षिक संस्था	सवर्णखाल	
४	महारुद्र प्रा वि विद्यालय शौचालय	१	शैक्षिक संस्था	उपल्लीखण्ड मन्द्रे	
५	शान्ति आधारभुत विद्यालय शौचालय	२	शैक्षिक संस्था	भिर्रा	
६	संगम आ वी विद्यालय शौचालय	२	शैक्षिक संस्था	भिर्राथुम	
७	वाणगंगा आ.वि शौचालय	२	शैक्षिक संस्था	कोडाडा	
८	युगज्योति आ.वि वीद्यालय शौचालय	२	शैक्षिक संस्था	सीख	
९	डमरुदह शौचालय	३	सार्वजनिक स्थान	डमरुदह	
१०	दक्सु पाटा आधारभुत विद्यालय शौचालय	३	शैक्षिक संस्था	पदमे	
११	दह आधारभुत विद्यालय शौचालय	३	शैक्षिक संस्था	ठाडा	

१२	अमरावती आधारभुत विद्यालय शौचालय	४	शैक्षिक संस्था	अमराई	
१३	भेडामारा सामुदायिक शौचालय	४	सार्वजनिक	भेडामारा	
१४	वाणगंगा आ.वि शौचालय	४	शैक्षिक संस्था	भेडामारा	
१५	ज्ञान दिप आधारभुत विद्यालय शौचालय	५	शैक्षिक संस्था	बतासे	
१६	भानु आधारभुत विद्यालय	६	शैक्षिक संस्था	ठुलाढुङ्गे	
१७	सीद्धार्थ आ.वी	६	शैक्षिक संस्था	सानाढुङग्रे	
१८	शिवादह मा.वि द्यिालय	६	शैक्षिक संस्था	दानसीङ	
१९	सीद्धार्थ मा.वी	६	शैक्षिक संस्था	कलमकोट	
२०	निलकन्ठ आ.वि	६	शैक्षिक संस्था	खमारी	
२१	धर्म आ.वि	६	शैक्षिक संस्था	कल्लेरी	
२२	कल्याण आ.वि	६	शैक्षिक संस्था	गोल्ढुङ्ग	
२३	ज्योती आधारभुत विद्यालय शौचालय	७	शैक्षिक संस्था	बाघेद्धारे	
२४	जनजागृति आधारभुत विद्यालय शौचालय	७	शैक्षिक संस्था	खनियापानी	

२५	जनसहभागीता बान्द्रे विद्यालय शौचालय	७	शैक्षिक संस्था	बान्द्रे	
२६	नवज्योति आ वि विद्यालय शौचालय	८	शैक्षिक संस्था	रातामाटा	
२७	उल्जी आ.वि शौचालय	९	शैक्षिक संस्था	सिलीङखोला	
२८	भक्कुचोक शौचालय	९	सार्वजनिक	भक्कुचोक	
२९	लौरी वडा शौचालय	९	वडा कार्यालय वि	लौरी	
३०	करमगैरा शौचालय	९	वडा कार्यालय ए	करमगैरा	
३१	जनजागृति शौचालय	९	शैक्षिक संस्था	सिद्यारा	
३२	जनता आधारभुत विद्यालय शौचालय	१०	शैक्षिक संस्था	हर्रे	
३३	सामकोट आधारभुत विद्यालय शौचालय	१०	शैक्षिक संस्था	सामकोट	
३४	ज्ञानोदय आ.वि शौचालय	११	शैक्षिक संस्था	फोर्सल	
३५	दुम्सी आ.वि शौचालय	११	शैक्षिक संस्था	दुम्सी	
३६	दुम्सी सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र शौचालय	११	स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	दुम्सी	
३७	धर्मोदय आ.वि शौचालय	११	शैक्षिक संस्था	ढुङ्गेसरा	
३८	कालिका आ.वि शौचालय	१२	शैक्षिक संस्था	कोठिया मैदान	

३९	बालज्योती आ.वि शौचालय	१२	शैक्षिक संस्था	दमार	
४०	सरस्वती आ.वि शौचालय	१२	शैक्षिक संस्था	खल्याखर्क	
४१	जयकोट आ.वि शौचालय	१२	शैक्षिक संस्था	देउराली	
४२	शान्ति आ.वि शौचालय	१२	शैक्षिक संस्था	टिक्करी	
४३	मालिका आधारभुत विद्यालय शौचालय	१३	शैक्षिक संस्था	डोडुवा	
४४	रिकोट मा वि शौचालय	१३	शैक्षिक संस्था	रिकोट	
४५	बुद्ध आ.वि शौचालय	१३	शैक्षिक संस्था	देउराली	
४६	छेडाबजार शौचालय निर्माण	१३	सार्वजनिक	छेडाबजार कमलचौर	
४७	कृष्ण आधारभुत विद्यालय	१४	शैक्षिक संस्था	तोरीवारी खोरमोर	
४८	शिवालय मन्दिर शौचालय	१४	सार्वजनिक	विक्रम	
४९	पार्वती आ.वि शौचालय	१४	शैक्षिक संस्था	करेचुली	
५०	गन्दी आ.वि शौचालय	१४	शैक्षिक संस्था	गन्दी	
५१	मुन्द्रीवास शौचालय	१४	सार्वजनिक	मुन्द्रीवास	

५२	देविथान शौचालय	१४	सार्वजनिक	पावर
५३	छेडा बजार शौचालय	१४	सार्वजनिक	छेडा बजार

२. शिप तथा क्षमता विकास तालिम तर्फ

क्र.सं.	वडा नं	कार्यक्रम
१	१	खनेपानी योजना उपभोक्ता समितहरुलाई लेखा आर्थिक तथा लेखा व्यवस्थापन तालिम
२	१	प्लाम्बिगं तालिम
३	१	ग्रामिण मर्मत सम्भार कार्यकर्ता तालिम
४	१	पम्प अप्रेटर तालिम
५	४	खनेपानी योजना उपभोक्ता समितहरुलाई लेखा आर्थिक तथा लेखा व्यवस्थापन तालिम
६	४	प्लाम्बिगं तालिम
७	९	प्लाम्बिगं तालिम
८	९	पम्प अप्रेटर तालिम
९	११	खानेपानी योजना उपभोक्ता समितिलाई लेखा आर्थिक तथा लेखा व्यवस्थामन तालिम
१०	११	प्लाम्बिगं तालिम
११	११	ग्रामिण मर्मत सम्भार कार्यकर्ता तालिम
१२	११	पम्प अप्रेटर तालिम
१३	१२	खनेपानी योजना उपभोक्ता समितिलाई लेखा तथा आर्थिक तथा लेखा व्यवस्थापन तालिम
१४	१२	प्लाम्बिगं तालिम
१५	१२	प्रशिक्षण मर्मत, सम्भार, कार्यकर्ता तालिम
१६ १७	१२	पम्प अप्रेटर तालिम
१८	१४	खनेपानी योजना उपभोक्ता समितहरुलाई लेखा आर्थिक तथा लेखा व्यवस्थापन तालिम
१९	१४	प्लाम्बिगं तालिम ग्रामिण मर्मत सम्भार कार्यकर्ता तालिम
२०	१४	पम्प अप्रेटर तालिम

३ सरसफाई तथा स्वस्छता तालिम तर्फ

क्र.सं.	वडा नं.	कार्यक्रम

१	४	सेनिटरी प्याड निर्माण अमराइ
२	४	हात धुने तालीम भेडामारा
३	४	महिनावारी स्वच्छता कार्यक्रम बर्वोट
४	११	पुर्ण सरसफाई वार्ड निमार्ण सम्बन्धि कार्याक्रमहरुवधालय सरसफाई कक्षा सेनेटरी तालिम प्लास्टिक मुक्त अभियान हात धुने तालिम महिनावारी स्वच्छता आदी
५	१२	पुर्ण सरसफाई वार्ड निमार्ण सम्बन्धि कार्यक्रमहरु-विद्यालय सरसफाई कक्षा सेनेटरी प्याड तालिम प्लास्टिक मूक्त अभियान हात ध’ने तालिम महिनावारी स्वच्छता आदी ।

४. रिचार्ज पोखरी निर्माण

क.सं.	वडा नं.	योजनाको नाम	स्थान	कैफियत
१	१	सीमसार पोखरी	सुवर्णखाल चौपारी	
२	२	जुरेथुम पोखरी	मुलावारी	
३	२	खर्यान पोखरी	फलाचौर, सुपा,	
४	२	गोजेर खोला पोखरी	झिर्रा	
५	२	सब्दु पोखरी	सब्दू	
६	२	सिख्र खा पा	सिख्र	
७	२	झिर्राकोथुमको पोखरी		
८	३	३ ठाडा डमरुदह		
९	४	थामकोट रिर्चाज पोखरी	थामकोट	
१०	४	पुराना गाउँ रिर्चाज पोखरी	पुराना गाउँ	
११	५	सिमलारुख, कालिमाटी, करापु	कालिमाटी	
१२	६	ठाटिचैर ठुलापधेरा पोखरी	ठाटिचौ	
१३	६	फुर्सामाटा पोखरी	फुर्सामाटा	
१४	६	छपालिर जमुनापाटा पोखरी	शिवादह	
१५	६	लामाचौपारी खमारी पोखरी	खमारी	
१६	६	देउराली फुर्सामाटा पोखरी	फुर्सामाटा	
१७	६	करङखोला सानाढुङग्रे पोखरी	सानाढुङग्रे	
१८	७	जुवाकोट कोट, पोखरी	जुवाकोट कोट,	
१९	७	लामाताल, पोखरी	लामाताल,	
२०	७	रातामाटा, पोखरी	रातामाटा,	
२१	७	दङ्गालडाँडा, पोखरी	दङ्गालडाँडा,	
२२	७	जावुने पोखरी पोखरी	जावुने पोखरी	
२३	७	जलुके त्रिकोण ताल,	जलुके त्रिकोण ताल,	

२४	८	आपचौर पोखरी	आपचौर	
२५	८	दक्सु पोखरी	दक्सु	
२६	८	डम्रेखर्क पोखरी	डम्रेखर्क	
२७	८	वडीदमार पोखरी	वडीदमार	
२८	८	लाहापे पोखरी	लाहापे	
२९	८	थोद्रे पोखरी	थोद्रे	
३०	८	तिनखण्डे चौर	तिनखण्डे	
३१	९	रागाकाटे रिर्चाज पोखरी	रागाकाट	
३२	९	डम्रेल पोखरी	पाँकुरी डम्रेल	
३३	९	तल्लो सीद्यारा पोखरी	तल्लो सीद्यारा	
३४	९	ढाङखोला पोखरी	ढाङखोला	
३५	९	लामीदमार पोखरी	लामीदमा	
३६	९	सिलिङखोला पोखरी	तिनखण्डे	
३७	१०	वर्रेनह,सादेपोखरा,	वर्रेनह सादेपोखरा,	
३८	१०	,सादेपोखरा, पोखरी	,सादेपोखरा	
३९	१०	लिसिकुना कोलाखर्क पोखरी	लिसिकुना कोलाखर्क	
४०	१०	वर्रे पश्चिम फुलडाँडा, पोखरी	वर्रे पश्चिम फुलडाँडा	
४१	१०	सामकोट उपल्लाटोल, पोखरी	सामकोट उपल्लाटोल	
४२	१०	बहखोर पोखरी, पोखरी	बहखोर पोखरी	
४३	१०	मुली पोखरा सिद्धारा पोखरी	मुली पोखरा सिद्धारा	
४४	१०	हर्रे दकाचौर, पल्लागाउँ पोखरी,	हर्रे दकाचौर, पल्लागाउँ	
४५	११	फोर्सल रिर्चाज पोखरी	फोर्सल	
४६	११	शेरा रिर्चाज पोखरी	ढुङ्गेसेरा	
४७	११	सिस्नेरी रिर्चाज पोखरी	ढुङ्गेसेरा	
४७	११	बिरौटा रिर्चाज पोखरी	बिरौटा	
४९	११	खयरभट्टी रिर्चाज पोखरी	खयरभट्टी	
५०	१२	रजिया सुपा मन्दिर रिर्चाज पोखरी	रजिया	
५१	१२	खुम्चिकोट जयकोट रिर्चाज पोखरी	खुम्चिकोट	
५२	१२	टिक्करी रिर्चाज पोखरी	टिक्करी	
५३	१२	डोहोटे कुडुले रिर्चाज पोखरी	डोहोट	
५४	१३	किर्तिपुर रिर्चाज पोखरी	किर्तिपुर	
५५	१३	सानिलेख रिर्चाज पोखरी	सानिलेख	
५६	१३	वेल्थुम रिर्चाज पोखरी	रीर्कोट	
५७	१३	नेटाखर्क दह	नेटाखर्क	
५८	१४	ढाव रिर्चाज पोखरी	तोरीवारी खोरमोर	

५९	१४	मैना गौरा पोखरी	पाबर	
६०	१४	हिलेपानी पोखरी	ढाव	
६१	१४	सुकौरा पोखरी	सुखौरा	
६२	१४	बढेनी पोखरी	वढेनी	
६३	१४	रानीवास पोखरी	ढाव	
६४	१४	कोलाको चौर	वैरी	

अनुसुचि २ घरधुरी सर्बेक्षणमा प्राप्त सम्बन्धीत गुगल नक्साहरु

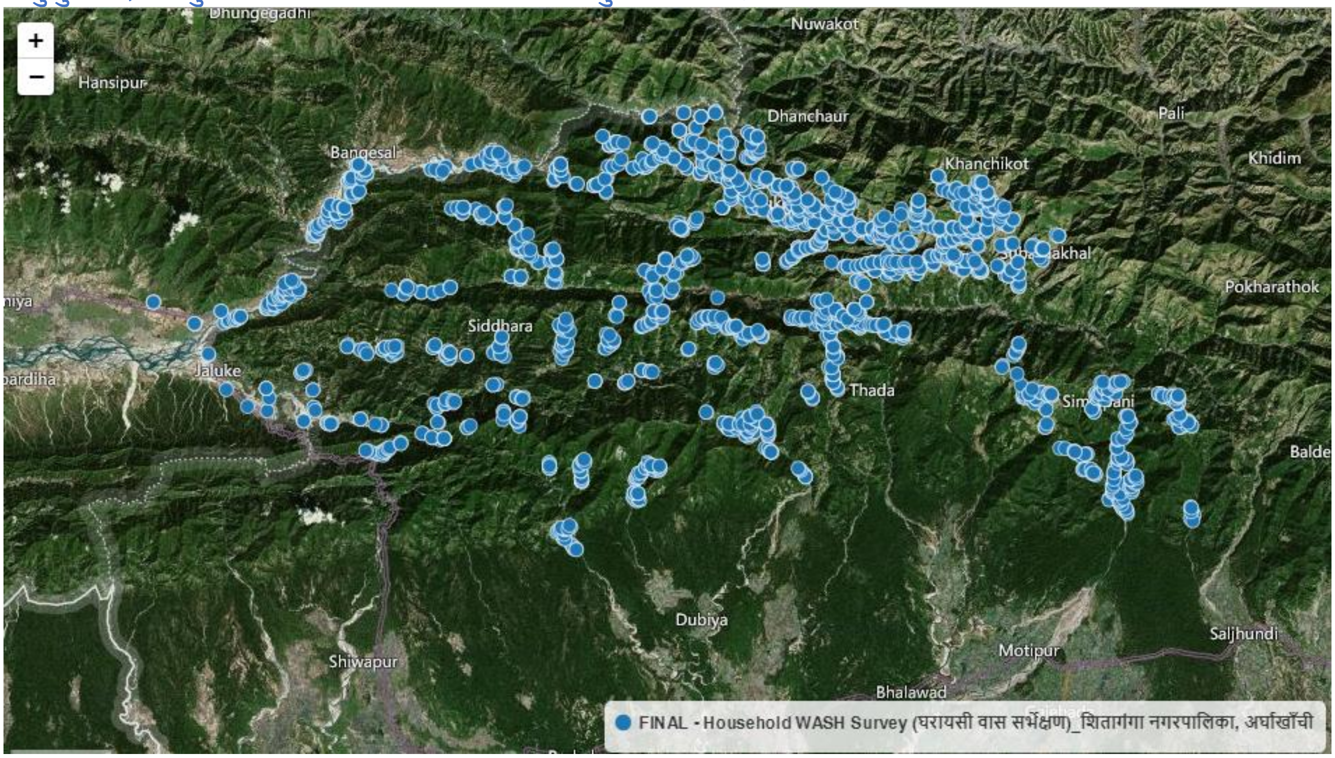

क. नगरपालिकामा चर्पीको अवस्था

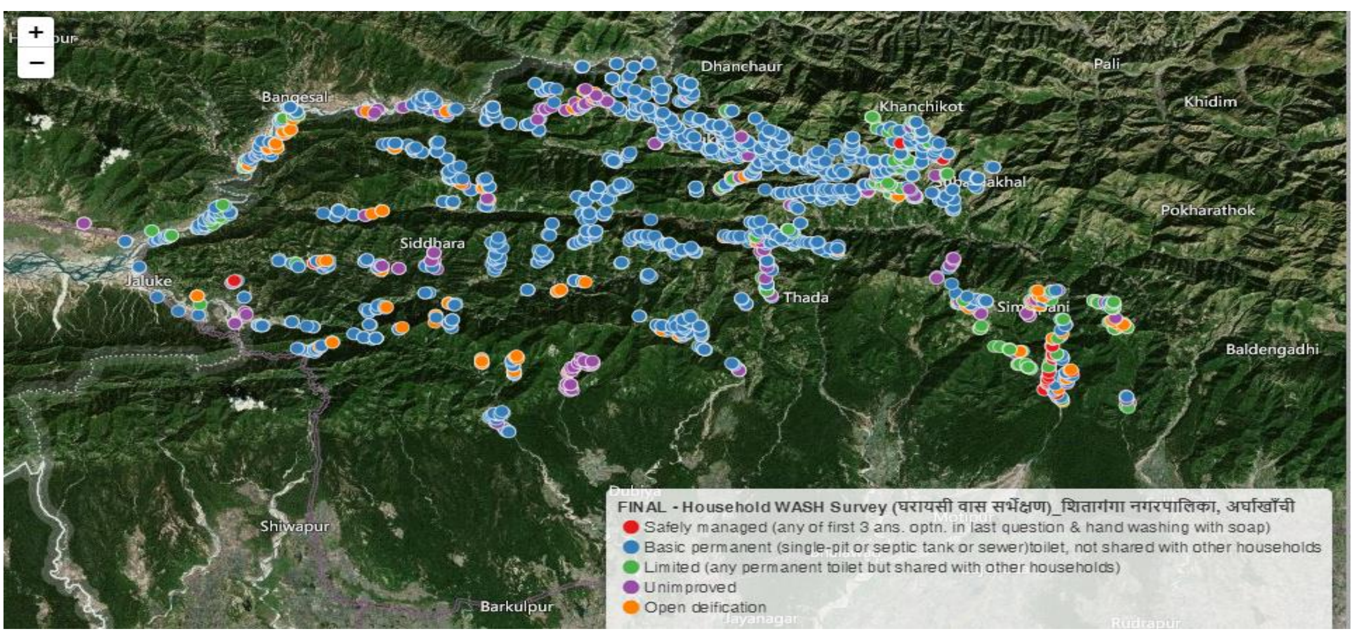

ख. पालीकामा पूर्ण सरसफाइ सुचकको अवस्था

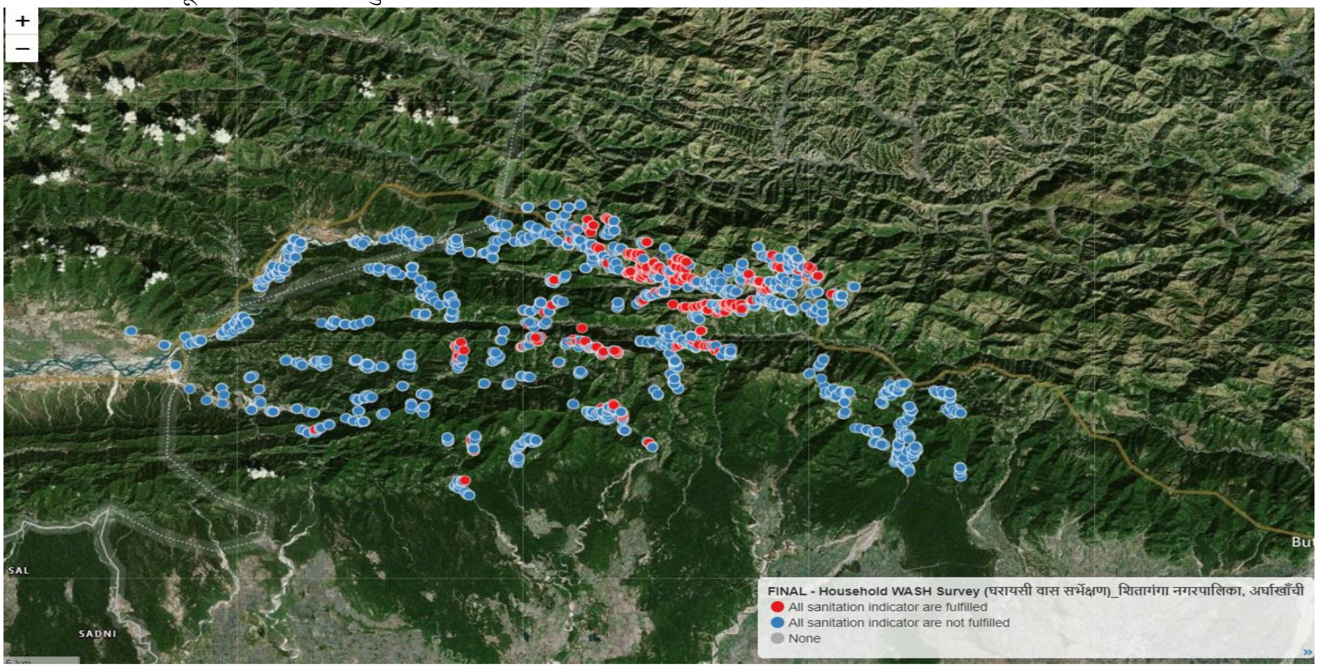

ग. खानेपानी प्रणाली

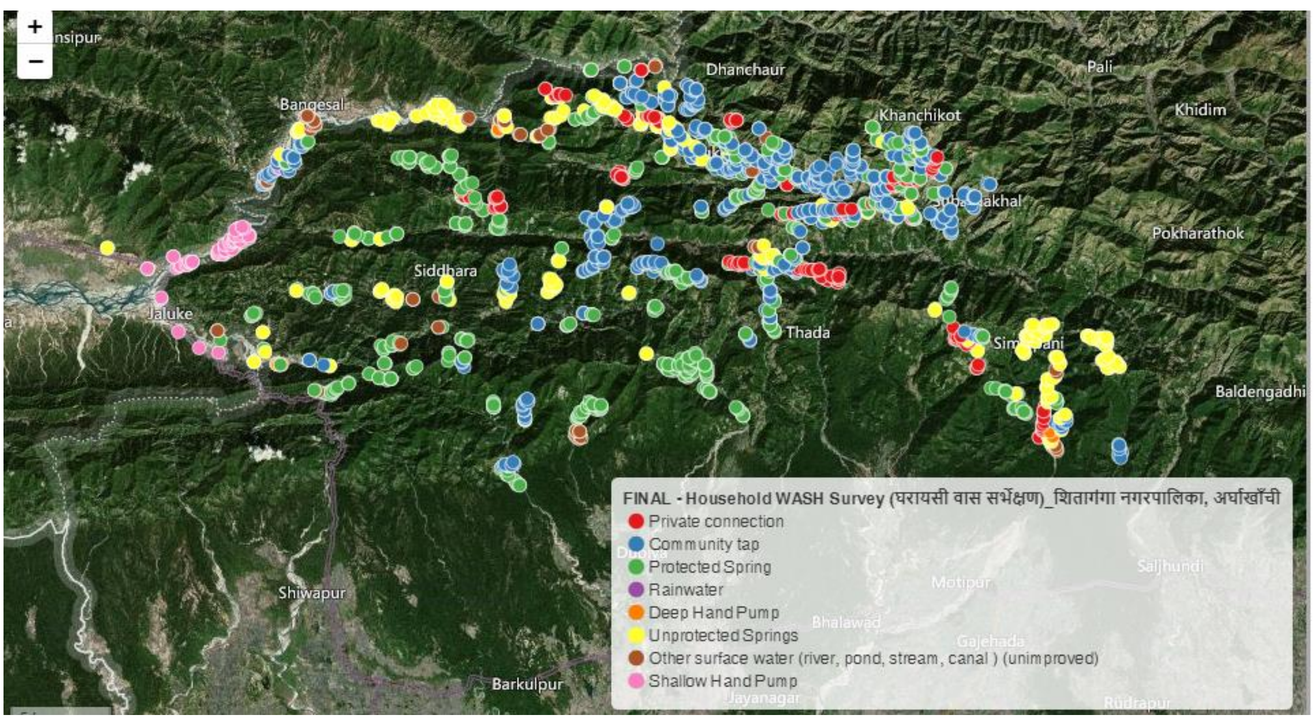

घ. पानी भर्न लाग्ने समयको आधारमा

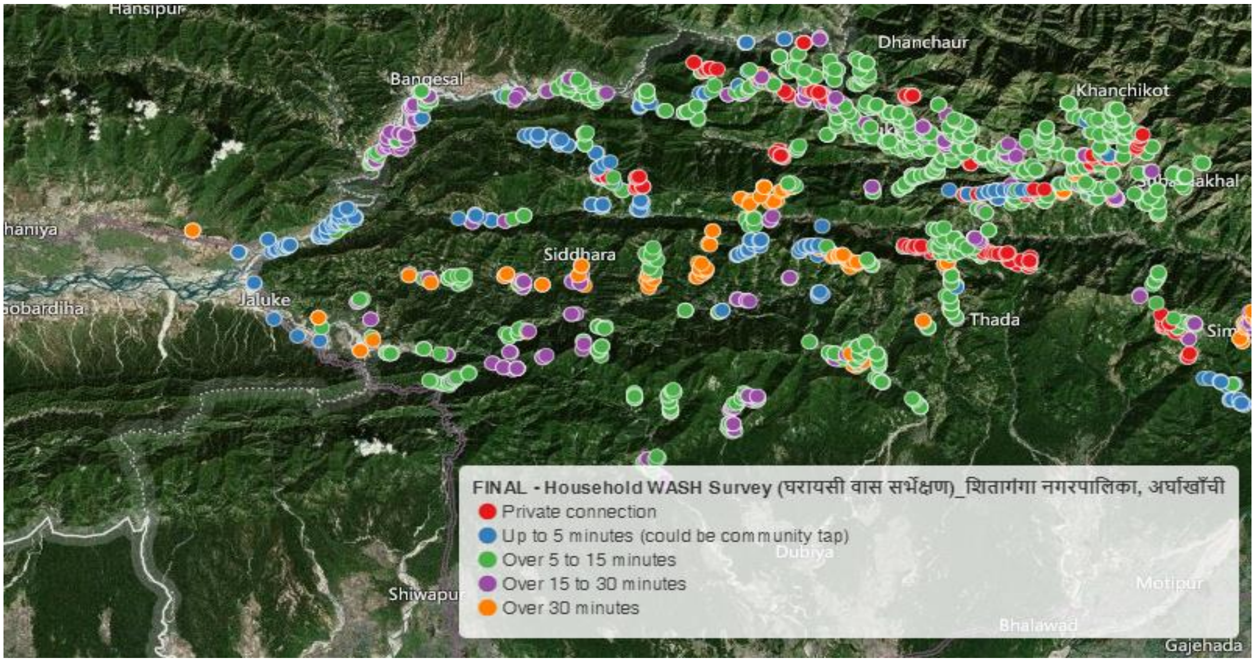

ङ. पालीकामा भएका सार्ववनीक स्थल

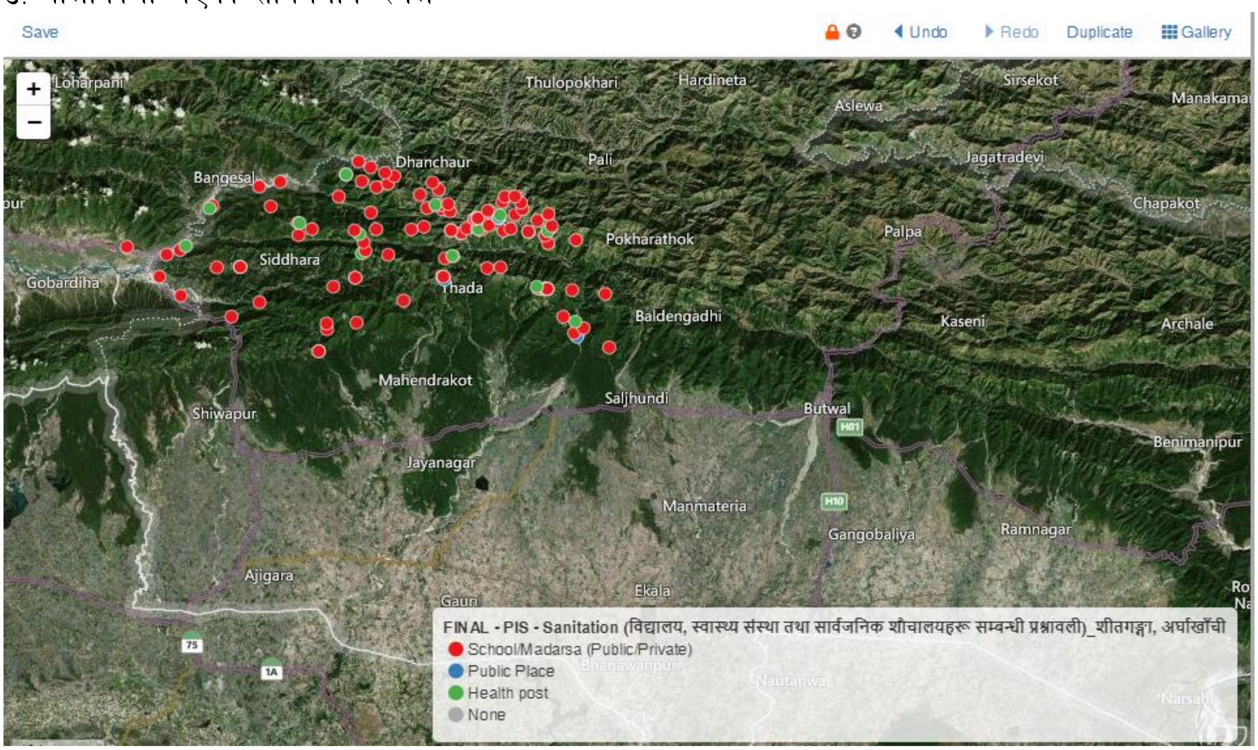

च. खानेपानीको पर्याप्तता

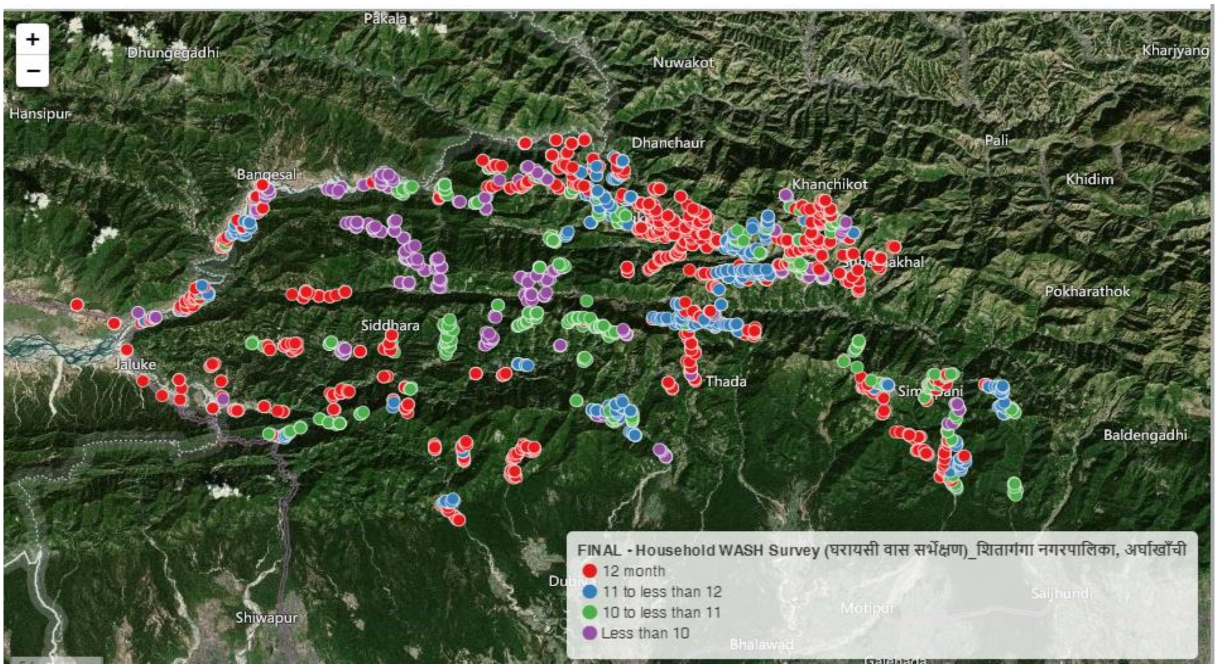

अनुसुचि ३ : संघ संस्थामा वासको सुविधा स्तर

क.स	स्वास्थ्य संस्था	वडा नं.	पानीको सुविधा	चर्पीको सुविधा	महिला र पुरुषका लागि भिन्दाभिन्दै चर्पि	अपांग मैत्रि	महिनावारी व्यवस्थापन	सरसफाई
१	सवर्णखाल स्वास्थ्य चौकी	१	आधारभुत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
२	मन्द्रे सामुदाइक स्वास्थ्य केन्द	१	सीमीत	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक
३	सितापुर स्वास्थ्य चौकी सितापुर	२	आधारभुत	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक
४	रेडक्रस सोसाइटी संस्था	२	सीमीत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
५	ठाडा हस्पिटल	३	आधारभुत	छ	छ	छ	छ	सन्तोषजनक
६	सामुदाइक स्वास्थ्य केन्द्र	४	आधारभुत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
७	स्वास्थ्य चौकी	५	आधारभुत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
८	जलुके हेल्थ पोस्ट	७	सीमीत	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक
९	बडिदमार सामुदाइक स्वास्थ्य संस्था ईकाइ	८	सीमीत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
१०	सामुदाइक स्वास्थ्य केन्द्र लाहापे	८	आधारभुत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक

११	लौरी सामुदाइक स्वास्थ्य केन्द्र	९	सुविधा नभएको	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक
१२	सामुदाइक स्वास्थ्य केन्द्र लामिदमार	९	आधारभुत	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक
१३	सामुदाइक स्वास्थ्य ईकाइ	१०	सीमीत	छैन	छैन	छैन	छैन	सुधार गर्नुपर्ने
१४	सीद्धार्थ स्वास्थ्य चौकी	१०	सीमीत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
१५	खयरभट्टी सामुदाइक स्वास्थ्य केन्द्र	११	आधारभुत	छ	छ	छैन	छ	सन्तोषजनक
१६	स्वास्थ्य चौकी	१२	आधारभुत	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक
१७	सीमलपानी हेल्थ पोस्ट	१३	सुविधा नभएको	छ	छ	छ	छ	सन्तोषजनक
१८	पावर स्वास्थ्य केन्द्र	१४	आधारभुत	छ	छैन	छैन	छ	सन्तोषजनक

विद्यालयको सरसफाइको विवरण

क्र स	विद्यालयको नाम	वडा नं.	शौचालय छ/ छैन	लैंगिक मैत्री	पानीको व्यवस्था	हात धुने सुविधा
१	श्री मन्द्रे मा वि	१	छ	छ	छ	छ
२	श्री कालिका आधारभुत विधालय	१	छ	छैन	छ	छ
३	श्री महाभारत आधारभुत विधालय	१	छ	छैन	छ	छ
४	श्री महेन्द्र आधारभूत विधालय	१	छ	छ	छ	छ
५	श्री महारुद्र आधारभूत विधालय	१	छ	छ	छ	छ
६	श्री घर्तीश्विरा आधारभूत विधालय	१	छ	छ	छ	छ
७	श्री माहाकाली आधारभुत विधालय	१	छ	छ	छ	छैन
८	श्री जनता आधारभुत विधालय	२	छ	छैन	छ	छ
९	श्री शान्ति आधारभुत विधालय	२	छ	छैन	छ	छ
१०	श्री सीता आधारभूत विद्यालय ,घोरबन्दा	२	छ	छ	छ	छ
११	श्री जनता आधारभूत विद्यालय (धारा)	२	छ	छ	छ	छ
१२	श्री सरस्वती माध्यमिक बिद्यालय	२	छ	छ	छ	छ
१३	श्री देउराली आधारभूत विधालय	२	छ	छ	छ	छ
१४	श्री जागृती आधारभूत विधालय मुलाबारी	२	छ	छ	छ	छ

१५	बिशेष शिक्षा सोत कक्षा (सुस्त मनस्थिति)	२	छ	छ	छ	छ
१६	श्री संगम आधारभूत विद्यालय झिर्राथुम	२	छ	छ	छ	छ
१७	श्री शान्ति आधारभुत विधालय	२	छ	छैन	छ	छ
१८	श्री युगज्योति आधारभूत विद्यालय	२	छ	छैन	छ	छ
१९	श्री वाडगंगा आधारभुत विधालय	२	छ	छैन	छ	छ
२०	श्री जनजागृती आधारभूत विधालय	३	छ	छैन	छैन	छ
२१	श्री सीद्ध आधारभूत विधालय	३	छ	छ	छ	छ
२२	Green star english boarding school	३	छ	छ	छ	छ
२३	श्रि आदर्स प्राथमिक विद्यालय	३	छ	छ	छ	छ
२४	श्री दक्सुपाटा आधारभूत विधालय	३	छ	छ	छ	छ
२५	श्री परेपकार प्राथमिक विधालय	३	छ	छ	छ	छ
२६	ज्येति मा वी	३	छ	छ	छ	छ
२७	श्री अमरावती आधारभुत विधालय	४	छ	छैन	छ	छ
२८	श्री बाडगंगा आधारभुत विधालय	४	छ	छैन	छ	छैन
२९	श्री अउधय आधारभूत विधालय	४	छ	छ	छ	छ
३०	श्री रातामाटा आधारभूत विधालय	४	छ	छ	छ	छ
३१	श्री बुद्ध आधारभूत विधालय	४	छ	छ	छ	छ
३२	श्री ज्येती उच्च मा वी विधालय	४	छ	छ	छ	छ
३३	ज्ञनदिप आधारभुत बिधालय	५	छ	छैन	छ	छ
३४	कालिका आधारभुत बिधालय	५	छ	छैन	छैन	छ
३५	हरि मा वि जुकेना	५	छ	छ	छ	छ
३६	सुधा मा वि जुकेना	५	छ	छ	छ	छ
३७	रातेडाडा आधारभुत विधालय करापु	५	छ	छ	छ	छ
३८	Ealaxy english boarding school	५	छ	छ	छ	छ
३९	दुर्गा आधारभुत बिद्यालय सि न पा	५	छ	छैन	छ	छ
४०	निलकण्ठ प्रा.वि.	६	छ	छैन	छ	छ

४१	कल्ल्याण आधारभुत बिधालय	६	छ	छैन	छ	छ
४२	शिबादह मा.बि	६	छ	छ	छ	छ
४३	श्री धर्म नि. मा .बि.	६	छ	छ	छ	छ
४४	श्री शिद्धार्थ माध्यमिक विद्यालय	६	छ	छैन	छ	छ
४५	श्री जनजागृती आधारभूत विधालय	७	छ	छैन	छ	छैन
४६	विष्नुपद् विधालय लामाताल	७	छैन	छ	छ	छैन
४७	ज्येति आधारभूत विधालय	७	छैन	छ	छ	छैन
४८	श्री वालकल्याण आधारभूत विधालय	७	छ	छ	छ	छैन
४९	श्री जन कल्लयण आधारभूत बिधालय सि न पा 7 जुवाकोट	७	छ	छ	छ	छ
५०	श्री धर्मबती आधारभुत बिधालय सि न पा ७व्हाडे सयाला	७	छ	छ	छ	छ
५१	श्री लाल आधारभूत बिधालय सि:न:पा ७मगरा कल्लेरि	७	छ	छ	छ	छ
५२	श्री जनसहभागिता आधारभूत बिद्यालय सि :न पा 7 सुवानेता	७	छ	छ	छ	छ
५३	श्री अंशुवर्मा प्राथमिक विधालय	८	छ	छ	छ	छ
५४	श्री नवज्योति आधारभूत विधालय	८	छ	छैन	छ	छैन
५५	श्री बालज्योती आधारभूत विधालय	८	छ	छैन	छ	छ
५६	लाहापे मा.वि.	८	छ	छ	छ	छ
५७	श्री बाल शिक्षा आधारभूत विधालय	८	छ	छ	छ	छैन
५८	श्री हकवाहिनि आधारभुत बिधालय	९	छ	छैन	छ	छ
५९	श्री पशुपति आधारभुत बिधालय शिलीङखेला	९	छ	छ	छ	छैन
६०	श्री पाँकुरी आधारभुत विधालय	९	छ	छ	छ	छैन
६१	श्री शकर ज्योति आधारभुत बिधालय	९	छ	छ	छ	छ
६२	श्री जनता आधारभुत विधालय नयाँवस्ती	९	छ	छ	छ	छ
६३	श्री बाल आधारभुत विधालय ठाडाखेला	९	छ	छ	छ	छैन

६४	श्री जन जागृतिआधारभुत बिधालय	९	छ	छ	छैन	छ
६५	श्री शान्ती आधारभुत बिधालय	९	छ	छैन	छ	छ
६६	श्री सगरमाथा आधारभुत बिधालय	९	छ	छैन	छैन	छ
६७	श्री तुल्सी आधारभुत बिधालय	९	छ	छैन	छ	छ
६८	श्री सामकेट आधारभुत विधालय	१०	छ	छ	छ	छ
६९	श्री जनजागृती मा वी	१०	छ	छ	छ	छ
७०	श्री महेश्वरी आधारभूत विधालय	१०	छैन	छ	छैन	छैन
७१	श्री देही आधारभूत विधालय	१०	छ	छ	छ	छ
७२	श्री कुश्मा आधारभूत विधालय	१०	छ	छ	छ	छ
७३	श्री सुबेधिनि मा वि	१०	छ	छ	छ	छैन
७४	श्री जनता आधारभुत विधालय	१०	छ	छ	छ	छ
७५	श्री ज्ञानेदय विधालय	११	छैन	छैन	छ	छ
७६	श्री सम्भु आधारभूत विधालय	११	छैन	छ	छ	छ
७७	श्री जनमुखी आधारभूत विधालय	११	छैन	छ	छ	छ
७८	श्री चन्द्रज्येती आधारभुत विधालय	११	छ	छ	छ	छ
७९	श्री धर्मोदय आधारभुत बिधालय	११	छ	छ	छ	छैन
८०	ताराज्येती आधारभुत विधालय	११	छ	छ	छ	छ
८१	श्री दुम्सी आधारभुत विधालय	११	छैन	छ	छ	छ
८२	श्री बुद्ध आधारभुत बिधालय	११	छ	छैन	छ	छ
८३	श्री दरबारे आधारभुत बिधालय खुम्चिकोट	१२	छ	छैन	छ	छ
८४	श्री बाल ज्याती आधाभुत बिधालय दमारे	१२	छैन	छैन	छ	छैन
८५	श्री सरस्वती आधारभुत बिधालय खल्याखर्क	१२	छ	छ	छ	छैन
८६	श्री कालिका आधारभुत बिधालय मैदान	१२	छैन	छ	छ	छैन
८७	सान्ती आधारभुत बिधालय टिक्करि	१२	छ	छ	छ	छैन
८८	श्री जयकोट आधारभुत बिधालय देउराली	१२	छ	छ	छ	छैन
८९	श्री गौरा माधामिक बिधालय रजिया	१२	छ	छ	छ	छ

९०	श्री कन्या आधारभुत बिधालय डोहोटे	१२	छ	छ	छ	छ
९१	श्री जनज्येती आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छ
९२	श्री मालीका आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छैन
९३	श्री बराहा आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छ
९४	श्री बुद्ध आधारभूत विधालय	१३	छ	छ	छ	छैन
९५	श्री कल्याण आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छ
९६	श्री वीजय आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छैन
९७	श्री वालुकान्त आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छ
९८	श्री रीकेट आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छ
९९	श्री मुसीयान आधारभुत विधालय	१३	छ	छ	छ	छ
१००	किस्न आधारभूत बिधालय	१४	छ	छैन	छैन	छैन
१०१	श्री पार्वती आधारभूत विधालय	१४	छ	छैन	छ	छैन
१०२	श्री जनता आधारभूत बिधालय	१४	छ	छ	छ	छ
१०३	श्री पाबर माध्यमिक बिधालय	१४	छ	छ	छ	छ
१०४	श्री शिव आधारभुत विधालय	१४	छ	छ	छ	छ
१०५	गंगा आधारभुत विधालय	१४	छ	छ	छैन	छ
१०६	श्री गान्धी आधारभुत विधालय	१४	छ	छ	छैन	छ

अनूसुची ४ : नगरपालिका भरि खानेपानी सेवा विस्तार योजना

वडा नं	जम्मा		मौजुदा योजनाबाट लाभान्वित		निर्माणधिन योजनाबाट लाभान्वित		सेवा विहिन		विस्तार		वास योजनामा प्रस्तावितबाट	
	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	घरधुरी	जनसंख्या	मौजुदा योजना बाट	निर्माणधिन योजनाबाट	घरधुरी	जनसंख्या
१	५७३	३०३७	५७०	३०१५	०	०	३	२२			१५	१५०
२	९६२	५२४८	९२०	५०४१	३२२	१७६१	२२	१०२			१०५	५१८
३	५८९	३१२७	५७४	३०५८	६५	३३५	१५	६९	१५	६९		

४	८३४	४५५२	७९५	४३५५	२८६	१५१६	१३	११७			२३५	१०९०
५	६४४	३५२१	६४३	३५१२	४२५	२२९२	२१९	१२२९			११०	६००
६	६९६	३९१५	५३१	२९८२	६६	३७१	२००	५६२			६१५	२५५५
७	९२३	५२११	४७७	२६६३	६०	३००	४४६	२५५८			३७०	१२८०
८	६९६	७६३८	८४	४५६	३८	१६८	१०२	४७३			७३०	३६१०
९	६४९	३४९१	४६४	२४४७	३७	२४५	१५३	८२६			५३६	२४३९
१०	३७५	२२०४	३४२	२०१४	७७	४८८	३३	१९०			२४५	१२४०
११	५७१	३३२४	४५७	२६९०	६९	३७५	११२	६३०			२६३	१४५४
१२	६३९	३३९६	६०६	३२१८	१५	७८	३३	१७८			५३१	२२००
१३	५०७	३१२०	४४४	२७०५	०	०	६३	४१५			१२३०	१५१०
१४	८१६	४३६०	३५९	१८९२	२३६	१२७८	२८२	१५११			७२५	३७८५
जम्मा	९४७४	५६१४४	७२६६	४००४८	१६९६	९२०७	१६९६	८८८२	१५	६९	५७१०	२२४३१

अनुसूची ५: नगरपालिका को योजना तर्जुमा गोष्ठीको माइन्युट

बैठक संख्या २२

आज मिति २०७८ आषाढ २९ गते मंगलवारका दिन यस शितगंगा नगरपालिका प्रमुख सूर्य प्रसाद अधिकारीज्यूको अध्यक्षतामा देहायको उपस्थितिमा नगरकार्यपालिकाको कार्यालयमा नगरकार्यपालिको बैठक बसी देहाय बमोजिम निर्णय गरियो ।

१. प्रमुख श्री सूर्य प्रसाद अधिकारी शितगंगा नगरपालिका
२. उप प्रमुख श्री टिकाराम रेश्मी मगर शितगंगा नगरपालिका
३. सदस्य श्री बुद्धिकृष्ण पौडेल शितगंगा नगरपालिका
४. सदस्य श्री गोबर्धन थापा शितगंगा नगरपालिका
५. सदस्य श्री हेमनाथ भुसाल शितगंगा नगरपालिका
६. सदस्य श्री दामोदर अधिकारी शितगंगा नगरपालिका
७. सदस्य श्री कमल पौडेल शितगंगा नगरपालिका
८. सदस्य श्री ऋषि बहादुर रेश्मी शितगंगा नगरपालिका
९. सदस्य श्री मोहन प्रसाद पन्थी शितगंगा नगरपालिका
१०. सदस्य श्री रुक बहादुर आले शितगंगा नगरपालिका
११. सदस्य श्री भिम बहादुर के.सी. शितगंगा नगरपालिका
१२. सदस्य श्री हिम्मत पोखरेल शितगंगा नगरपालिका
१३. सदस्य श्री कोपिलचन्द्र आले शितगंगा नगरपालिका
१४. सदस्य श्री बाबुराम गैरे शितगंगा नगरपालिका
१५. सदस्य श्री दुर्गा बहादुर वि.सी. शितगंगा नगरपालिका
१६. सदस्य श्री दामोदर न्यौपाने शितगंगा नगरपालिका
१७. सदस्य श्री पवित्रा थापा शितगंगा नगरपालिका
१८. सदस्य श्री जीवा पौडेल शितगंगा नगरपालिका
१९. सदस्य श्री शान्ता अधिकारी शितगंगा नगरपालिका
२०. सदस्य श्री कमला वेल्बासे शितगंगा नगरपालिका
२१. सदस्य श्री अर्चना राना मगर शितगंगा नगरपालिका
२२. सदस्य श्री राम बहादुर दर्लाल शितगंगा नगरपालिका
२३. सदस्य श्री विष्णु बहादर परियार शितगंगा नगरपालिका
२४. सदस्य श्री गोपाल वि.क. शितगंगा नगरपालिका
२५. सचिव श्री प्रेम बहादुर के.सी. शितगंगा नगरपालिका

आ.प्र. प्रमुख श्री अर्जुन प्रसाद नेपाल

सहयोगी कर्मचारीहरु श्री नुमलाल खनाल ना.सु.न.पा.

सहयोगी कर्मचारीहरु श्री ओम प्रकाश पाण्डे ना.सु शितगंगा न.पा.

मिति २०७८/३/२९ गतेको नगरकार्यापालिका बैठकका प्रस्तावहरु

१. वास योजना स्वीकृत गर्ने सम्बन्धमा ।

२. देउराली जलुके लामाताल बाघे सडक मर्मतको खर्च अनुमोदन सम्बन्धमा ।

३. रनिङ शिल्डको खर्च भुक्तानी सम्बन्धमा ।

४. वाडा कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा सम्बन्धमा ।

५. आगजनीबाट घर पूर्ण क्षति भएका परिवारलाई राहत दिने सम्बन्धमा ।

६. योजनामा प्रयोग भएको प्राकृतिक श्रोतमा रोयल्टी लिने सम्बन्धमा ।

७. प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई अनुदान सम्बन्धमा ।

निर्णयहरु

निर्णय नं. १

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा नगरपालिकाले Mwater Application विधिबाट संकलन गरेको खानेपानी, सरसफाई योजनाहरुको आधारमा विश्लेशण गरी खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता (वास) योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन आजको बैठकमा प्रकाश सचेतन समूह (प्राग) मार्फत पेश भई प्रस्तुतीकरण भयो । डाडा संकलन गर्दा तथा पूर्व कार्यपालिकाको बैठकबाट प्राथमिकीकरण गर्दा समेत छुट भएका तपशिल बमोजिमका योजनाहरु समावेश गरी तयार गरिएको खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता (वास) योजना स्वीकृत गरियो । आगामी दिनमा उक्त स्वीकृत खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता (वास) योजना बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने निर्णय गरियो ।

तपशिल

पोखरी तर्फ

वडा नं. ५ का पोखरीहरु :- सिमलारुख, कालिमाटी, करापु

वडा नं. ७ का पोखरीहरु :- जुवाकोट कोट, जलुके त्रिकोण ताल, दह्नालडांडा, रातामाटा, लामाताल, जावुने पोखरी

वडा नं. १० का पोखरीहरु :- बर्रेनह, बर्रे पश्चिम फुलडांडा, हर्रे दकाचौर, पल्लागाउँ पोखरी, सादेपोखरा, मुली पोखरा सिद्धारा, बहखोर पोखरी, सामकोट उपल्लाटोल, लिसिकुना कोलाखर्क

वडा नं. ३ ठाडा डमरदह

वडा नं. २ मिर्गकोधुमको पोखरी

अनुसूची ६ : सरोकारवालाहरूको भूमिका र जिम्मेवारी

क्र. स	सरोकारवालाहरू	कार्य क्षेत्र
१	व्यक्ति	चर्पीको समुचित प्रयोग, सरसफाइ, मर्मत सम्भार, व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने

		स्वस्थकर बानी व्यवहार अवलम्बन गर्ने घर आँगनको सरसफाइ गर्ने सरसफाइ प्रति सचेत नागरीकको रूपमा सार्वजनिक दायित्व निर्वाह गर्ने
२	घर परिवार	चर्पीको निमार्ण, समुचित प्रयोग, सरसफाइ र मर्मत सम्भार गर्ने सरसफाइ सम्बन्धी सामाजिकीकरण गर्ने पानी र खानाको स्वच्छता कायम राख्ने घर आँगन र वरिपरिको सरसफाइ र बगैचा व्यवस्थापन गर्ने स्वच्छकर बानी व्यवहार विकासका लागि परिवारका सदस्य र छिमेकीलाई अभिप्रेरणा गर्ने घरधुरीबाट निस्किने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने सफा र स्वच्छ घर प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने
३	विद्यालय, विश्व विद्यालय, महाविद्यालय तथा अनुसन्धान संस्थाहरू	सरसफाइका विषयवस्तुलाई पाठ्यपुस्तकमा समावेश गर्ने पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्यवन गर्ने विद्यार्थी बाल क्लव गठन तथा सकियता गराउने बाल-मैत्री, लैगिंक-मैत्री चर्पी यूरिनल तथा खानेपानी सुविधा निर्माण, प्रयोग, सरसफाइ तथा मर्मत सम्भार गर्ने पानीको स्वच्छता कायम राख्ने वरिपरिको सरसफाइ कायम राख्ने स्वच्छकर बानी व्यवहार विकासका लागि विद्यार्थी र समुदायलाई अभिप्रेरणा गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने विपद्को समयमा वास सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग गर्ने समुदाय तथा अध्ययनकर्ताहरूका लागि सरसफाइ सिकाइ केन्द्रका रूपमा विकास हुने अनुसन्धान र विकासका कियाकलापहरू संचालन गर्ने सफा र स्वच्छ विद्यालय तथा कलेज प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने
४	टोल तथा क्लष्टर	टोल तथा क्लष्टर स्तरमा वास समन्वय समिति गठन तथा सक्रियता गराउने पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्ययोजना तर्जुमा तथा कार्यान्यवन गर्ने प्रयोगकर्ता-मैत्री सरसफाइ सुविधाको स्तरोन्नती र मर्मत सम्भार गर्ने खानेपानीको मुहान संरक्षण, पानीको शुद्धीकरण र स्वच्छता कायम राख्ने गाँउ टोल र वरिपरिको सरसफाइ कायम राख्ने सार्वजनिक शौचालयको निर्माण, व्यवस्थापन, सरसफाइ र मर्मत सम्भार गर्ने स्वच्छकर बानी ब्यवहार विकासका लागि घरधुरी र नागरीक समुदायलाई अभिप्रेरणा गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने वृक्षारोपण, हरियाली पार्क, बगैचा, चौताराको निर्माण र संरक्षण गर्ने सफा र स्वच्छ टोल विकास गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने
५	उपभोक्ता समिति (खानेपानी तथा सरसफाइ	लक्षित समूह, संगठन समुदायलाई सगठित, सूसुचित र सक्रिय बनाउने नीति नियम, आचार संहिता तर्जुमा गर्ने र गराउने स्थानीय स्रोत साधन परिचालन गर्ने अवस्था विश्लेषण, तथ्याक संकलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने विपद्को समयमा वास सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुऱ्याउने

	बजार व्यवस्थापन समिति वन व्यवस्थापन समिति)	अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुर्‍याउने सरोकारवालाहरू तथा समन्वय समितिसँग समन्वय गर्ने सुविधाहरूको मर्मत, सरसफाइ र व्यवस्थापनमा सहयोग पुर्‍याउने
६	पशुवधशाला संचालक	उचित स्थानमा वधशाला निर्माण गर्ने वधशालाको सरसफाइ र त्यहाँबाट निस्केको फोहोर व्यवस्थापन गर्ने मासुको स्वच्छता कायम राख्ने
७	सरकारी, गै.स.स. र निजी कार्यालय लगायत सवैं	प्रयोगकर्ता-मैत्री चर्पी, यूरिनल तथा खानेपानी सुविधा निर्माण, प्रयोग तथा मर्मत सम्भार गर्ने पानीको स्वच्छता कायम राख्ने वरिपरिको सरसफाइ कायम राख्ने स्वच्छकर बानी व्यवहार विकासका लागि कर्मचारी र सेवाग्राहीलाई अभिप्रेरणा गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र समुचित व्यवस्थापन गर्ने विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुर्‍याउने सफा र स्वच्छ कार्यालय प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने
८	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र स्वास्थ्य कार्यकर्ता	प्राविधिक ज्ञान, सीप र सचेतना विस्तार गर्ने सामुदायिक सशक्तिकरण र सक्रियतामा वृद्धि गर्ने अभिमुखीकरण र ट्रिगरीङ्ग गर्ने अवस्था विश्लेषण, तथ्याक संकलन गर्न सहयोग पुर्‍याउर्ने सचेतनामूलक कायक्रम संचालनमा सहजीकरण विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग गर्ने सफा र स्वच्छ आनीवानी प्रदर्शन गरी नमुनाका रूपमा प्रस्तुत हुनुपर्ने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुर्‍याउने
९	शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र अभिभावक शिक्षक संघ	जीवनोपयोगी ज्ञान, सीप, अभ्यास र सचेतना विस्तार गर्ने विद्यार्थी, विद्यालय परिवार र समुदायको सशक्तिकरण र सक्रियता वृद्धि गर्ने अभिमुखीकरण र तालिम सञ्चालन गर्ने अवस्था विश्लेषण, सचेतनामूलक कायक्रम संचालनमा सहजीकरण गर्ने विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुर्‍याउने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुर्‍याउने सफा र स्वच्छ विद्यालय प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने
१०	विद्यार्थी, बाल क्लव	विद्यालय सेवा क्षेत्रभित्र सरसफाइ क्यालेन्डर बनाइ कार्यक्रम संचालन गर्ने सरसफाइका सुविधाहरू एवं कक्षा कोठा र वरिपरिको वातावरणीय सरसफाइ गर्ने तथ्याक संकलन, सचेतनामूलक कायर्कम संचालनमा सहभागी हुने अविभावकहरूलाई सरसफाइ प्रवर्द्धन गर्न अभिप्रेरित गर्ने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुर्‍याउने सफा र स्वच्छ विद्यालय प्रवर्द्धन गरी नमुनाको रूपमा प्रस्तुत हुने

११	स्थानीय क्लव र समूह	प्राविधिक ज्ञान, सीप र सचेतना विस्तार गर्ने सामुदायिक सशक्तिकरण र सक्रियता वृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने अभिमुखीकरण र ट्रिगरीङ्ग गर्न सहयोग पुऱ्याउने अवस्था विश्लेषण, तथ्याक संकलन गर्न सहयोग पुऱ्याउने सचेतनामूलक कायक्रम संचालनमा सहजीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने विपद्को समयमा खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी सचेतना र सामग्री वितरणमा सहयोग पुऱ्याउने अनुगमन र सहजीकरण गर्न सहयोग पुऱ्याउने
१२	वित्तीय संस्था तथा सहकारी	सरसफाइ सामग्री उत्पादन तथा बजारीकरणमा सहयोग र लगानी गर्ने सहुलियत व्याँज दरमा ऋण प्रदान गर्ने सामग्रीहरूको बजारीकरण र वितरण गर्ने
१३	संचारकर्मी तथा नागरीक समाज	सन्देशमूलक सामग्रीहरूको प्रचारप्रसार गर्ने अध्ययन, अवलोकन र सफल कथाहरूको प्रचारप्रसार गर्ने अनुगमन र पैरवी गर्ने
१४	निजी क्षेत्रका व्यवसायी र मठ मन्दिर संचालक आदि	सरसफाइ सामग्री उत्पादन तथा बजारीकरणमा सहयोग र लगानी गर्ने फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन गर्ने कार्यस्थल र सेवाको सरसफाइ र स्वच्छता कायम गर्ने सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानमा कर्मचारी, संगठन र निकायहरूलाई परिचालन गर्ने

अनुसूचि ७ :. नीति निर्माण तथा समन्वय तह :

क्र.स.	**सरोकारवालाहरू**	कार्य क्षेत्र
१.	नगरपालिका	रणनीतिक योजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्न सहयोग र कार्यान्वयन गर्ने बजेट तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्न सहयोग पुऱ्याउने नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने अनुगमन, नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने
२.	सरकारी कार्यालयहरू मन्त्रालय, विभाग, क्षेत्रीय तथा जिल्ला तहका कार्यालयहरू	नीति र रणनीति र योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने बजेट तथा मानव संसाधन व्यवस्थापन गर्ने समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने अनुगमन, नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने
३.	निर्देशन तथा समन्वय समिति	प्रदेशगत समन्वय तथा स्रोत साधन पहिचान गर्ने सरसफाइका मुद्दाहरूलाई स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय तहमा पैरवी गर्ने

		सभा सम्मेलन, गोष्ठी आदि सञ्चालन गर्ने रणनीतिक योजना तथा कार्ययोजना तर्जुमा गर्न सहयोग र कार्यान्वयन गर्ने नेतृत्व, समन्वय र सूचना तथा अभिलेख व्यवस्थापन गर्ने अनुसन्धान र विकासका क्रियाकलापमा सहयोगपुऱ्याउने अनुगमन, नियमन र सुपरिवेक्षण गर्ने
४.	विकास साझेदार संस्था	क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सरकार र समन्वय समितिलाई प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग गर्ने अनुसन्धान र विकासका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने
५.	राजनीतिक दल र दलका भातृ संगठनहरू	सरसफाइलाई राष्ट्रिय विकासको महत्वपूर्ण मूलधारका रूपमा स्थापित गर्ने सरसफाइका लागि प्रयाप्त बजेट व्यवस्थापन गर्ने जनशक्ति परिचालन गर्ने

अनुसूचि ८ :. खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका अन्तरनिहित विषयहरू

क.सं.	**अन्तर्सम्बन्धित विषयहरू**	**सम्बोधन गर्ने उपायहरू**
१	सामाजिक समावेशीकरण	• हरेक तहका समन्वय समिति तथा कार्यदलहरूमा समुदायका सवै वर्ग र समूहको प्रतिनिधित्व सहित कम्तिमा पनि ३३% महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने । • लैंगिक तथा सामाजिक वर्ग, समूहका संवेदनशील तथ्यांक तैयारी गर्ने । • क्षमता अभिवृद्धिका क्रियाकलाप संचालन गर्दा अनिवार्यतः लैंगिक सन्तुलन कायम गरी सहभागीहरूको चयन गर्ने । • पूर्ण सरसफाइ जनचेतनामूलक सामग्री विकास गर्दा लैंगिक पक्ष र समावेशितामा ध्यान दिने । • लैगिक, अपांग, बाल, वृद्ध सम्वेदनशील सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने । • आयआर्जन र जीविकोपार्जनमुखी सरसफाइका क्रियाकलापहरू प्रवर्द्धन गर्ने
२	पोषण (जन-स्वास्थ्यको कार्यक्रमहरूसंग बढी सम्बन्धित)	• सरसफाइ र पोषणको अन्तरसम्बन्ध झल्किने गरी शैक्षिक एवं जनचेतनामूलक सामग्री विकास तथा प्रचार प्रसार गर्ने । • गरीबी निवारण र पोषणसँग सम्बन्धित कार्यक्रम संचालन गर्दा चर्पी निर्माण र प्रयोग एवं साबुन पानीले हात धुने क्रियाकलापको सुनिश्चितता गर्ने । • सुरक्षित मातृत्व र स्तनपान सम्बन्धी जनचेतनामूलक क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा चर्पी प्रयोग र साबुन पानीले हात धुने क्रियाकलापहरूलाई प्राथमिकता दिने । • स्वास्थ्य मन्त्रालयद्वारा संचालित एकीकृत पोषण व्यवस्थापन कार्यक्रमसँग खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलाप तथा सुविधाहरू प्रवर्द्धन गर्ने ।

		•
३	मासिक धर्म स्वच्छता (महिनावारी स्वच्छता ,जनस्वास्थ्य र शिक्षासंग प्रत्यक्ष सम्बन्धित)	• विद्यालय, सार्वजनिक भवन र सरकारी तथा गै.स.स. कार्यालयहरूमा अनिवार्यतः चर्पीको साथमा महिनावारीसंग सम्बन्धित पक्षहरू (जस्तै स्यानीटरी प्याड लगायत सफाइ सम्बन्धी अन्य सामग्रीहरू सफा गर्ने, फेर्ने, फ्याल्न र जलाउन मिल्ने सुविधाहरू) समेतको व्यवस्था गर्ने । • सरसफाइ सम्बन्धी विद्यालय र समुदाय स्तरीय क्रियाकलापहरू संचालन गर्दा महिनावारी स्वच्छताका विषयहरू समावेश गर्ने । • महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनका लागि जनचेतनामूलक सामग्री, स्यानीटरी प्याडको निर्माण, विकास तथा प्रचारप्रसार गर्ने ।
४	जलवायु परिवर्तन (वातावरण, विज्ञान र प्रविधि, अनुसन्धान, जलश्रोत, जनस्वास्थ्य आदिसंग बढी सम्बन्धित)	• जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी क्षेत्रगत कार्य समूह स्थापना गर्ने । • जलवायु परिवर्तनले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रमा परेको असरहरूको वैज्ञानिक तथ्यहरू व्यवस्थित गर्न त्यसका आधारमा सुधारका योजनाहरू तर्जुमा गर्ने । • विद्यालय तथा विश्व विद्यालय तहका पाठ्यपुस्तकहरूमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विषयहरू समावेश गर्ने । • वर्षात्को पानी संकलन तथा स्थानीय स्तरमा उपयुक्त हुने अन्य प्रविधिको विस्तार गरी जलवायु परिवर्तनको जोखिम न्यूनिकरण गर्ने । • जलवायु परिवर्तनका कारक तत्व मानिएका घरायसी र सामुदायिक तहमा प्रयोग भइ रहेका सामग्रीहरूको न्यून रूपमा प्रयोग गर्न जनचेतनामूलक क्रियाकलाप संचालन गर्ने । • जलवायु परिवर्तनको सवाललाई खानेपानी संस्थाको क्षेत्रको नीतिभित्र समावेश गर्न दीर्घकालीन र दिगो व्यवस्थापनको कार्यक्रम संचालन गर्ने । • अनुगमनका क्षेत्रगत सूचकहरू तयार गर्दा जलवायु परिवर्तनका सवाल/मुद्दाहरू समावेश गर्ने । • जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनिकरणसँग सान्दर्भिक पद्धति, प्रविधि, मौलिक ज्ञान तथा सीप, क्षमता अभिवृद्धि, सूचना प्रणाली, वैकल्पिक उपायहरू आदि सम्बन्धी विषयहरूमा अनुसन्धान र विकास गर्ने ।
५	आपत्कालिन पूर्व तैयारी (गृह मन्त्रालय, सहरी विकास मन्त्रालय, संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, खानेपानी तथा सरसफाइ मन्त्रालय आवाससंग सम्बन्धित)	• आपत्कालीन अवस्थामा जोखिम आँकलन र खानेपानी, सरसफाइ, तथा स्वच्छता क्षेत्रले विपद् व्यवस्थापनमा वहन गर्नु पर्ने जिम्मेवारी निर्वाह गर्ने विभिन्न तहका समन्वय समितिहरूको क्षमता र सीप अभिवृद्धि गर्ने • विभिन्न क्लस्टरहरूसँग वास क्लस्टरको समन्वय गर्ने । • विपद् सम्बन्धी योजना सहित सेवा सुविधाको मानक तथा नर्म्स र सहयोगका प्याकेज समेटी रणनीतिक कार्य योजना तयार गर्ने • जोखिमको नक्सांकन गर्ने • आपत्कालिन सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने । • क्लोरिन र औषधिको भण्डारण मजबुत राख्ने । • चर्पी निर्माण गर्ने सामग्रीको यथेष्ठ भण्डारण गर्ने । • पानीको गुणस्तर जाँच्ने विधि-औजार/उपकरणको व्यवस्था गर्ने । • विपद्को अवस्थामा खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छताका निमित्त तालिम प्राप्त सहजकर्ता/स्वयंसेवकहरू परिचालन गर्ने ।

		• मानवीय सहयोगको लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र भविष्यमा हुन सक्ने विपद्को लागि तालिम प्राप्त मानव संसाधन तैयारी अवस्थामामा राख्ने । • आपत्कालिन अवस्थाको लागि शीघ्र रेस्पोन्स पद्धतिको विकास र अवलम्बन गर्ने । • हरेक जिल्लामा जगेडा कोष व्यवस्थापन गर्ने । • स्वयंसेवकको व्यापक परिचालन गर्ने । • सूचना व्यवस्थापन सुदृढ गर्ने । • विपद्को बेला साबुन पानीले हात धुने, सफा पानी, सुविधाको उचित मर्मत सम्भार र ठोस र तरल फोहोरमैला व्यवस्थापनमा ध्यान दिने । • हरेक तहका समन्वय समितिहरूलाई बजेट व्यवस्थापन, समन्वय, मानव संसाधन परिचालन, कोष व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन र अनुगमनका कार्यमा जिम्मेवार बनाउने ।
६	बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तन	• मौजुदा सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी बानी व्यहोराको विश्लेषण गर्ने । • लक्षित समूहको लेखाजोखा र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने • अपेक्षित बानी व्यहोराको पहिचान गर्ने । • बानी व्यहोरा विकास तथा परिवर्तनमा बाधा पुऱ्याउने र सहयोग गर्ने पक्षहरूको खोजी गर्ने । • लक्षित समूहले रुचाउने सन्देश पहिचान गर्ने । • सामग्री र माध्यमहरूको चयन गर्ने । • संचार तथा तालिम आवश्यकता पहिचान गर्ने । • प्रमाणमा आधारित पैरवी तथा संचार प्याकेजहरूको प्रयोग गर्ने । • अपेक्षित बानी व्यहोरा हासिल हुन सके नसकेको अनुगमन र मूल्यांकन गर्ने ।

अनुसूचि ९: अनुगमनका सूचकहरू र प्रमाणीकरणका आधारहरू

सूचकहरू	प्रमाणीकरणका आधार तथा औजार
योजना तर्जुमा र व्यवस्थापन	
• समन्वय समिति सक्रिय रहेको, • वास योजना तर्जुमा भएको, • क्षमता विकासको लागि तालिमहरू सञ्चालन गरीएको,	• समन्वय समितिको बैठक नियमित बस्छ बस्दैन सोध्ने • बैठकको माइन्यूट अवलोकन गर्ने • वास योजना तर्जुमा भए नभएको सोध्ने र एकीन गरी अवलोकन गर्ने • तालिमहरू सञ्चालन भए नभएको सोध्ने र तालिम प्रतिवेदन हेर्ने
समुचित तरिकाले चर्पीको प्रयोग	

• प्रत्येक घरधुरी, संघसंस्था र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक स्थानहरूमा चर्पी निर्माण भइ प्रयोग भएको, • साबुन पानी सहितको सुरक्षित, सफा चर्पी भएको, • खुला ठाँउमा दिसा नभेटिएको, • संघसंस्थाका र सार्वजनिक शौचालय प्रयोगकर्तामैत्री भएको,	• घर, संघसंस्था निकाय र आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय बने नबनेको स्याम्पिलिङ्गका आधारमा अवलोकन तथा सोधपुछ गर्ने • चर्पी साबुन पानी सहित सफा छ छैन अवलोकन गर्ने • संघ सस्था एवं सार्वजनिक शौचालय प्रयोगकर्ता मैत्री छन् छैनन् अवलोकन गर्ने
व्यक्तिगत सरसफाइ	
• प्रत्येक घरले उपयुक्त स्थानमा साबुन पानीसहितको हात धुने स्थान बनाएको, • घर, विद्यालय संघसस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा साबुन पानीले हात धुने सुविधा (स्थान र सावुन पानी) भएका, • घर, विद्यालय, स्वास्थ्य सस्था, कार्यालयहरूमा सावुन पानीले हात धुने, महिलाको मासिक धर्म व्यवस्थापन लगायतका व्यक्तिगत सरसफाइ सम्बन्धी ज्ञान र अभ्यास भएको, • व्यक्तिगत सरसफाइमा ध्यान पुराएको (समुदायका सदस्य, विद्यालयका विद्यार्थी/शिक्षक/कर्मचारी, होटेल र रेष्टुराका कर्मचारी/व्यवस्थापक समेत)	• घर,व्यक्ति,संघसंस्थाका व्यक्तिहरूको स्वच्छता अवलोकन गर्ने तथा ज्ञान सम्बन्धी सोधपुछ गर्ने • साबुन पानीसहितको हातधुने स्थान छ छैन अवलोकन गर्ने
सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग	
• आधारभूत स्तरको खानेपानीमा सबैको पहुँच भएको, • खानेपानी प्रणालीबाट सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध नभएको अवस्थामा घरायसी, विद्यालय, संघसंस्थामा पानी शुद्धीकरणका कुनै एक विधिको प्रयोग गरेर मात्र पानी पिउने गरेको, • घरायसी पानी शुद्धीकरणका आवश्यक सामग्रीहरू स्थानीय बजारमा उपलब्ध भएको,	• खानेपानीको पहुँच पुगेको छ छैन सोधपुछ गर्ने तथा अवलोकन गर्ने • घर, संघसंस्था, विद्यालयमा घरायसी खानेपानी शुद्धीकरणका विधिहरू : उमालेर, क्लोरिन, फिल्टर, सोडिस विधिहरू मध्ये कुनै एक विधि अवलम्बन गरी खानेपानीको प्रयोग गरीएको छ, छैन, अवलोकन गर्ने, अभ्यासका सम्बन्धमा सोधपुछ गर्ने, • खानेपानी राख्ने, भाँडा सफा छ छैन, पानी छोपेर राखेको छ छैन अवलोकन गर्ने
सुरक्षित खाना प्रयोग सम्बन्धी व्यवहार	
• घरको भान्सा, होटेल, क्यान्टिन तथा रेस्टुरा सफा रहेको र बासी तथा सडेगलेको खाना नखाने/नबेच्ने गरेको गरेको • खाना पकाउने र खाने भाँडा सफा हुनुका साथै खानेकुरा र पिउने पानी छोपेर राखेको,	• खाना पकाउने, खाने भाँडा सफा छ छैन अवलोकन गर्ने,सोध्ने • खाना सफा छ छैन क्यान्टिन, होस्टेलका विद्यार्थी र होटल र रेस्टुराका ग्राहकलाई एवं परिवारका सदस्यलाई सोध्ने

• फलफूल तथा खानेकुराहरू राम्रोसंग सफा गरेर एवं पकाएर, तताएर खाने, खुवाउने गरेको, • सुरक्षित खानाको अनुगमनका लागि कार्यदल गठन गरी कम्तीमा चौमासिक रूपमा अनुगमन हुने गरेको,	• होटेल, क्यान्टिन, रेस्टुरा लगायतको खानाको शुद्धता अवलोकन गर्ने टिम सक्रिय छ छैन सोध्ने, अनुगमन प्रतिवेदन अवलोकन गर्ने
घर, विद्यालय संघसस्था, सरसफाइ	
• घर, विद्यालय, संघ संस्था भित्र तथा बाहिर सफा रहेको, • विद्यालय, संघसस्था र सार्वजनिक शौचालयहरूमा महिनावारीमा प्रयोग गरीएका स्यानीटरी प्याड वा अन्य साधनहरूको सफाइ एवं विसर्जन गर्ने वैज्ञानिक व्यवस्था भएको, • घर आगँन एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गरी कुहिने र नकुहिने फोहोरको समुचित व्यवस्थापन गरेको । घर एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरपानीको सुरक्षित निस्कासन भएको, • अस्पताल, उद्योग, कलकारखानाबाट निस्केको फोहोरको सुरक्षित संकलन, निस्कासन तथा विसर्जन सोही संस्थाले गर्ने गरेको, • उपयुक्त तरिकाले पशुपंक्षीको गोठ तथा खोर र मलमूत्र व्यवस्थापन गर्ने गरेको, • भान्सा कोठामा हावा ओहोरदोहोर हुने उचित व्यवस्था तथा धुँवा रहित चुल्होको प्रयोग भएको,	• घर, विद्यालय एवं संघसस्थाको भित्र बाहिर सरसफाइ अवलोकन गर्ने • फोहोरको वर्गीकरण एवं पुन प्रयोग गरेको छ छैन अवलोकन गर्ने • घरायसी तहमा भाडा माझ्ने जुठ्यान, भाँडा सुकाउने च्याङ्ग, कपडा सुकाउने डोरी छ छैन अवलोकन गर्ने । • घर एवं विद्यालय, संघसंस्थाबाट निस्कने फोहोरपानीको निस्कासन स्थल अवलोकन गर्ने • अस्पताल, उद्योग, कलकारखानाको अवलोकन गर्ने • भान्सा कोठा सफा छ छैन, धुँवा रहित चुल्हो प्रयोगमा छ छैन सोध्ने र अवलोकन गर्ने • गाई बस्तुको गोठ खोर, व्यवस्थान अवलोकन गर्ने
वातावरणीय सरसफाइ	
• गाउँ, टोल, नगर एवं सडक, चौतारा आदि सार्वजनिक स्थानहरूमा सफाइको लागि सरसफाइ समिति गठन भएको, • घरायसी एवं संस्थागत तहमा ठोस तथा तरल फोहोर मानव मलमुत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टीक ट्यांकीमा जोडिएको पक्की वाटरसील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको	• ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनको आवश्यकता अनुसार स्थानीय प्रविधि संचालनमा छ छैन अवलोकन गर्ने • नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा ठोस फाहोरमैलाको व्यवस्थानको लागि योजना तर्जुमा भएको छ छैन सोध्ने र अवलोकन गर्ने । • ढल प्रणालीको योजना अवलोकन गर्ने • वधशाला सफा र स्वच्छ रहेको । • खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाहरूमा सवैको पहुँच पुगेको छ छैन? राम्ररी संचालनमा रहेका छन् छैन् अवलोकन गर्ने, सोध्ने

• बजार बनारोन्मुख क्षेत्रमा ठोस फाहोरमैलाको व्यवस्थानको लागि स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइटको पहिचान गरी निर्माणको योजना तर्जुमा भएको, • व्यवस्थित ढल प्रणालीको योजना तर्जुमा भएको, • नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा बधशालाहरूको निर्माण, वधशालाको सरसफाइ र त्यसबाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापनमा जोड	• प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको छ छैन, संचालनमा छ छैन अवलोकन गर्ने • स्यानिटरी ल्याण्ड फिल्ड साइटको व्यवस्थित संचालनमा भएको छ छैन अवलोकन गर्ने • नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम रहेको छ छैन अवलोकन तथा परीक्षण गर्ने • बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको छ छैन अवलोकन गर्ने । • ठोस तथा तरल फोहोरको प्रशोधन पश्चात पुन प्रयोग भएको छ छैन सोध्ने र सोको प्रयोगको अवलोकन गर्ने
पूर्ण सरसफाइ उन्मुख क्षेत्र	
• प्रयोगकर्ता-मैत्री गुणस्तरीय चर्पी निर्माण भएको, • नेपाल गुणस्तर मापदण्ड अनुसारको पिउने पानीमा सबैको पहुँच भएको, • ग्रामीण तथा छरिएका वस्तीमा मानव मलमुत्रको व्यवस्थापनको हकमा व्यवस्थित सेप्टीक ट्यांकीमा जोडिएको पक्की वाटरसील चर्पी लगायत अन्य उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग भएको • नगर र नगरोन्मुख क्षेत्रमा प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको, • ठोस फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका लागि आवश्यकता अनुसार स्यानिटरी ल्याण्ड फिल्ड साइडको निर्माण गरी संचालनमा रहेको, • बजार र बजारोन्मुख क्षेत्रमा सम्भव भए सम्म फोहोरमैलाको कम उत्त्पादन, पुन:प्रयोग र रिसाइकल गर्ने व्यवस्था भएको, • आकासेपानी संकलन र उपयोग गरेको, • नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम राखेको, • बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको,	• खानेपानी,सरसफाइ र स्वच्छताका सुविधाहरूमा सवैको पहुँच पुगेको छ छैन? राम्ररी संचालनमा रहेका छन् छैन् अवलोकन गर्ने, सोध्ने • प्रशोधन सहितको व्यवस्थित ढल निर्माण भएको छ छैन, संचालनमा छ छैन अवलोकन गर्ने • स्यानिटरी ल्याण्ड फिल्ड साइटको व्यवस्थित संचालनमा भएको छ छैन अवलोकन गर्ने • नदीनाला, पोखरी, ताल तलैयाको पानीको प्राकृतिक गुणस्तर कायम रहेको छ छैन अवलोकन तथा परीक्षण गर्ने • बस्ती, टोल वरपर यथोचित हरियाली र पार्क निर्माण भएको छ छैन अवलोकन गर्ने । • ठोस तथा तरल फोहोरको प्रशोधन पश्चात पुन प्रयोग भएको छ छैन सोध्ने र सोको प्रयोगको अवलोकन गर्ने

अनुसूचि : १० अनुगमन फारामहरू

१०.१ घरायसी तहमा प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम

क्रसं	सूचकहरू	अंकभार (१००)	छ/छैन सर्भेक्षण गरेको घर नम्बर				
क) चर्पीको प्रयोग		**२५**					
१	सबैले सधैं सुरक्षित चर्पीमा दिसापिसाब गर्ने गरेको ।	५					
२	चर्पीको नियमित सरसफाइका लागि ब्रस र सफा गर्ने वस्तुको उपलब्ध भएको ।	३					
३	चर्पी प्रयोगपछि हात धुनका लागि साबुन पानीको सहज व्यवस्था भएको ।	५					
४	चर्पीको प्यान र त्यस वरिपरि दिसा नदेखिएको ।	५					
५	दिसा संकलन ट्यांकी वरपर दिसाजन्य लेदो बाहिर नदेखिएको ।	५					
६	चर्पी प्रयोगकर्ता (बालबालिका, अपाङ्गता, लैगिंक,अशक्तता) मैत्री भएको ।	२					
ख) व्यक्तिगत सरसफाइ		**३०**					
	साबुन पानीले हात धुने बानीको विकास						
१	चर्पीको प्रयोग गरीसकेपछि, बच्चाको दिसा धोईसकेपछि साबुन पानीले हात धुने बानी भएको ।	५					
२	खाना बनाउनु एवं पस्कनु, खानु र खुवाउनुअघि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	५					
३	फोहोर वस्तु र/वा विषादी छोएपछि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	५					
४	बिरामी स्याहार गरेपछि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	२					
	महिनावारी स्वच्छता						
५	महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी ज्ञान र चेतना भएको ।	२					
६	स्यानेटरी प्याडको उपयुक्त (जलाउने वा साबुन पानीले धोएर घाममा सुकाउने) व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	४					
७	रजस्वलाको बेला नियमित नुहाउने गरेको ।	२					
	अन्य व्यक्तिगत सरसफाइ :						
८	नियमित रूपमा नुहाउने, दाँत माझ्ने, नङ्ग काट्ने, सफा कपडा लगाउने गरेको ।	५					
ग) न्यूनतम आवश्यक र सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग		**२०**					
१	पानीको सुरक्षित भण्डारण अथवा प्रयोग गर्ने भाँडा सफा तथा छोपेर राखेको ।	६					

क्रसं	सूचकहरू	अंकभार (१००)	छ/छैन सर्भेक्षण गरेको घर नम्बर				
२	पानी शुद्धिकरणका विधिहरू (उमाल्ने, फिल्टर गर्ने, क्लोरिन प्रयोग गर्ने, सोडिस गर्ने) को ज्ञान तथा प्रयोग ।	६					
३	छोपेको इनार, प्लेटफर्म सहितको हेण्डपम्प, सुरक्षित मुहान, खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएको खानेपानी प्रणालीको पानी प्रयोग गर्ने गरेको ।	४					
४	कम्तीमा राष्ट्रिय मापदण्डले तोके बमोजिम न्यूनतम पानीको मात्रा उपलब्धता रहेको ।	४					
घ) सुरक्षित खानाको प्रयोग		**१५**					
१	खानेकुराको सुरक्षित भण्डारण (खानेकुराहरू सधैं छोपेर राख्ने, उपयुक्त तापक्रममा संरक्षण गर्ने) गरेको ।	४					
२	पकाउने भाँडा र भान्साकोठा सफा रहेको ।	२					
३	सुरक्षित खानेकुराहरू (राम्ररी पाकेको, काँचै खाने खानेकुरालाई सुरक्षित पानीले राम्ररी धोएको, बासी नभएको, नसडेको, नगलेको, झिंगा नभन्केको) मात्रै खाने गरेको तथा सो सम्बन्धी ज्ञान र चेतना भएको ।	४					
४	पकाएको खानालाई पुनः प्रयोग गर्नु परेमा राम्ररी तताएर खाने गरेको ।	१					
५	पोषणयुक्त खाद्यवस्तु र खानेकुराको प्रयोग गर्ने गरेको तथा सो सम्बन्धी ज्ञान र चेतना भएको ।	२					
६	पशुपंक्षीको पहुँचबाट सुरक्षित राख्न मसला पिस्ने सिलौटालाई छोप्ने र/वा उँचो स्थानमा राखेको ।	२					
ङ) सफा स्वच्छ घरआँगन		**१०**					
१	घरआँगनको सधै सफाई गर्ने गरेको ।	१					
२	घरबाट निस्किने फोहरमैलालाई वर्गिकरण (कुहिने, नकुहिने) गरी व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	२					
३	घरबाट निस्किने फोहरपानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	१					
४	सुधारिएको चुल्हो, बायो ग्याँस/एल.पी ग्याँस चुल्हो, विद्युतीय चुल्हो आदिको प्रयोग गर्ने गरेको ।	२					
५	भान्सा कोठामा क्रस भेन्टीलेशनको व्यवस्था भएको ।	१					
६	जुठेल्नो, चाङ र किचन ऱ्याकको व्यवस्था भएको ।	२					
७	पशुपंक्षीका लागि छुट्टै गोठ र खोरको व्यवस्था भएको ।	१					

१०.२ बिद्यालय WASH वास तीन तारा पद्धति मापदण्ड

क.स.	आधारहरू	तारा प्राप्त गर्ने सूचकहरू (आधारहरू)		
		एक तारा	दुई तारा	तीन तारा
१	पानी	पिउन, हात धुन र सरसफाइ गर्नका लागि पानीको उपलब्धता	विद्यालयमा पिउनका लागि शुद्धीकरण गरीएको पानीको व्यवस्था	सबै बालबालिकाहरूको पहुँच सहितको पिउन र सरसफाइका लागि सुरक्षित र पर्याप्त पानीको उपलब्धता (प्रति व्यक्ति दैनिक १२ लि.)
२	शौचालय	छात्रा तथा छात्रहरूका लागि चुकुलसहितका अलग अलग शौचालय भएको	बाल, लैङ्गिक , अपाङ्गता र वातावरण मैत्री युरिनल र पानीसहितको धारा भएको शौचालयको व्यवस्था	सुरक्षित स्थानमा बाल,लैङ्गिक, अपाङ्गता र वातावरण मैत्री (२५ छात्रा र ४० छात्रहरूको अनुपातमा) पर्याप्त पानीसहितको शौचालयको सुविधासहित दिसा, पिसाबको सुरक्षित निकासको व्यवस्था मिलाइएको
३	वातावरणीय सरसफाइ	ठोस फोहरलाई डस्टबिनमा सङ्कलन गरी समय समयमा बिसर्जन गर्ने गरीएको	ठोस फोहोरहरूलाई सिसा वा धातुजन्य, नकुहिने र कुहिने गरी अलग अलग डस्टबिनमा सङ्कलन गरी कम्तिमा हप्तामा एक पटक बिसर्जन गर्ने गरीएको	सामग्रीहरूको प्रयोग घटाउने, पुन:प्रयोग गर्ने र पुन:चक्रणको पद्धति लागू गरी फोहोरको व्यवस्थापन गरीएको
४	सफा र हरियाली वातावरण	विद्यालय सेवाक्षेत्र खुला दिसा मुक्त घोषणा भएको	विद्यालय परिसरभित्र फूलहरू रोपी बगैंचाको व्यवस्था भएको	विद्यालयभित्रको उपयुक्त खाली जमिनमा वृक्षरोपण र बगैंचा र करेसाबारीको विकास गरीएको
५	स्वच्छता सुविधा	पानी र साबुनसहितको हात धुने सुविधा भएको	समूहमा साबुन पानीले हात धुने स्थायी सुविधासहित साबुन र पानीको नियमित व्यवस्था भएका	समूहमा साबुन पानीले हात धुने स्थायी सुविधा (छात्रा ४० र छात्र ६० को अनुपातमा एक धारा) मा सबैको सहज पहँचु सहित प्रयोग भई नाली

				वा सोकपिट वा बगैचा वा करेसाबारीमा पानीको निकासको व्यवस्था गरीएको
६	स्वच्छता शिक्षा	सबै कक्षामा स्वच्छता शिक्षा अध्ययन, अध्यापन हुने गरेको पाँच कक्षाभन्दा माथि महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन पठन पाठन गर्ने गरीएको	विद्यार्थीहरूको व्यावहारिक र जीवन उपयोगी स्वच्छता शिक्षामा सक्रिय सहभागिता हुने गरेको	स्वास्थ्य तथा वातावरण विषयमा विद्यार्थीहरूको व्यक्तिगत सरसफाइ र स्वच्छता व्यवहार (समूहमा हात धुने, व्यक्तिगत सरसफाइ र शौचालयको सरसफाइ गर्ने का आधारमा अङ्क दिने पद्धतिको अवलम्बन गरीएको
७	महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन सुविधा	सेनिटरी प्याड व्यवस्थापनका लागि छात्रा शौचालयहरूमा ढकनसहितको डस्टबिन राखिएको	आकस्मिक अवस्थाका लागि सहज सेनिटरी प्याडको व्यवस्था र प्रयोग गरीएका प्याडहरूको सुरक्षित बिसर्जन गर्ने गरीएको	छात्राहरूले पुन प्रयोग गर्ने सेनिटरी प्याड तयार गर्ने सीप सिकी वा स्वस्थकर प्याड प्रयोगमा ल्याएका र महिनावारी स्वच्छता सुविधाहरू सञ्चालनमा रहेका
८	संस्थागत व्यवस्था र दिगोपना	बाल क्लब र विद्यालय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति गठन भएको	विद्यालय सुधार योजनामा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना समावेश भएको	नियमित मर्मत सम्भारका लागि मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था, आवश्यक सीप र जगेडा औजारहरूको व्यवस्था भएको र नियमित रूपमा तालिका अनुसार शौचालय, धारा र हातधुने ठाउँको सरसफाइ गर्ने गरीएको
९	विपत जोखिम व्यवस्थापन	शिक्षक तथा बालबालिकाहरूलाई विपत जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा क्षमता विकास गरीएको	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समेतको विपत पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना तयार गरीएको र जोखिम नक्साङ्कन तयार गरी सबैले देख्ने स्थानमा टाँगिएको	खानेपानी तथा सरसफाइका संरचनाहरू नेपाल सरकारको स्वीकृत मापदण्ड (विपद जोखिम न्यूनीकरण) अनुसार निर्माण भएको
१०	अनुगमन तथा जवाफदेहिता	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छता सम्पर्क शिक्षकको निगरानीमा दैनिक रूपमा	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता र महिनावारी स्वच्छता सम्पर्क शिक्षकको सहजीकरणमा खानेपानी,

		स्वच्छताका लागि सम्पर्क शिक्षक (महिलालाई प्राथमिकता) को व्यवस्था गरीएको	शौचालयको सफाइ र साबुन पानीले हात धुने गरीएको	सरसफाइ तथा स्वच्छता कर्नर (सम्बन्धित पुस्तक, पत्रिका, पोस्टर , सूचना तथा जानकारीमूलक सामग्री र सेनिटरी प्याड) को स्थापना गरीएको

बिद्यालय खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता उपलब्धिलाई मुल्यांकन गरी स्तरीकरण गर्न देहाय बमोजिमका सूचकहरूको आधारमा तारा पद्धति बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ ।

एक, दुई र तीन तारामध्ये पूरा भएकोमा चिन्ह (√) र नभएकोमा चिन्ह (x) लगाउनुपर्नेछ । एक ताराका सबै सूचक पूरा गरेपछि “एक तारा” तोक्न सकिने छ र एवम् रीतले एक तारा र दुई ताराका सबै सूचक पूरा गरेपछि “दुई तारा” र एक तारा, दुई तारा र तीन ताराका सबै सूचक पूरा गरेपछि “तीन तारा” तोक्न सकिनेछ ।

१०.३ स्वास्थ्य संस्थामा प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम

स्वास्थ्य संस्थाहरूको खानेपानी सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी अनुगमन फाराम

संस्थाको नाम		स्वास्थ्य संस्थाको प्रकार	
पालिकाको नाम		टोल		वडा नं	

क्षेत्र		सूचकहरू	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति
			सुचकगत स्थिति	सुचकगत स्थिति	सुचकगत स्थिति
चर्पी संख्या तथा सरसफाइको अवस्था	चर्पी छ वा छैन				
	छ भने प्यान संख्या	पूरुषको लागि			
		महिला को लागि			
		महिला पूरुष दुबै को लागि			
	महिला र पूरुषका लागि छुट्टै चर्पी छ वा छैन				
	महिला चर्पीमा स्यानीटरी प्याड फाल्न मिल्ने ब्यवस्था छ वा छैन				
	प्रयोग भएको छ वा छैन				
	चर्पि सफा छन वा छैनन्				
	सरसफाइ सामग्री छ वा छैन				

	चर्पीमा पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)				
साबुन पानीले हात धुने सुविधाको व्यवस्था	समुह हातधुने सुविधा निश्चित स्थान (छ वा छैन)				
	पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)				
	साबुनको उपलब्धता (छ वा छैन)				
	जोखिमपुर्ण समयमा साबुन पानीले हात धुने बानी छ वा छैन				
संस्थामा खानेपानीको अवस्था	संस्था हाता भित्र खानेपानीको व्यवस्था छ वा छैन				
	खानेपानीको शुद्धिकरण (१ फिल्टर, २ कोलोरिन प्रयोग, ३ सोडयस, वा ४ अन्य विधि)				
	खानेपानी निर्माण भएको तर बिग्रिएको छ भने मर्मत गर्नु पर्ने के हो ।				
	खानेपानी को सम्भावना के छ ?	हाल सम्म पनि खानेपानीको व्यवस्था वा धारा निर्माण नभएको			
		पानीको श्रोतको पहिचान भएको छ वा छैन			
		संस्था देखी पानीको मुहान सम्मको अनुमानीत दुरी (मीटर)			
		पानीको श्रोत नभएको भए बैकल्पीक श्रोत के होला?			
वातावरणिय सरसफाइ	वार्डहरूमा फोहरको सेग्रिगेसन गर्ने गरीएको छ वा छैन				
	ठोस फोहरको सुरक्षित संकलन तथा व्यवस्थापन छ वा छैन				
	तरल फोहरको सुरक्षित संकलन तथा व्यवस्थापन छ वा छैन				
	प्लासेन्टा पिट व्यवस्था भएको वा नभएको				
	फोहर जलाउन इन्सीनेटरको व्यवस्था भएको वा नभएको				
	कार्यालय हाता नजिक खूला दिसा देखिएको छ वा छैन				
संस्थागत विवरण	सरसफाइ फोकल कर्मचारी तोकिएको छ वा छैन				
	खानेपानी तथा सरसफाइ सुधार कार्य योजना रहेको				
	सरसफाइ आचारसंहिता छ वा छैन				
	सरसफाइ कार्यक्रम तथा अभियान संचालन छ वा छैन				
		कर्मचारी संख्या			

अपांगता मैत्री वातावरण	फरक शारिरीक क्षमता भएका संख्या	सेवाग्राही संख्या			
	शौचालयमा र्‍याम/रेलिगंको व्यवस्था छ				
	सेवा क्षेत्र खुला दिसामुक्त घोषणा भएका				
	सेवा क्षेत्रको जोखिम नक्सांकन				

१०.४ कार्यालय तहमा प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम

कार्यालय तथा संस्थाहरूको ध्ब्क्ज सम्बन्धी अनुगमन फाराम

कार्यालय वा संस्थाको नाम				संस्थाको प्रकार	
पालिका	**स.न.पा.**		टोल		वडा नं

कर्मचारी संख्याः		म :		पू :	

क्षेत्र		सूचकहरू	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति	निरिक्षण मिति
			सुचकगत स्थिति	सुचकगत स्थिति	सुचकगत स्थिति
चर्पी संख्या तथा सरसफाइ अवस्था	चर्पी छ वा छैन				
	छ भने प्यान संख्या	पुरुषको लागि			
		महिला को लागि			
		महिला पूरुष दुबै को लागि			
	यूरिनल संख्या				
	महिला र पुरुषका लागि छुट्टै चर्पी छ वा छैन				
	महिला चर्पीमा स्यानीटरी प्याड फाल्न मिल्ने व्यवस्था छ वा छैन				
	प्रयोग भएको छ वा छैन				
	चर्पि सफा छ वा छैन				
	सरसफाइ सामग्री छ वा छैन				
	चर्पीमा पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)				
साबुन पानीले हात धुने	समुह हातधुने सुविधा निश्चित स्थान (छ वा छैन)				
	पानीको उपलब्धता (छ वा छैन)				
	छ भने पानी आउने धारा संख्या				

सुविधाको व्यवस्था	साबुनको उपलब्धता (छ वा छैन)			
	जोखिमपुर्ण समयमा साबुन पानीले हात धुने बानी छ वा छैन			
संस्था वा कार्यालय मा खानेपानीको अवस्था	कार्यालयमा खानेपानीको व्यवस्था छ वा छैन			
	खानेपानीको व्यवस्था छ भने शुद्धिकरण गरीएको छ वा छैन			
	खानेपानीको शुद्धिकरण (१ फिल्टर, २ कोलोरिन प्रयोग, ३ सोडयस, वा ४ अन्य विधि) कसरी भएको छ			
वातावरणिय सरसफाइ	ठोस फोहरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन भएको छ वा छैन			
	तरल फोहरको उचित संकलन तथा व्यवस्थापन भएको छ वा छैन			
	कार्यालय परिसर र कोठाहरू सफा रहेको छ वा छैन			
	कर्यालय परिसरमा फूल बृक्ष तथा फूलबारी छ वा छैन			
	कार्यालय हाता भित्र खुला दिसा देखिएको छ वा छैन			
संस्थागत विवरण	सरसफाइ तथा स्वच्छता फोकल ब्यक्ति छ वा छैन			
	सरसफाइ सुधार कार्य योजना निर्माण छ वा छैन			
	मर्मत संभार तथा ब्यवस्थापन स्थिति राम्रो छ वा छैन			
	सरसफाइ आचारसंहिता छ वा छैन			
	सरसफाइ सम्बन्धी कार्यक्रम तथा बजेट छ वा छैन			
अपांगता मैत्री वातावरण	फरक शारिरीक क्षमता भएका संख्या — कर्मचारी संख्या			
	फरक शारिरीक क्षमता भएका संख्या — सेवाग्राही संख्या			
	शौचालयमा र्‍याम/रेलिगंको ब्यवस्था छ वा छैन			
	कार्यालय अपांगतामेत्री सुविधायुक्त छ वा छैन			

१०.५ होटल,रेष्टुरा,चिया पसलहरू प्रयोग गरीने अनुगमन फाराम

क्रसं	सूचकहरू	अंकभार (१००)	छ/छैन होटल रेष्टुरा चियाखाजा पसलको नाम				
क) चर्पीको प्रयोग		२०					
१	पर्याप्त मात्रामा सुरक्षित शौचालय भएको	४					

२	शौचालयमा सफा गर्ने सामग्रीहरू र पानी राख्ने र भिक्ने भाडो भएको	३					
३	चर्पी प्रयोगपछि हात धुनका लागि साबुन पानीको सहज व्यवस्था भएको ।	३					
४	चर्पीको प्यान र त्यस वरिपरि दिसा नदेखिएको, प्यान सफा रहेको	३					
५	दिसा संकलन ट्यांकी वरपर दिसाजन्य लेदो बाहिर नदेखिएको ।	३					
६	चर्पी प्रयोगकर्ता (बालबालिका, अपाङ्गता, लैगिंक,अशक्तता),महिनावारी मैत्री भएको ।	४					
ख) व्यक्तिगत सरसफाइ		२५					
१	हात धुने स्टेशन (वहु धारा, बेसिनहरू, टुटी भएको भाडो) भएको, साबुन, तौलिया सहितको	५					
२	चर्पीको प्रयोग गरीसकेपछि, बच्चाको दिसा धोईसकेपछि साबुन पानीले हात धुने बानी भएको ।	३					
३	खाना बनाउनु एवं पस्कनु, खानु र खुवाउनु अघि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	३					
४	फोहोर वस्तु छोएपछि साबुन पानीले हात धुने गरेको ।	२					
५	महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी ज्ञान र सुरक्षित अभ्यास भएको ।	३					
६	स्यानेटरी प्याडको उपयुक्त व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	४					
७	नियमित रूपमा नुहाउने, दाँत माझ्ने, नङ्ग काट्ने, सफा कपडा लगाउने गरेको	५					
ग) सुरक्षित पानीमा पहुँच तथा प्रयोग		१५					
१	शुद्ध पानीको सुरक्षित भण्डारण वा प्रयोग गर्ने भाँडा सफा तथा छोपेर राखेको ।	४					
२	पानी शुद्धिकरण विधिहरू (उमाल्ने, फिल्टर गर्ने, क्लोरिन प्रयोग गर्ने, सोडिस गर्ने) को प्रयोग गरी सेवाग्राहीलाई समेत शुद्ध पानी दिने गरेको	५					
३	छोपेको इनार, प्लेटफर्म सहितको हेण्डपम्प, सुरक्षित मुहान, खानेपानी सुरक्षा योजना लागु भएको खानेपानी प्रणालीको पानी प्रयोग गर्ने गरेको ।	३					
४	कम्तीमा राष्ट्रिय मापदण्डले तोके बमोजिम न्यूनतम पानीको मात्रा उपलब्धता रहेको (४५ लि.प्रति व्यक्ति प्रति दिन)	३					
घ) सुरक्षित खानाको प्रयोग		२०					
१	खानेकुराको सुरक्षित भण्डारण (खानेकुराहरू सधैं छोपेर राख्ने, उपयुक्त तापक्रममा संरक्षण गर्ने) गरेको ।	५					
२	भान्साकोठा सफा रहेको, पकाउने तथा खाजा खाना खाने भाँडा उचित तरिकाले सरसफाइ गर्ने गरेको ।	५					

३	सुरक्षित खानेकुराहरू (राम्ररी पाकेको, काँचै खाने खानेकुरालाई सुरक्षित पानीले राम्ररी धोएको, बासी नभएको, नसडेको, नगलेको, झिंगा नभन्केको) खाने तथा बेच्ने गरेको	५					
४	खानेकुरालाई झिंगा किरा, धुलो आदिबाट बचाउन आवश्यक पहल गरेको - जालीले छोपेका, भान्सामा जाली लगाएको ...)	५					
ङ) सफा स्वच्छ होटल रेष्टुरा...		२०					
१	भवन भित्र र बाहिरको सधै सफाई गर्ने गरेको ।	३					
२	घरबाट निस्किने फोहरमैलालाई वर्गिकरण (कुहिने, नकुहिने) गरी व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	३					
३	घरबाट निस्किने फोहरपानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने गरेको ।	३					
४	सुधारिएको चुल्हो, बायो ग्याँस/एल.पी ग्याँस चुल्हो, विद्युतीय चुल्हो आदिको प्रयोग गर्ने गरेको ।	३					
५	भान्सा कोठामा क्रस भेन्टीलेशनको व्यवस्था भएको ।	२					
६	जुठेल्नो, चाङ (आवश्यकतानुसार(र किचन र्याकको व्यवस्था भएको ।	३					
७	फूल बिरुवा रोपेर आर्कषक हरियाली वातावरण बनाइएको	३					

अनुसूची १२ : वडाबाट नगरपालिकामा पेश गर्ने मासिक प्रगति प्रतिबेदन फारामको नमुना

शितगंगा नगरपालीका, अर्घाखाँची

वडा नं :   घरसंख्या :   जम्मा टोल संख्या :   विद्यालय संख्या :   कार्यालय संख्या

वडाको पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी मासिक प्रगति विवरण

क.स.	सूचकको नाम	सर्वेक्षणको अवस्था	मासिक प्रगति						कैफियत
१	सुरक्षित चर्पी प्रयोग गर्ने घरसंख्या								
२	चर्पी स्तरोन्नती तथा मर्मत संभार गर्ने घरसंख्या (छाना, ढोका, खाडल थप्ने, प्यान फेर्ने, बार बनाउने)								
३	हात धुने स्थान र साबुन भएका घरसंख्या								
४	हात धुने स्थान र साबुन भएका विद्यालय संख्या								

५	महिनावारीमैत्री सुविधा भएका विद्यालय संख्या								
६	सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना भएका विद्यालय संख्या								
७	पूर्ण सरसफाइ नमुना बन्दै गरेका समुदाय संख्या								
८	पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घोषणा भएका समुदाय संख्या								
९	खानेपानी पहुँच भएका घरसंख्या								
१०	पानी सुद्धिकरण गरी पिउने घरसंख्या								
११	फिल्टर प्रयोग गर्ने घरसंख्या								
१२	भाडा माझ्ने जुठ्यान बनाएका घरसंख्या								
१३	भाडा सुकाउने चाङ्ग बनाएका घरसंख्या								
१४	ट्युववेलमा प्लेटफर्म भएका घरसंख्या								
१५	ठोस फोहोर व्यवस्थापन गर्ने घरसंख्या								
१६	खेर जाने पानी व्यवस्थापन गर्ने घरसंख्या								
१७	करेसाबारी भएका घरसंख्या								
१८	सुधारिएको चुल्हो प्रयोग गर्ने घरसंख्या								
१९	सरसफाइ कोष स्थापना भएका टोल,सम्दाय संख्या								
२०	सरसफाइ स्रोत केन्द्र स्थापना भएका टोल,समुदाय संख्या								
२१	हालसम्म सञ्चालन भएका तालिम, गोष्ठि,अभिमुखीकरण कार्यक्रम संख्या								
२२	हालसम्म तालिममा सहभागी भएका संख्या								
२३	हालसम्म भएका बैठक संख्या (वडा, टोल गरी)								
२४	सरसफाइ र स्वच्छता सामाग्री उपलब्ध गराउने पसल,उद्योग व्यवसायी संख्या								
२५	ठोस फोहोर ल्याण्डफिल साइटमा पठाउने घरसंख्या								
	अन्यः								

अनुसूचि १३ . शितगंगा नगरपालीकाको पूर्ण सरसफाइ आचारसंहिता

. शितगंगा नगरपालिकाको सरसफाइ आचारसंहिता,२०७७

सुरक्षित खानेपानी र सरसफाइ हरेक नागरीकको मौलिक हक अधिकार भएकोप्रति गर्व गर्दै सामूहिक प्रयासमा नै सामाजिक तथा आर्थिक विकास गर्न संभव हुने भएकाले नगरपालिकाको समग्र विकासको आधार पूर्ण सरसफाइ अभियानमा हामी सम्पूर्ण नगरबासी तथा सरोकारवालाहरूले आफ्नो कर्तव्य तथा दायित्व निर्वाह गर्नु पर्ने जिम्मेवारी आएको छ ।

नगरपालिका वासीहरूका लागि :

- नयाँ बन्ने घरमा सवैले अनिवार्य सुरक्षित शौचालय निर्माण गर्नुपर्नेछ । आवश्यकतानुसार चर्पीको मर्मतसंभार,स्तरोन्नती गर्ने,चर्पीमा मात्रै दिसापिसाव गर्ने, चर्पी सधै सफा राख्ने,बच्चाको दिसा चर्पीमा विर्सजन गर्ने गर्नु पर्नेछ । खुला ठाउँमा दिसापिसाब गर्न पाईने छैन ।

- व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्नु, दिसापिसाब तथा फोहोरमैला छोएपछि, खाना पकाउनु, खानु र खुवाउनु अघि सधै सावुनपानीले हात धुने र बच्चाहरूलाई पनि सिकाइ यसलाई संस्कारको रूपमा विकास गर्नु सवैको दायित्व हुनेछ ।

- किशोरी तथा महिलाहरू महिनावारी हुनुलाई प्राकृतिक प्रकयाको रूपमा लिई व्यक्तिगत सरसफाइ, प्याडको समूचित प्रयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धी स्वस्थकर अभ्यास गर्नु सम्बन्धित पक्षको दायित्व हुनेछ ।

- खानेपानीको स्रोतको सरसफाइ, पानी शुद्धीकरण तथा सुरक्षित भण्डारण र प्रयोग गर्ने सवैको कर्तब्य र दायित्व हुनेछ ।

- सफा ताजा पोषणयुक्त खानेकुराहरू राम्ररी धोएर, पकाएर खानु वा खुवाउनु सबैको कर्तव्य र दायित्व हुनेछ ।

- प्लास्टिक जन्य फोहोरहरू (प्लास्टिकको झोला, बिस्कुट, चाउचाउ, सीसा, रबर, कपडा, घासपात, चकलेटका खोलहरू आदि) लगायत अन्य आफ्नो घरवाट निस्कने फोहरहरूको आफैले व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ, जथाभावी फाल्न पाइने छैन ।

- आ-आफ्नो घर वरिपरिका सार्वजनिक स्थलहरू मठ, मन्दिर, पार्क, धारा, चौतारो, गुम्वा,धाम र वाटोघाटो आदिलाई नियमित सफा राख्न सवैले सहयोग र सहभागिता जनाउनु पर्नेछ ।

कार्यालय र संघसंस्थाहरूका लागि :

- सम्पूर्ण सरकारी, गैरसरकारी कार्यालयहरूले आफ्नो कार्यालय परिसरको फोहोरमैला व्यवस्थापन, सेवाग्राहीका लागि सुरक्षित पिउने पानी र शौचालय प्रयोगको सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- साथै शौचालयमा पर्याप्त पानी, हात धुने साबुन, तौलियाको उपलब्धता र नियमित सरसफाइ भएको हुनु पर्नेछ भने महिला शौचालयमा प्याड फाल्ने डष्टबिन राखेको हुनु पर्नेछ ।

- पूर्ण सरसफाइ अभियानसँग सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूले कार्यालयमा सन्देशमूलक सामग्रीहरू सबैले देखिने गरी राख्नु पर्ने छ ।

घरधनी, जग्गाधनी, उद्योगपति, ब्यबसायी र ब्यापारीका लागि

- विभिन्न उद्देश्य र प्रयोजनकालागि भाडामा दिने घर धनी, जग्गाधनी, उद्योग व्यवसायिहरू तथा व्यापारीहरूले ग्राहक, सेवाग्राही कामदार संख्याको अनुपातमा आवश्यकता अनुसार आफ्नो जग्गामा शौचालय सुविधा उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।

- सडक छेउ किनारामा व्यापार व्यवसाय गरी बस्ने व्यक्तिहरूले ग्राहकको संख्या अनुसार आवश्यक शौचालयको निर्माण आफैले गर्नु पर्नेछ ।

- भाडामा दिएको घर, कलकारखाना, उद्योग, ब्यापार ब्यवसायबाट निस्केको सबै प्रकारका प्रदुषण जन्य र मानब स्वास्थ्यमा प्रतिकुल असर गर्ने फोहोर मैलाहरूको उचित ब्यवस्थापन गर्ने जिम्मा सम्बन्धित ब्यक्ति, संस्था र ब्यवसायीको नै हुनेछ ।

- जिल्ला भित्र र बाहिरका छोटो तथा लामो दूरीमा चल्ने नीजी तथा सार्वजनिक सवारी साधनहरूले जंगल वा खुल्ला क्षेत्रमा गाडी रोकी दिसापिसाब गराउन निषेध गरीएकोले होटलको शौचालय, पेट्रोल पम्पको शौचालय तथा सार्वजनिक शौचालयमा मात्र दिसापिसाब गराउनु पर्नेछ ।

बिद्यालयका लागिः

- प्रत्येक विद्यालयले आफ्ना विद्यालयका सबै विद्यार्थीहरूको लागि उपर्यूक्त लैंङ्गिक मैत्री र प्रर्याप्त मात्रामा पानीको ब्यबस्था सहितको शौचालयको ब्यबस्था गर्नु पर्नेछ । विद्यालयमा सुरक्षित र स्वच्छ खानेपानीको व्यवस्था गर्नुपर्दछ।

- विद्यालयवाट निस्कने सबै प्रकारका फोहोरहरूको उचित ब्यवस्थापन विद्यालय स्वयंले गर्नु पर्नेछ ।

- विद्यालयले आफ्नो सेवाक्षेत्रका घर तथा समुदायहरूको नियमित अनुगमन् गरी सधै खुला दिसामुक्त वातावरण कायम राख्न सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

- विद्यालयको अतिरिक्त क्रियाकलापहरूमा सरसफाइ प्रवर्द्घन अभियानलाई प्राथमिकतामा राख्नुपर्नेछ ।

समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरू

- महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविका, स्वास्थ्य आमा समूह, बड्घरहरूले सरसफाइ सम्बन्धी सचेतना फैलाउने काम निरन्तर गरीरहने ।

- खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समिति, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति,बचत तथा ऋण सहकारी आदिले सरसफाइ सम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा सक्दो सहयोग गर्ने ।

- आमा समूह र स्थानिय क्लबहरू लगायत अन्य संगठनहरूले नियमित कार्यक्रमहरूमा सरसफाइको समीक्षा गर्ने ।

- राजनितिक दलहरूले सरसफाइलाई प्राथमिकतामा राखेर कार्यकर्ताहरूलाई पनि प्रोत्साहित गर्ने ।

- संचारकर्मीहरूले संचार माध्यमहरूमा सरसफाइलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर सन्देश प्रवाह गर्ने ।

- सरसफाइ ट्रिगरर, च्याम्पियन र कमाण्डरहरूले आफ्नो उत्प्रेरकको भूमिका निरन्तर निर्वाह गर्ने ।

अनुसूचि १४ : शितगंगा नगरपालीकाको पूर्ण सरसफाइ प्रतिबद्धता,२०७७

१. खानेपानी,सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाले अगिंकार गरेको निती बमोजिम सबै वडाहरूमा २०७७ माघ भित्र वास योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा लैजाने छौं ।

२. पूर्ण सरसफाइ अभियानमा आफ्नो कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि नगरपालिका तथा वडाहरूले प्राथमिकताका साथ जग स्रोतका रूपमा आफ्नै बजेट बिनियोजन गरी अन्य तहमा संभावित अन्य आर्थिक, भौतिक र मानवीय स्रोतलाइ व्यापक परिचालन गर्ने छौं ।

३. घर,बिद्यालय,कार्यालय,होटल, टोल र नगरलाइ सफा र स्वच्छ /पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घोषणा गर्दै, वडा र नगरपालिका लाई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख घोषणा गर्ने छौं ।

४. ठोस तथा तरल फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि श्रोतमै फोहोर कम गर्ने, पुनः प्रयोग गर्ने, पुन चक्रण गर्ने, जस्ता प्रविधिहरूको अवलम्बन गर्नेछौं । सहरी सरसफाइमा अनुकुल नीतिगत वातावरण तयार गरी सार्वजानिक तथा निजी क्षेत्रको साझेदारी प्रवर्द्धन मार्फत ठोस र तरल फोहोरमैला ब्यवस्थापनको लागि थप श्रोत साधन जुटाउन सहकार्य गर्ने छौं ।

५. सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा सञ्चालनमा सार्वजनिक नीजि साझेदारी पद्दतिको अवलम्बन गरी, संचालन तथा व्यवस्थापनको सुनिष्चितता र आवश्यक श्रोतको व्यवस्था गरी आवश्यक स्थानमा शौचालय निर्माण र संचालन गर्नेछौ ।

६. सुरक्षित खानेपानी सेवाको पहुँच सबैमा पुऱ्याउन आवश्यक श्रोतको पहिचान एवं व्यवस्था गर्ने र संचालित सबै खानेपानी संरचनामा पानी सुरक्षा योजना लागु गर्ने छौं ।

७. जिल्लाका सबै सरकारी निकाय, गैरसरकारी संघ संस्था तथा राजनीतिक दलहरूले सञ्चालन गर्ने तालिम तथा प्रशिक्षणहरूमा पूर्ण सरसफाइको विषयलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गर्नेछौं ।

८. पूर्ण सरसफाइ अभियानका क्रियाकलापहरूलाई हरियाली विकास, आय आर्जन, साक्षरता, स्वास्थ्य, गरीबी निवारण,पोषण र पर्यटन प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरूसँग एकिकृत गरी सरसफाइमा दिगोपना कायम गर्ने छौं ।

९. पूर्ण सरसफाइ अभियानमा बिशेष योगदान पुऱ्याउने ब्यक्ति तथा विभिन्न संघ संस्थालाई सम्मान र कदर गर्ने छौं ।

१०. खुला दिसामुक्त, पूर्ण खोप र पूर्ण साक्षरता सम्बन्धी प्राप्त उपलब्धिहरूलाई संस्थागत र बिस्तार गर्दै उपलब्धिको दायरालाई अझ फराकिलो र ब्यापक बनाउन प्लाष्टिक झोला रहित, सुधारिएको चुलो एवम् जुवातास, मद्यपान, धुम्रपान रहित, अध्यारो मुक्त, समुदाय निर्माणमा सहयोग गर्ने छौं ।

११. पूर्ण सरसफाइ अभियानमा राज्यका सुरक्षा लगायत सवै निकाय, सबै समूह संस्थाहरू, यातायात व्यवसायी/उधोग बाणिज्य संस्थाहरू, सञ्चार क्षेत्र, सहकारी एवम् वित्तीय निकायहरू, होटल ब्यवसायीहरू र स्थानीय तहमा रहेका औपचारिक र अनौपचारिक संघसंस्था तथा समूहहरूसँग सहकार्य तथा साझेदारी गर्नेछौं ।

१२. पूर्ण सरसफाइ अभियानलाई प्रभावकारी बनाउन कार्यक्रमको पारदर्शिता कायम गर्न, गुणस्तर कायम गर्न नियमित बैठक, समीक्षा तथा अनुगमन तथा मुल्यांकन पद्धतिलाई चुस्त दुरुस्त बनाउनेछौ ।

१३. खुला दिसामुक्त घोषणा अभियानमा जस्तै पूर्णसरसफाइ अभियानमा पनि उत्साह, उल्लास र उमङगको वातावरण सिर्जना गर्दै पूर्ण सरसफाइ अभियानलाई व्यापकता दिन सरोकारवालाहरूले स्थानीय तहमा

उपयुक्त हुने खालका शिक्षाप्रद,सचेतनामूलक तथा व्यवहार परिवर्तन गर्ने खालका कृयाकलापहरूलाइ निरन्तरता दिदै जानेछौ ।

१४. पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धिमूलक सामग्रीहरू (IEC Materials) तयार पार्दा, सचेतनामूलक तथा खोजमूलक सामग्रीहरू प्रकाशन तथा प्रसारण गर्नु पर्दा स्थानीय भाषालाई प्राथमिकता दिई अभियानको सहजीकरण गर्ने निकायहरू बीच समभ्रूदारीपत्र सहित समन्वय र सहकार्य गर्नेछौ ।

१५. विपदको बखतमा सम्वन्धित समन्वय समितिहरूसग सहकार्यमा खानेपानी तथा सरसफाइसंग सम्वन्धित सामग्रीहरू उपलब्ध गराई प्रभावित व्यक्तिहरूलाइ आवश्यक सहयोग पुऱ्याउने छौं ।

१६. पूर्ण सरसफाइ अभियानबाट व्यक्ति, घर, टोल, बजार सबै क्षेत्रलाइ सफा, स्वच्छ र सुन्दर बनाउदै शितगंगा नगरपालिकाको पर्यटन र समग्र आर्थिक तथा सामाजिक विकासलाई उच्चतहमा पुऱ्याउनेछौं ।

शितगंगा नगरपालिकामा भएका खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रम केही झलकहरू

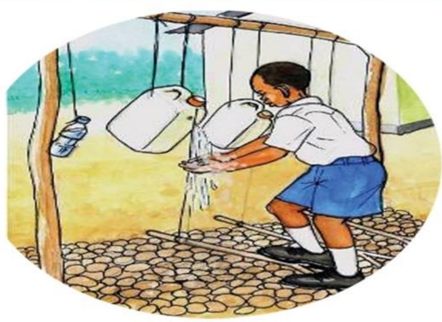

शितगंगा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

ठाडा, अर्घाखाँची
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

Email:sitgangamunicipality@gmail.com website: www.shitagangamun.gov.np